14.964
XVII. 15

YETEMES
EGÉNYTÁR

٥٤٩

XVII 15

EGYETEMES REGÉNYTÁR

DÉNES OLGA HÁZASSÁGA

REGÉNY

IRTA

LENGYEL LAURA

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

A.M.N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

14.964./XVII.15

~~25.029~~

R 2

A.M.N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomtatvány-Jáknapló
1902. év 17. sz.

R 1965

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

I.

— Ha nem csalódom, kedves Olga kisasszony, ön elvesztette ezt a játékot.

Mády Tamás diadaltól ragyogó arccal eresztette le a tennisz-labdaverőt és katonásan tisztelgett megvert partnere előtt.

Csak úgy magukban ketten játszottak, mert Dénes Olga, mintha higany folyna ereiben, egy pillanatig sem tudott nyugton maradni, mintha szüksége volna reá, hogy halálra fárassza magát, és a legfárasztóbb sportok után is virult, mint a rózsaszál.

Elegáns, magas termetü leány volt, azok közül a nők közül való, kiknek kevés bajuk van az idegzetükkel. Nem éppen szép, de elmés, finom arc, szürke szemében az a sajátságos kedves malicia, melyet egy huszonhárométeres leánynak csak a fölényes intelligencia és elszánt energia tud megadni. Ahogy itt állt karcsún, kiegyenesedve, egy fának támaszkodva, az esti búcsuzkodásra készülő nap még egyszer bevilágította arcát. Szája talán nagyobb volt, mint ahogy a cseresznye-ajku nőket festik, de a bíborpiros ajkak közül kivillant a vakító fehérségü, csodálatosan szép növésü fogsor. Az ilyen fogak mellett költemény a mosolygás és muzsika a beszéd. Dénes Olga különben is azok közé a leányok közé tartozott, akik jelentéktelennek látszanak, míg mozdulatlanok; de egyszerre kitünnek a legvakítóbb szépségek közül is, ha beszél-

nek, nevetnek, mosolyognak vagy egyszerüen csak megmozdulnak.

Talán elmés, finom arcának, talán remek termetének köszönhette ezt a nagy — csak a nők tudják megmondani milyen nagy! — előnyt. Mert a termete fölséges volt, az bizonyos. Karcsu, magas és finom, mozdulatai biztosak, határozottak, erélyesek, most hirtelen hátrasimította a homlokába lehulló hamvasszőke fürtöket és gúnyos mosolylyal meghajtotta magát:

— Úgy van, uram, ezennel elismerem, hogy ön volt a győztes.

— És... — szólt a fiatalember, hirtelen eldobva a labdaverőt, közelebb lépve a leányhoz.

A leány még mindig mosolygott, de már kissé zavartan, ahogy ott állt világos ruhában, fölborzolt szőke hajával, rejtélyes, különös, zavart mosolygásával, de szürke szemében most is azzal a maliciózus, fölényes tekintettel, kitünő téma lett volna egy piktor számára, mintha csak ezt mondta volna zavarodott mosolygása és szemének intelligens, fölényes tekintete:

— Nos igen, tehát bolond vagyok... Nem tehetek róla, de így van és végtére is ez a bolondság nekem igen jól esik...

A fiatalember még egy lépést tett előre és ott megállt a leány közvetlen közelében:

— És... Már nem emlékezik a fogadásra?

— Ostobaság! — kacagott a leány, — ön tennisz-partin akar magának nyerni feleséget.

— Törődöm is azzal, a fő az, hogy enyém legyen és tudja, hogy megigérte.

— De hát csakugyan? Maga elég izléstelen volna folytatni az én, elismerem nem éppen elmés tréfámat?

— Eh, — szólt a fiatalember, aki, úgy látszik, nem kedvelte a sok parlamentirozást, mert hirtelen átkarolta a leányt, gyorsan, erősen, biztosan és magához vonta a

borzas szőke fejet. Olga mintha megpróbálta volna a védekezést, de aztán belátván, hogy úgy is sikertelen, vagy mert maga is úgy gondolta legjobbnak a megoldást, engedte csókolni szőke haját, fehér homlokát, piros ajkát, mámorosan, önfeledten és nagyon boldogan.

— Olga . . . Olga . . .

— Tamás, az istenért, eresszen el!

— Nem addig, míg becsületszavát nem adja, hogy feleségem lesz.

— Eresszen el, hát nem hallja, hogy Margit jön értünk . . .

— Nem, most már nem bánok semmit, s ha Margit így talál bennünket, hát annál jobb nekem.

— De hát nem látja be, hogy ez erőszakoskodás, hogy ez férfiatlan dolog?

— Nem, az lenne férfiatlanság, ha engedném, hogy tovább játsszék velem? Hisz már öt hónapja . . .

Olyan szemrehányó hangon mondta ezt, hogy a leány is elérzékenyült, de mégis kötelességének tartotta fölszólalni.

— Milyen hangon beszél velem?

A férfi halkan kérlelte:

— Ha nem olyan hangon szólok, mint kellene, bocsásson meg érte, hisz haragudni csak a szándékosságra vagy a rosszakaratra szabad . . . Én már alig tudok mit beszélni . . . Közel egy félesztendeje, hogy remélnem enged, ma délután pedig határozottan mondta, hogy ha megnyerem a tenniszpartit, az enyém lesz . . . Édes — és itt már suttogásba veszett a hangja — maga még sohasem játszott ilyen ügyetlenül, mint most . . .

Olgának most már vérpiros lett az arca:

— Ez már sok! Most már bocsásson el. Akarom!

A fiatal ember hirtelen hátralépett és meghajtotta magát:

— Ha akarja, hát engedelmeskedem. De egyben engedje meg, hogy búcsut is mondjak házuknak . . .

Tovább nem tudta folytatni, Olga fölemelte fejét és erősen, mereven, sokáig nézett a fiatalember szemébe. Aztán forró vérhullám csapott föl arcába, nem bírta tovább, lesütötte szemét, a férfi felé nyújtva kezét, mosolyogva, halk, boldog suttogással mondta:

— Gavallérembert nem kell tartozására figyelmeztetni. Én csakugyan elvesztettem a tenniszpartit.

A férfi diadalmasan, győzelmesen szorította még egyszer magához a leány karcsu termetét. Aztán sokáig gyöngéden, valami különös megindultsággal nézte a szőke leányt. Pedig nem volt sem túlságosan lágy, sem szentimentális ember. A könyveket sem igen szerette, s mivel keveset olvasott, különösen szerelmi históriát keveset, — megőrizte a lélek különös szemérmességét, mely leginkább a bátorlelkü, elszánt szívü, nem éppen túlságosan sokat elmélkedő férfiaknál van meg. Talán meg tudott volna halni azért, akit szeret, de képtelen lett volna neki elnyögni, elpanaszkodni, elsóhajtozni napról-napra, hogy szenved. Csak rá kellett nézni energikus, barna arcára, sötét tűzben égő szemére, dacosan fölvetett ajkára, hogy megismerje az ember a XIX.század végén is azoknak a Mádyaknak fiát, kik szép szóval vagy erőszakkal, kéréssel vagy rablással, de mindig kiviszik azt, amit akarnak. Akik azonban, ha mennyei boldogságuk vagy a pokol kárhozata függött is az asszonytól, akit szerettek, mindig megtartották fölényes férfiui méltóságukat. Rabszolgája lehetett Mády Tamás egy asszonynak, akibe szerelmes, de bolondja soha.

Vajjon gondolt-e minderre Dénes Olga, mialatt kezét adta Mády Tamásnak. A jó isten tudja! De hogy nagyon szerette ezt a szép, elegáns, szeretetreméltó fiut, az bizonyos. S a huzavonának, a kételkedésnek,

a kacérságnak látszó halogatásnak megvolt a maga lelki világában gyökeredző alapja.

Dénes Olga nem kacérságból késlekedett a válaszszal, sokkal okosabb, értelmesebb leány volt, mintsem ilyesmit tegyen. Öntudatos, világos elméje igen jól látta, hogy a tűz első sorban is őt perzselné meg s itt nem játékról, flirtről, nem egypár kellemesen agyonütött óráról van szó, hanem a lehető legkomolyabb, legnagyobb, legszentebb dologról: két ember üdvéről vagy kárhozatáról.

Ha Dénes Olga azok közé a leányok közé tartozik, akik hajnalban kis kertjük virágait locsolják, naplót írnak, krétát esznek, ecetet isznak és a tüdővész vagy más egyéb ilyen poétikus halálnem után vágyakoznak, akkor a dolog már régen rendben lett volna. Ámde Olga nem vérszegény, a naplót csak híréből ismeri, a virágok helyett inkább a hatalmas százados fákat szereti, remek az étvágya. Kifogástalanul öltözködik, vasidegzetü, éles, erős elméjü, bátor szívü leány.

— Két ember üdve és kárhozata, — szokta magában mondogatni, — valóban úgy érzem, csakugyan így áll a dolog; de vajjon melyik úton van az üdv és melyiken a kárhozat? Ebben nem vagyok biztos. Hisz a lidércfény is úgy ragyog néha, mint a csillag és bolondítja az embereket. Vagy megfordítva: a csillag is csak távolról tündöklik olyan nagy, ragyogó, káprázatos fényességben, közelről nézve éppen olyan sáros, szintelen földdarab, mint amilyet lábunk tapos.

Akik ezt a filozófiát egy szerelmes leánytól kissé különösnek találják, azoknak megnyugtatásul hozzátehetem, hogy Dénes Olga csak addig volt ilyen káprázatosan okos és boszantóan józan, míg Mády Tamás távol volt tőle, mihelyest azonban a fiatal úr megérkezett, rögtön kész volt vele együtt a legvakmerőbb bolondságokra, mint amilyen a szilaj, makrancos lova-

kon való kirándulás, tiltott, veszedelmes vízen való csolnakázás; a hegyi utakat is gondosan elkerülték, ellenben kimondhatatlan örömük telt benne, ha bokrok és cserjék közt mászhatták meg a tetőt, minden pillanatban kockára téve ha nem is az életüket, de testük vagy ruhájuk épségét. És Dénes Olga jól tudta, hogy mindezek a kalandos utak együttvéve sem fenyegették annyi veszedelemmel, mint az az egyszerü kéznyújtás, melylyel ő Mády Tamás feleségének igérte magát.

— Akármint lesz, — mondta magában valami kimondhatatlan boldog megelégedettséggel, — én szeretem és nem tudnék nélküle élni, érzem.

A kerti úton velük szembe fiatal leány jött lassan, elgondolkozva, lehajtott fővel. Olga megszorította Tamás kezét, hogy csöndben legyen. A fiatal leány nem is vette észre őket, csak mikor már éppen előtte álltak, akkor aztán örömében elsikoltotta magát:

— Olga, Tamás, mióta keresem már magukat...

Dénes Margitról általában azt tartották, hogy föltűnően hasonlít nénjéhez. Ezt a hasonlatosságot azonban csak azok találták ki, akiknek nincs piktor-szemük, akik sohasem tudnak egy arcot a maga egyéniségében meglátni. Akiket megveszteget a hasonló arcszín, arcmetszés vagy orr, ami egy családhoz tartozó emberek közt oly gyakori dolog, hogy felette csodálkozni már igazán bambaság.

Dénes Margit szőke volt, mint testvérnénje, de hajának színe egy árnyalattal sötétebb. Szeme egészen sötétkék, olyan nedves kékszínü, mintha mindig köny és mosoly csillogna benne. Az ilyen szemekben, ha sírnak is, mindig van egy kis enyhe derü s ha mosolyognak is, valami jóleső, édes szomorúság. Az arca inkább ovális, mint gömbölyü, a termete egy fiatal tizenhétéves leány fejletlen alakja, szóval sokkal igénytelenebb jelenség, mint nénje. De Olga, akinek bámulatos szeme és judiciuma volt, gyakran mondta:

— A kicsike szépség lesz, meglátjátok. Nektek nincs fantáziátok, csak azt látjátok, ami megvan, sem a születendő, sem a meghalt szépség iránt nem bírtok érzékkel és ez oly csodálatos. Én mindig fölismerem az arcot, melynek tehetsége van a szépülésre és fölismerem azt is, mely a multban szép volt. Egypár évtized, ráncos arc vagy fogatlan száj engem nem zavar. Valamint nem veszi el a kedvemet az sem, ha valakin tíz kilóval még kevesebb hús van, mint kellene lenni és hogy nem tudja mit csináljon a kezével-lábával, melyekből úgy érzi, egypár tucatot ajándékozott neki a bőkezü természet.

Ezt az energikusan hangoztatott kijelentést nemcsak a testvéri szeretet sugalmazta Olgának, hanem lelkének becsületes meggyőződése. Most is, hogy Margit megállt előtte, megfogta finom kis állát s fölemelte arcát, sokáig gyönyörködve nézett a szemébe.

De Margit is láthatott nénje arcán valami különös — eddig előtte ismeretlen — kifejezést, mert a gyermekleányok gyors, ártatlanul ravasz, kedvesen indiszkrét pillantásával a Tamás arcára nézett, aztán megint nénjére és végre kitörő zokogással borult Olga vállára. Alapjában véve mind a hárman meg voltak indulva, de csak a gyermek merészelt érzelmének kifejezést adni.

Tamás gyöngéden megsimította a kis leány haját:

— No, no Margitka, csak nem vagyunk megsiratni való szerencsétlenek? Nem is képzeli, milyen kevéssé hizelgő egy új sógorra, ha sűrű könyhullatással fogadják.

A kis leány letörölte könyeit és rámosolygott a szép, hatalmas férfira, mint egy gyermek, gyöngéden, bizalommal, hizelkedve. Finom kis ajka még megmegrándult, mint a gyermeké, kinek erőszakkal fojtották el sirását, de a nefelejcs szempár már ragyogott káprázatos, boldog tűzben.

— És apa? — kérdezte Olga hirtelen.

— Apa Balázséknál van, de vacsorára okvetetlenül itthon lesz, úgy mondta.

Együtt mentek mindahárman a keskeny kerti úton. A tapasztalt, viharedzett gardedámok kétségtelenül mosolyogni fognak a kis együgyü leányon, aki távolról sem volt oly furfangos, mint Macchievelli. Még annyit sem tudott, hogy ilyenkor illik egypár lépést előremenni vagy hátramaradni vagy legokosabb halmazállapotunkat egyszerűen megváltoztatni, szilárd testünkből cseppfolyóssá vagy légnemüvé válva, elpárologni vagy elillanni.

De most nem is volt erre szükség. Az a szép, hatalmas, magas pár, amint egymáshoz simulva haladt a szűk sövényen, e pillanatban nem is érezte szükségét a szerelmesek bizalmaskodásának. Kezük egybefonódott, arcukon a le nem írható, csak megfesthető nyugalom és boldogság. Ilyesmi csak az élet legjelentősebb, legnagyobb — s tegyük hozzá — legszebb perceiben látható. Ilyenkor nyugodt a vér, hallgatnak az érzékek s nem izgat a fantázia. A lélek hatalma teljesen igába hajtja a testet. Az igazi, az egész életre kiható szerelmeknél is ritkák ezek a percek, de néha megvannak. És akinek megadatott a szerencse, hogy csak egyszer is átérezze, az boldog sóhajtással gondol vissza erre a pillanatra, akkor is, mikor fáradt szíve már csak az emlékek hunyó parázsánál didereg, mikor napról-napra közeledni látván azt a nagy meg oldást, leltározni kénytelen életét. S fölmerülvén jó vagy rossz napok emléke, ami vergődéssel vagy kétségbeesett ambicióval eltöltött évek, a makacs küzdelem és a fásult lemondás, az átdorbézolt éjszaka vagy a bűnbánatban átvergődött fejfájós nappal, mindaz,ami büszkeségünk vagy szégyenünk, amiért emelt fővel járunk künt a napfényes világban vagy kínos kétségbeeséssel vájjuk be sötét éjszakánkint a fehér párnába síró arcunkat, hogy magunk se lássuk szégyenünket. S

mindaz, ami ama nagy, végső leszámolás előtt még egyszer megjelenik előttünk, bennünket könyre vagy mosolyra, büszkeségre vagy szégyenkezésre bírva, mindez, az illuziókkal, küzdelmekkel, annak elért vagy megtagadott árával együtt sem ér annyit, mint egy ilyen pillanat emléke. Mikor két ember mintegy kinyilatkoztatásszerüleg megérti, hogy egymásért teremtetett, egymásnak él, egymáshoz tartozik. Hogy jöhet közibük bármi, őket el nem választhatja, mert lelkeik immár összefűzvék titkos, szétválaszthatatlan kapcsok által. Mikor két szív föntartás, habozás, kételkedés, hipokritaság nélkül adja át magát egymásnak és egyesülésükhez nem fűződik egyetlen olyan gondolat sem, mely pírt hajtana arcukba, vagy lesütésre kényszerítené szemüket.

Még kezük sem érintette egymást és mégis egymásé voltak e pillanatban teljesen. A veranda előtt Olga nagyot sóhajtott, mintha egy kedves, elröppenő, talán többé soha vissza nem térő álomból ébredne föl és Margithoz fordult:

— A papa még mindig nincs itthon...

— Mintha kocsiját hallanám zörögni — és a kis leány előrehajolt, hogy jobban figyelhessen.

Most türelmetlenek voltak mindaketten, pedig máskülönben meglehetősen hozzászoktak az egyedülléthez. Dénesnek gyakran volt dolga a gazdaságban s néhanéha napokra be kellett rándulnia a fővárosba. Mikor öt esztendővel ezelőtt Dénesné meghalt, Olga vette át a ház kormányzását, nagyon ügyesen, nagyon energikusan látván dolgához. Beleszokott már az ilyesmibe beteges édesanyjának életében. Egy éve már, hogy az angol kisasszonyt is kitette a házból, úgy vélvén, hogy Margit immár elég tudományt vett magába és nincs szükségük maguk mellett az ideges, hóbortos vén leányra, ki Olgát halálra bosszantotta valódi és képzelt betegségeivel. Dénes Olgában, mint a testben, lélekben egyaránt teljesen egészséges emberekben, nagy

adag pogány könyörtelenség volt. Nem indult meg egykönnyen, nem különös képzelt bajok hallatára. Világos, logikus elméje kereste az okokat, a valószínüséget kombinálva a következményekkel. S ha nem ütött ki a szinte matematikai pontossággal fölállított logikai tétel, hidegen vállat vont:

— A részvétemet az igazán szenvedők számára tartom. A világon annyi nyomoruság van, hogy a szánalmat sem pazarolhatja az ember.

Az öreg Dénesnek kedvence volt a leány, aki annyira hasonlított hozzá, hogy már a nagy lelki rokonság is összefűzte őket. De talán éppen azért, mert szívének szeretete az ő okos, erélyes kis barátját vette körül, gyöngédsége gondoskodása, becézgetése Margitnak szólt. Olgával úgy beszélt, mintha csakugyan pajtása lenne. Egy finom lelkü, tartózkodó pajtás, ki előtt ugyancsak meg kell válogatni a szavakat, de ki azért megért mindent, gyorsan, biztosan, könnyedén. Eszébe sem jutott, hogy valami idősebb nőrokont kellene a házhoz venni, bízott leányában, nem is úgy, mint egy fölnevelt urilányban szoktak, bizni, hanem mint egy tetőtől talpig korrekt gavallérban, akit rossz föltevéssel, ellenőrzéssel, a bizalmatlanság leghalványabb árnyalatával is halálra sértene az ember.

Mikor Mády Tamás a házhoz kezdett járni, úgy gondolta, hogy ha Margit néhány évvel idősebb volna, éppen hozzá illő lenne ez a fiatal úr, kit az öreg Dénes nagyon jól ismert és becsült. — Becsületes fiu — szokta mondani s tőle, ki oly fukaron bánt a jelzőkkel s oly mimóza érzékenységü volt ilyen dologban, sokat jelentett az az erős bizonygató fejrázás, melylyel kijelentéseit kisérni szokta. Ámde, miután maga is belátta, hogy Margit még nem jöhet leányszámba és Mády szíve teljesen Olga felé fordult, néha-néha aggodalmasan csóválta a fejét. Éles, világos, átható pillantása volt az öregnek, akár csak leányának. S amellett a

dolog természeténél fogva az ő józanságát nem vesztegethette meg Tamás szép bajusza, csillogó szeme, nagy deli alakja. Elég okos volt belátni, hogy Olga nem nézheti ilyen elfogulatlan szemmel a dolgokat és magában gyakran elmondta:

— Két kemény koponya . . . Csak a jó isten tudja mi lesz, ha egyszer össze találnak ütközni.

Margit, az egész más. Az szelid, édes, félénk, milyen az anyja volt. Az öreg ilyenkor mindig elérzékenyült egy kicsit. Azonban mivel terhére volt a sok töprenkedés, így végezte:

— Hát csak jöjjön, a minek jönnie kell, mi meg majd szembenézünk vele . . .

Most, hogy leugrott a kocsiról, és egymás mellett, kézt-kézben látta a fiatal párt, egy csöppet sem volt meglepve. Először homlokon csókolta a leányokat, majd erősen megrázta a fiatalember kezét:

— Isten hozott, fiam!

Egy kicsit bizony el volt fogódva, de mert nem akarta mutatni, hát tovább beszélt:

— Nem akarlak benneteket holmi jókívánságokkal háborgatni. Az ilyen szamárságok idegenek számára valók, mi úgyis tudjuk, hogy és miként állunk egymás szívében. Meg aztán a boldogságról az a véleményem, hogy nem a mások jókívánságai könyörgik le számunkra, hanem magunk teremtjük meg magunknak.

Egy kicsit remegett a hangja, különösen mikor Margitra pillantott, kinek vonásai annyira emlékeztették elhunyt feleségére. Mindig ellágyult a kisleány megpillantásánál, gyöngédsége talán azért volt oly kifogyhatatlan iránta. Míg Olgával, nagy szeretete dacára is, néha-néha erősen összetűzött, Margit még egy kemény szót sem hallott tőle soha. Most is a kis leányt szorította magához, de amit mondott, az Olgának szólt:

— Nem mondhatok egyebet, gyermekeim . . . Azt

hiszem, úgy kellett tennem, amint tettem és remélem, szegény édesanyátok is meg van velem elégedve...

Elkomolyodtak, mint mikor egy édes, szent, imádott halottnak emléke vonul át a lelkeken. Margit kibontakozott atyja karjából és kibámult az ablakon, hogy ne lássák sírni, azok, kik most olyan boldogok. Olga sápadtan, dobogó szívvel állt helyén; erősen összeszorította ajkát mialatt arcán két könycsepp gördült végig. Tamás gyöngéden megszorította a kezét.

... Aztán egymásra néztek sokáig, hosszan, míg Olga szeméből föl nem száradt a könycsepp és helyén nem maradt egyéb, csak tüzes, forró, szerelmes ragyogás. Előzetes hirdetője két fiatal teremtés egyesülésének, a boldogságnak, sok, új, kifogyhatatlan életnek, egy új, nagy, hatalmas, erős családnak. Ez a sok születendő élet még elvegyülve a lég páráiban, a víz hullámaiban, a föld csiráiban álmodja, sejti, várja az ismeretlen, rejtelmes életet, azt az életet, amelyet ők két pár fiatal tüzes szem szerelmes összesugárzásának fognak majd köszönni.

II.

— Hát ez a királyfi, Olga?

A kis Dénes Margit kérdezte halk hangon, lesütött szemmel, míg Olga lassan bontotta ki a kisleány dús, hamvasszőke haját, hogy rendes szokás szerint éjszakára két kemény, hatalmas varkocsba fonja.

— Micsoda királyfiról beszélsz, Margit?

— Ó Olga, hát már nem tudod, arról a királyfiról, akiről a mesék szólnak, aki eljön Hamupipőkéért meg Hófehérkéért és...

— Feleségül veszi, — fejezte be Olga nevetve a kis leány mondását.

— Nem, — szólt a leány, hirtelen, kipirult arccal, — szerelmes beléje.

— No, no kicsikém, a kettőnek mindig egyet kell jelenteni, mert különben kész a szerencsétlenség.

Margit nénjére emelte csodálatosan mély, tiszta kék szemét:

— De hát ez a te királyfid? Biztos vagy benne?

Dénes Olga oly mély megindulatsággal felelt, melyre talán képesnek sem hitte volna az ember ezt a józan, éleselméjü leányt:

— Biztos vagyok benne, mert szeretem.

De csak egy pillanatig tartott megindultsága, észrevette a leány arcán a fölhevülést, az ábrándos rajongást, a szinte átszellemült kék szemek repültek egy új fantasztikus birodalom felé és Olga megérezte, hogy milyen veszedelmes lehet az ő ábrándos kis hugára egy ilyen jelenet, rögtön hozzá is tette száraz, nyugodt hangon:

— Azonfölül ismerem jól jellemét, szokásait, családját, körülményeit s apa is egy véleményen van velem.

Margit egész közel hajolt hozzá, mint valami hizelkedő fehér cica és úgy kérdezte:

— Te megmondtad apának, mikor megszeretted?...

Olga elpirult és bosszusan vonta föl a vállát:

— Micsoda kérdésekkel zaklatsz ma este, Margit? Nem volna okosabb, ha lefeküdnél?

— Ó mert én, — szólt a kis leány egészen neki pirulva — én soha sem mondanám meg senkinek. Én úgy érzem, hogy az árulás lenne az ellen, amit itt belül érzek.

Szívére szorította keskeny, fehér kezét; Olga most már egész közel hajolt hozzá és aggodalmasan nézett a szemébe.

— Azt rosszul tennéd, Margit. Apa és én mindig csak javadat és boldogságodat akarjuk, és végre

is gondold meg, kikkel szemben szándékozol titkolózni? Azokkal, kik hozzád legközelebb állnak a földön, kiknek joguk van agyad minden gondolatát, szíved minden titkos vágyát ismerni. Nos?

Szenvedelmes, türelmetlen hangon beszélt. A kis eány lesütötte szemét és inkább sóhajtás volt az, mint szó, mikor felelt:

— De hiszen én neki magának sem tudnám megmondani, inkább meghalnék.

Olga elkacagta magát és valóságos megkönnyebbüléssel kérdezte.

— A királyfinak magának se mondanád meg?

— Annak sem, Olga!

Olga a könyvei közt rakosgatott, Margit pedig az ágy szélén gubbasztott.

— Olga, biztos az, hogy a királyfi sohasem téved és mindig azt a leányt viszi el magával, aki megérdemli, hogy vele menjen?

— Honnan tudjam én azt? Olyan dolgokat kérdezel tőlem, melyekre a hét bölcs együttvéve sem tudna megfelelni. Különben — tette hozzá az ő határozott, energikus hangján — amelyik férfi félre engedi magát vezetni, az nem királyfi, hanem bolond és igazán nem érdemes rá szót vesztegetni.

— És ha a leány nem ismerné föl az igazit?

Olga most újra szembe fordult hugával:

— Akkor tanácsot kér apjától, nénjétől, családjától, akiket azért adott az isten mellé, hogy vezessék, gyámolítsák, gondozzák, akik — itt egy kicsit meglágyult a hangja — szívük vérén is megvásárolnák a bolondos, képzelődő, makacskodó kisleány boldogságát.

Margit sírva vetette magát nénje keblére, aki aztán mellé ült és úgy csitította, mint egy gyermeket:

— Legyen eszed, kisleányom. Én azt hiszem, te nagyon sok mindenfélét olvasgatsz össze mostanában. Halvány is vagy, nyugtalanul is alszol: ezek a betük

hamar mérgeznek. Holnaptól kezdve minden másként lesz. Sokat kell sétálnod, tenniszezned, ez mindennél többet ér. Hidd el, már szemrehányást teszek magamnak, hogy az utóbbi időben elhanyagoltalak kissé, de majd jóváteszem. Jövő télen feljösz velünk Pestre farsangolni és majd meglátod a királyfit, aki már biztosan keres téged... Hogy pedig össze ne téveszd az igazit a csalóval, arról majd gondoskodom én, ne félj semmit!

Margit már mosolygott. Szép, hosszu szempillái beárnyékolták kis halvány arcát. Aztán szép csöndesen magára huzta a takarót és behunyta a szemét. Olga már azt hitte, hogy régen alszik, mikor hirtelen megszólalt:

— Mondd, Olga, ha apa vagy akárki más, akinek joga van hozzá, azt mondaná neked, hogy Tamás nem az igazi, le tudnál róla mondani:

Olga egy pár pillanatig habozott. Valahogyan sehogysem tudott az a szükséges és jóakaratu hazugság a száján kijönni, hát kedvetlenül mondta:

— Jóéjszakát Margit! Én már nagyon álmos vagyok.

Egy óráig még kibámult az ablakon keresztül a nyári éjszakába, aztán elaludt. Nem látta, hogy a szemközt levő ágyban mint könyököl fehér párnájára Margit, és nézi, nézi csillogó szemmel, a rejtelmes éjjeli világot. Fantasztikus képzeletében megelevenednek az álomország alakjai. A hősök, akik tűzön, vízen keresztül rohannak és hétfejü sárkányokkal küzdenek meg szívük istenasszonyáért, az aranyhaju várkisasszonyok, az édesdalu troubadurok, képzeletének romantikus világa, mely telve van hűséggel, bátorsággal, szépséggel, szerelemmel. Mely világban mégis a legszebb, legdicsőbb, legszerelmesebb szívü, legforróbb lelkü Ő. Akit nem látott, nem ismert, akivel még nem találkozott, de akit vár lelkének egész erejével, kinek számára tartogatja a szívében már oly nagyra felnőtt tárgytalan szerelmet. *Ő*, az álomország fejedelme, a

királyfi, akinek el kell jönnie érte, akit nem szabad összetéveszteni senkivel, kinek szavára megváltozik az egész ismert, unott, közönséges világ és ők átrepülnek a szerelem szárnyán a boldogság birodalmába uralkodónak. Ő még olyan távol van, arca, alakja ködbe vész. De mintha egy pillanatra megvillanna szeme előtt egy sugár: a hős, hol Kárpáthy Zoltánhoz, hol Adorján Manasséhoz, hol Szentirmay Rudolf grófhoz hasonlít. Úgy, amint megteremtette ezeket az alakokat a minden idők egyik legnagyobb poétája, fiatal leánylelkek álmainak megérzékítője, az a bájos, örökké szép, a hervadhatatlan ábrándvilág fejedelme, a fiatal leánylelkekregényírója: Jókai.

III.

Ez volt Dénes Olga és Mády Tamás házasságának hiteles története.

Az öreg Dénes lakodalmat csinált. Olyan régi módi lakodalmat, hol mulattak, táncoltak, örvendeztek az emberek és nem igyekeztek egész a hülyeségig merev arcokat csinálni abban az igyekezetben, hogy mentül ünnepélyesebbek és szertartásosabbak legyenek az üzlet megkötésénél Az üzletnél, melyhez savanyu arccal járul a két érdekelt fél, mert úgy érzik, hogy alapjában véve mindketten rá vannak szedve. — Ebből a menyegzőből a modern házasságok alapja: a spekuláció ki volt zárva. És mégis — érezte mindenki — a legfurfangosabb spekuláció sem hozhatott volna létre ügyesebb, kedvesebb, okosabb házasságot. Mindaketten úri familiából valók, fiatalok, szépek, szerelmesek, telve életkedvvel, bátorsággal. Ahogy ott egymás mellett álltak az oltár előtt, vidáman pihent rajtuk ama bizonyos öreg urak szeme, kik mindig számon tartják és adandó alkalommal el is tudják sorolni az úgyneve-

zett szép párokat, mivelhogy ők a megye összes valamirevaló esküvőjén résztvesznek.

A mulatság után az egész násznép kikisérte a fiatal párt. Az ifju férj kissé izgatottan simogatta bajuszát, máskülönben csöppet sem vágott ostobább arcot, mint hasonló helyzetben az ujdonsült, szerelmes férjek szoktak. A fiatal asszony elegáns utiruhájában feltünően szép volt. Mosolygott édesen, bizalmasan és mintha szürke szemének biztos átható tekintete teljesen ellágyult volna ebben a pillanatban. A haja aranyosan csillogott az őszi napsugárban. Az utolsó csöngetés előtt Margitot kétszer is magához szorította:

— Majd írni fogunk, papa. Legközelebb fogunk írni. Margitra vigyázz! Adieu!

Ezt már csak úgy az ablakból mondta, a kupé ajtaját becsukták és a vonat eleinte lassu zökkenéssel, később mindig jobban belemelegedve, pár pillanat mulva már gyorsszáguldással vitte a fiatal házaspárt Olaszország felé. Az apa és a testvér sokáig bámultak a vonat után mikor már abból mit sem lehetett látni. Margit apja karjába ölté kezét, és mivel fejecskéje a hatalmas termetü férfinak éppen a válláig ért, szépen odasimult a vállához. Az ilyenekben utólérhetetlen volt ez a kis leány. A nagy pillanatokban egy finom, hizelkedő mozdulattal fejezte ki mindazt, amit szóval elmondani lehetetlenség vagy banalitás volna.

Ez a mozdulat, ez a finom hizelkedés megint elhunyt feleségére emlékeztette Dénest. És egyszerre beszélni kezdett:

— Hiszem, hogy boldogok lesznek. De bármi történjék — azt hiszem — nem tehetek magamnak szemrehányást. Édesanyád az utolsó napon reám bízott benneteket és arra kért, hogy anyátok is legyek ezentúl helyette... Megfogadtam neki, de vannak pillanatok, mikor azt hiszem, hogy olyasmire vállalkoztam, ami lehetetlen.

— Ó, apa . . .

— Nem, nem, kis leányom, hagyjuk ezt. Mi ismerjük egymást és köztünk nincs helye a frázisoknak. Gyakran visszasírtam az édesanyátokat, nemcsak magamért, hanem értetek is. Haboztam, ingadoztam ott, ahol ő asszonyi szemmel, biztos áttekintéssel rögtön tudott volna határozni. És a sok habozás, kételkedés, töprengés után kitudja, mindig a helyesre határoztam-e el magamat? Leány mellé anya kell, azt nem pótolhatja senki sem, nem pótolhattam én sem.

Margit még közelebb hajolt az apjához, aki halkan folytatta:

— Most, hogy felnőttetek, sok szomoru órán keresztül gondolkoztam azon, tudlak-e szeretni benneteket olyan okosan, mint ő szeretett volna? Mikor valamit tettem értetek, mindig az ő szándéka szerint cselekedtem. Most is ezzel a házassággal . . .

— Olga nagyon boldog — és Margit rámosolygott apjára.

— Te is az leszel gyermekem. De éppen erről akarok veled beszélni. Olga már idősebb volt s magától is megértette ezeket a dolgokat. Most egyedül maradsz velem. Tudod, hogy abban amit érted teszek, a legjobb akarat vezérel. Azon az úton akarok járni, melyen édesanyád járt volna, ha melletted marad. De sem az értelmem, sem a szemem nem lehet olyan finom, mint egy asszonyé. Arra kérlek, hogy te is érezd őt mindig magad mellett és minden új lépésednél, gondolatodnál, szándékodnál vesdd föl a kérdést: vajjon helyeselné ő, ha melletted állna? A szíved meg fog rá felelni, én biztosan tudom. És így segítségemre leszel nekem abban a nagy munkában, melyet édesanyád reám bízott. Akarod?

— Ó, papa, én mindent úgy teszek, amint neked tetszik, és . . .

Sírvafakadt. Dénes megtörölte szemét, mintha

csak kisbaba lenne és beültette a kocsiba. Maga is mellé ült, aztán megfogta leánya kezét és némán szorongatta a kezében. A sok beszéd különben sem volt természete, egy-egy ilyen hosszabb, intimebb megnyilatkozás oly ritka és szokatlan dolog volt nála, hogy egészen megrémítette Margitot.

Csak egy hét mulva kaptak levelet. Olga írt az ő nagy szarkaláb betűivel. Csak pár sor volt levelében, hogy jól vannak és utaznak tovább.

Dénes megelégedetten bólintgatott, nem lepte meg, hogy Olga oly röviden, sebtiben írt. Tudta a leányáról, hogy nem igen szeret firkálni s anélkül is meglehetősen tartózkodó természetü. A fiatal menyecskék obligát ömledezései, azok a diszkrét dicsekedések, a többékevésbbé szemérmetes vallomások sora nem fért össze Dénes Olga természetével. Megvolt benne az előkelő lelkek zárkózottsága. Különben is szíve mélyéből megvetette azokat az embereket, akik mindig a színpadnak élnek, akiknek a boldogsághoz vagy a szenvedéshez, az örömhöz, vagy a kétségbeeséshez mindig közönség kell. Érdeklődő, résztvevő nézők, akik ujjongnak vagy sápítoznak A nők kilencven százaléka nem tud cselekedni e nélkül a kiváncsi, jó, vagy rosszakaratu, de alapjában véve mindig csak tolakodó és indiszkrét publikum nélkül.

A második levél már sokkal hosszabb volt:

— Édes jó apám!

Bocsánatkéréssel kellene kezdenem, de már a levélirástól való irtózás rég ismert eredendő bűnöm. Azon felül annyi sok szépet lát az ember, hogy eltelik vele a szem, a szív, a lélek. És valahogyan elveszítjük saját becses egyéniségünk képzelt vagy valódi értékét. Csodálva a sok százados csodákat, az ember, kezdi saját gondolatait, hangulatait, egyáltalában egész mivoltát nagyon kevésre becsülni. És bámulva a nagymesterek munkáit, százszor fölvettem magamnak a

kérdést, tulajdonképpen mi vagyok én, ha ezek is csak emberek voltak?

Csodálkozni fogsz ugy-e, hogy ennyire rajongok? Keveset láttam eddig és úgyszólván semmit sem tudtam, mikor a csodás remekeket kezdtem nézni banálisan, felületesen, megszokásból, mint már azt a nászúton lévő fiatal asszonyok szokták. És milyen nagy gyönyörűség volt mikor fölfedeztem, hogy tudok látni, bár még bizonytalanul, tétovázva, révedező szemmel. Ó papa, mennyire gyűlöltem én a művészettörténetben a nagyhangzásu neveket, képcímeket, sivár számokat, melyek csak memoriámat terhelték, anélkül, hogy lelkem csak legcsekélyebb mértékben is reagált volna reájuk. A könyvemben, gondolom a nyolcadik fejezet végződött így: Dürer, Holbein, Cranach és mások: ezek a mások sok ideig éppen olyan gyűlöletes volt előttem, mintha ő is piktor lett volna, mint társai: Dürer, Holbein Cranach. Ezt a másokat szintén oly erősen gyűlöltem mint érdektársait. Ó papa, milyen csodálatos az az igyekezet, melylyel a fiatal lelkek művészi fogékonyságát pusztítják és mennyivel csodálatosabb, hogy derék, buzgó munkát még sem kíséri teljes és tökéletes siker.

Azaz, hogy nálam nem kísérte, hanem Tamáson nagyon jól mulatunk, én is, Dózsa is. (Ezt meg elfelejtettem fölemlíteni: Dózsa Miklós fiatal budapesti piktor. Velencében szedtük föl, azóta velünk van. Biztosan emlékszel ennek a fiatal művésznek a nevére a tavalyi tárlaton föltünést keltett képéről annyit írtak annak idején a lapok.) Tamás és Dózsa együtt jártak a középiskolában, kimondhatatlan örömök közt ünnepelték meg a viszontlátást Dózsa ugyanis Párisban volt s csak egy éve jött haza ujra. Most velünk tart, mert hiszen úgy iscsak csavarog össze-vissza, céltalanul. Hangulatokat keres, — szoktam neki mondani, ha kötekedni akarok vele. Ő meg nem tud mit

csinálni dühében, mert rettenetesen dühös minden célzásra, mely — mint mondani szokta — mesterségét juttatja eszébe. Különben igen kellemes utitárs. Sok kérés, kapacitálás után szánta rá magát, hogy kalauzol bennünket a képtárakban, de aztán mikor bent voltunk, vége volt fanyarságának. Ez az ember szerelmes a művészetébe, mert csak a szerelmes lélek képes egy szóval, egy mozdulattal, egy hanyagul odavetett frázissal fölhívni a figyelmet, kinyitni a szemeket, megtanítani a látást lelkének bálványa előtt, Amellett igazán hiányzik belőle a művészek közmondásos szerénytelensége. Nem igyekszik véleményét másra erőszakolni. Tartózkodik a véleménynyilvánítástól, a kritikától, a magyarázatoktól, mely oly kiállhatatlanná képes tenni az úgynevezett műértő vezetőt. Enged látni, gyönyörködni, élvezni, saját izlésem szerint.

Képzelheted, milyen hálásak vagyunk iránta. Tamás már háromszor járt erre és soha sem látott semmit. Nagyon jól mulatunk, mikor töredelmesen bevallja, hogy ő úgy van a művészettel: minden két órában egy kis kanállal. De mentül nagyobbak legyenek az óraközök és mentül kisebb a kanál. Sohasem láttam még ilyen geniálisan unatkozni, mint Tamás szokott egy-egy remekmű előtt. Hogy azonban nem marad hatás nélkül az ilyen kirándulás, azt onnan tudom, mert este, ha aztán egyedül vagyunk és a szemembe néz, mindig fölkiált: ide jöjjön Rafael meg a többi hitvány piktor, ha szépet akar látni. Ilyenkor aztán magunkról beszélgetünk, meg rólatok, meg az otthonról, az új otthonról, ami Tamás leírása szerint nagyon szép, az én hitem szerint meg nagyon boldog lesz.

Isten áldjon meg édes apuskám! Csókold meg Margitot egyszer helyettem, egyszer Tamás helyett, tehát összesen háromszor, mert magad úgy is megcsókolnád. És ne panaszkodjál többet a te lusta leá-

nyodra, aki olyan hosszu levelet kanyarított ki, hogy madame Sevigné büszkén és boldogan ölelhetné keblére.

Szerető leányod Olga.

Dénes összehajtogatta a levelet és Margit felé fordult:

— Nos hát ezeknél rendben van minden, hanem mi meg vendéget kapunk, még pedig valószínüleg állandó vendéget, — ha ugyan beleegyezel, Margit?

— Én, papa?

— Nos igen. Végre is téged illet a határozat. A Teréz néni leányáról, Gináról van szó. Öt év óta, hogy az édesanyja meghalt, Szabóék tartották. De már a leányok mind férjhezmentek s Szabóné maga is valamelyik leányához költözködik és nem tud mit csinálni ezzel a leánynyal aki nekem is rokonom és kötelességeim vannak iránta.

— Szegény leány. Mindenesetre hozd el, papa.

— Magam is úgy gondoltam, hogy ideveszem, de hát előbb tőled akartam megkérdezni. Mert végre is egy idegen nő a házban, ez tisztán a te izlésedtől függő dolog. Ha nem akartad volna, másképpen próbálok sorsáról gondoskodni, de hisz remélem így is lehet majd később valamit csinálni . . .

Dénes e homályos kifejezés alatt valószinüleg a férjhezadást értette.

— Ó papa, itt ellehet, ameddig neki tetszik. Nekem még kellemes lesz, ha nem vagyok mindig egyedül. Csak írj neki minél előbb, hogy jöjjön.

Határozottan fölvidította a dolog és nagyon csodálkozott, hogy mikor egy hét mulva Olgának megírta az ujságot, nénje így válaszolt levelére:

— Édes kis Margitkám

Apának is megírom, hogy helyezze el bárhol Ginát, de a házba ne vegye. Neked is azt mondom, hogy ne egyezzél bele ebbe az ostobaságba soha. Apa gondoskodjon a leányról, ez elvégre kötelességünk,

hiszen szegről-végre rokonunk. De nem vennék a házamba, nem, kivált te melléd, egy olyan leányt, aki Szabóéknál öt csunya vénleány bosszantását szenvedte végig. Én egy hétig voltam vendégségben a fővárosban Szabóéknál s ez idő alatt láttam Ginát. És azt hiszem, valamennyire ismerem, bárhogy ez az ismeret túlságosan mély és alapos ne legyen, arról gondoskodott ő, aki okos, ravasz, elszánt és semmiesetre sem közönséges leány. Szerencsétlenségére szép, ami a savószemü, kenderhaju, hosszu, sovány Szabó-leányok közt képzelheted mekkora nagy bűn volt. Valóságos Hamupipőke volt a háznál, csakhogy nem jött el érte senki. Azonfelül a mesék hazudnak is, Margitkám, mert a szegény árvalányok, akikkel rosszul bánnak, nem maradnak meg nemesek, szerények, jók, önfeláldozók, sőt ellenkezőleg, rosszak, kajánok, irigyek és elkeseredettek lesznek.

Gina végigszenvedte öt csunya, sovány leány és egy elkeseredett kövér mama minden szekaturáját. Rajta próbálták ki az új ruhákat és rajta töltötték ki a rossz kedvüket. Ez a leány adósának érzi az egész világot és ments isten, hogy te essél a kezeügyébe, mikor ezt az adósságot be akarja hajtani. Apa gondoskodjon róla, ahogy tud. Legjobb volna, ha férjhez tudna menni valamiképpen, bár ez nehezen fog menni, mert Gina nagyravágyó elszánt és erős. Nem is lehetetlen, hogy sikerülni fog neki egy és más. De én nem akarom, hagy a mi házunkban, te melletted kezdje meg hódító hadjáratait.

Lehet, hogy te nem érted meg teljesen ezt a levelet, de mindenesetre cselekedjél intenciói szerint. Apának is írtam, de férfiember nem érti meg az ilyen dolgokat, s mivel Gina korrekt, becsületes leány, hiába magyaráznám, hogy kit vesz a nyakába, főképpen kit vesz te melléd e kiskoru sátán személyében.

Holnap indulunk haza Tamással. Dózsa még

tovább csavarog, de a telet Pesten fogja tölteni. Neked is okvetetlenül fel kell jönnöd a télen hozzánk.

Most mégegyszer kérlek, tanácsomról meg ne feledkezzél. Csókol. *Olga.*

Margit kissé haragosan tette félre a levelet.

— Olga keményszívü, pedig ez határozottan nem illik hozzá most, mikor olyan boldog.

Dénes este szóbahozta a dolgot.

— Olga ellenzi, hogy Ginát a házba vegyük. Azt írja levelében, hogy neked részletesen kifejtette okait.

Margit habozás nélkül válaszolt.

— Olga nagyon is skrupulózus. Aggodalmai vannak, melyek lehetnek valószinüek, lehetnek nem azok, de semmiesetre sem elég erősek és alaposak ahhoz, hogy egy szegény árvaleánytól az otthont és segítséget megtagadjuk miattuk.

— Tehát te nem osztozol nézetében és az a véleményed, hogy ide kell hozni Ginát?

— Úgy van, papa, még pedig minél előbb.

Ez volt Dénes Margit első önálló, határozott cselekedete, s mikor nénjének megírta megmásíthatatlan szándékát, a nyugodt, higgadt asszony alig tudott szóhoz jutni, majd csak ama bizonyos bölcs öregeket emlegette, akik a gyermekeknek oly óvatos előrelátással s oly hiába tiltották meg az éles késsel való játszást.

IV.

Ginát várták és Bozóky Sándor jött meg. Dénes, Margitot is bevitte a vasuthoz, hogy az árva rokont illő, barátságos fogadtatás várja. A pályaháznál már ott várt Dénesre a telegram, hogy Gina meghült és kénytelen utazását pár hétre elhalasztani.

Kissé kedvetlenül, a haszontalan várakozás miatt, indultak visszafelé, mikor egy magas, szőke, fiatal úr hirtelen eléjük került.

— Alázatos szolgája, urambátyám! Nagyságos kisasszonyom csókolom a kezét.

Dénes egy pár pillanatig csak úgy bámult a fiatalemberre, mintha emlékezetében kutatna az ismerős ismeretlen hajdani fotografiája után, de Margit hirtelen elkiáltotta magát:

— Sándor! . . . Bozóky úr! . . .

Dénes örömmel rázogatta a fiatalember kezét. Majd háromszor-négyszer erősen a vállára ütött és különféle érzelmeinek, melyekben egyaránt volt csodálkozás, öröm, meglepetés csak sűrű fejcsóválásokkal adott kifejezést.

— No öcsém, hát bizony te erősen megemberesedtél. Igaz, volt is reá időd, tíz év . . . Én bizony meg nem ismerlek, ha úgy véletlenül szemközt jösz velem az úton.

— Én mindenütt megismertem volna önöket, — mondta a fiatalember oly sajátságos megindult hangon, hogy Margit fehér arca rózsaszínüre gyúlt ki tekintete alatt.

Ó, a rövidlátó férfiak! Mennyit tudott volna olvasni egy asszony, — bármilyen korlátolt asszony, — aki anya, egy ilyen tekintetből. Dénes nem látott semmit és egészen komolyan felelt:

— No, ez természetes, hisz' mi öregek nem is változunk. Egy évtized ide vagy oda, nekünk már minden mindegy . . . Nálatok ez a pár év a gyermekből férfit növel, nálunk ez a tíz év mindössze is csak annyit jelent, hogy — üsse a kő — tíz évvel megint öregebbek vagyunk.

Bozóky a fiatal leány arcát nézte, melyen állandóan ott maradt az a halvány pirosság, és a tekintete telve volt édes, bizalmas vallomással. A leány föl

sem vetette szemét, rá sem nézett az ifjura és mégis lelkében hallotta a néma vallomás mindenik szavát.

Dénes nagy diadallal vitte magával a fiatalembert aki csakugyan hozzájuk iparkodott. Régi jó barátság fűzte össze a két családot abból az időből, mikor még szomszédok voltak. Később Bozókyék nagy vesztességet szenvedtek, eladták a birtokukat s egy kisebb erdélyi jószágukra vonultak vissza. Sándor a család egyetlen fia ekkor nem volt több, mint tizenötéves.

Ez időtől kezdve csak keveset lehetett hallani Bozókyékról. Sándor külföldön végezte tanulmányait. Az első években még fölkereste őket néha-néha egy levéllel, később ez is elmaradt. Bozókyékról egyidőben hallották, hogy felköltöztek Pestre, később olyasmit rebesgettek, hogy az asszony válni akar az urától, de aztán megint szélcsönd lett. Mikor Olga bálozni került föl Pestre, Bozókyék már megint visszavonultak Erdélybe. Az volt a hír róluk, hogy nagyon visszavonulva élnek Sándor fiukért, aki hazafelé készül, kinek karriérjébe vetik minden reményüket.

Mikor Sándor hazajött, az apa rögtön elő is állt tervével. Jóhangzású névvel, kevés birtokkal, egy fiatal, jónevü, temperamentumos fiatalember nem tehet egyebet, mint hogy mandátum után néz. Ez elég jó kezdete volna a karriérnek és reményt adhat arra, hogy még nincs elveszve Lengyelország és minden visszaszerezhető, mit a véletlen rosszakarata, az apa könnyelmüsége és a szerencsétlen gazdálkodás elrabolt tőlük.

Bozóky György azonban igen jól tudta, hogy az ő kis, sovány birtokuk éppen csak annyi légies jövedelmet ad, hogy az úrimód és jólét látszatát nagy ügygyel-bajjal — csak az ég tudja milyen gondok közt! — fentarthatják. Ahhoz, hogy Sándor fia nevéhez és társadalmi állásához illő poziciót foglalhasson el, egy gazdag házasság szükséges. Ebben a pontban

sehogysem bírt fiával megegyezni, Sándor sehogysem akart elindulni a kalózhadjáratra. Bozóky Györgyöt, kit ötven évének ellenére még most is a megye első gavallérjának és legügyesebb Don Juanjának tartottak, szörnyen bántotta a fia makacssága. Az öreg elszánt, erős, makacs ember volt, gavallér tetőtől-talpig, ha férfiuval állt szemben. Ellenben nem volt olyan perfidia, lelkiismeretlenség, mit meg nem bocsátott, sőt el nem követett volna, ha asszonyhódításról volt szó. Tette ezt bizonyos naiv kegyetlenséggel, valami kedves pogány öntudatlansággal.

Megvolt benne a Don Juanok öntudatlan pogánysága, az a kiméletlen, könyörtelen önzés, mely tisztán csak a maga érdekeit követve, magáért él, anélkül, hogy erről voltaképpen neki tudomása lenne. Sem lelkifurdalást, sem büszkeséget nem érez. Ő ilyen, mert ilyennek kell lennie és nem is tudja, hogy másforma lehetne. Amely nőt végzete ilyenfajta férfiuval összehozott, az aggkorában is hideg borzongást fog érezni, ha szeretőjének hideg, kegyetlen, őszinte, nyilt tekintetére gondol: — Hogyan, az asszony szenved, milyen különös! Hát a nő ilyesmire is képes, hát nem tisztán arravaló, hogy egy vagy több órát édessé tegyen számomra? Hiszen ez az állapot egy csöppet sem mulatságos, voltaképpen már nem is tartozik reám. Ez az asszony privátdolga, melyből reám sem öröm, sem gyönyör, sem büszkeség nem juthat. Adieu!“ Az a szegény teremtés még akkor is könyekre fakad, mikor ősz hajfürtök veszik körül a homlokát és naiv együgyüséggel siránkozik: és elment, el tudott menni anélkül, hogy egyszer is visszapillantott volna! Mintha olyan mulatságos dolog volna a halottak viaszsárga arcát nézni, vagy a halálra sebzettek kínos nyögését hallani.

A fiuban már semmi sem volt ebből a szilaj, rakoncátlan vérből, ebből a pogány, kegyetlen, hódító

férfiból, ebből a középkori kalózból. A tizenkilencedik század gyermeke volt már ez a szőke, magas derék fiu, ki már filozófusokon növekedett föl és akiben benne volt a századvég minden gyöngesége és erénye. A humanitás, mely inkább az érzékeny idegekből, mint a lélekből fakad, a könyörületesség, mely inkább érzelgés, mint érzelem.

A liberálizmus, mely nem a fölvilágosodottság gyümölcse, hanem a közömbösségé. S ami a fő, benne volt a századvég legpusztítóbb, legrettenetesebb betegsége: az akaratgyöngeség, mely néha sokkal nagyobb szerencsétlenségek előidézője szokott lenni, mint volt a régiek könyörtelen, erős zsarnoksága.

Hogyan van, hogy ez az elmélkedő, finom idegzetü, minden zajosabb jelenetet idegesen kerülő fiatalember oly sokáig és erősen szembe tudott szállni az apjával, a kit különben imádott. Benne látva mindazokat a férfias tulajdonságokat, melyek hiányát finom analitikus elméje oly hamar fölfedezte a saját lelkében. Nagyon jól volt értesülve apja viselt dolgairól, tudta, hogy édesanyját miféle bánat öregítette meg ilyen hamar és mégis csak imádni tudta ezt a szép hatalmas, elszánt, energikus férfiút, kitől ő csak a deli alakot, a sóvárgó vágyakat, a fantasztikus, tüzes képzelőtehetséget örökölte, míg finom, ovális arca, szívének érzékenysége, lelkének analitikus s töprenkedő hajlama már mind anyai örökség volt. A jó isten tudja csak mi fűzte össze ezt a két férfit, kik oly kevéssé hasonlítottak egymáshoz. Annyi bizonyos, a fiu szerette apját az ő érzékeny, szinte asszonyos ragaszkodásával, az apa, aki a magáén kivül más érdeket, más szándékot, más boldogságot számba sem tudott venni, minden pillanatban életét adta volna a fiáért.

Mikor Sándor oly makacson és oly sokáig ellene szegült a házassági tervnek, hogy már veszedelmessé kezdett válni a dolog, az apa vallatni kezdte fiát, aki

azonban mindig elütötte a kérdést, egyszer azonban úgy futólag megkérdezte édesanyjától:

— Dénesék még mindig Mándokon laknak?

A szülők összenéztek, az apa, aki az effajta praktikákat nem ismerte, felelni akart, de a felesége közbevágott:

— Igen, Mándokon vannak. Nem is igen fognak mozdulni onnan, most kivált, hogy a leány férjhezment.

— Margit?

Semmi színpadi, semmi tragikus lejtése nem volt szavának, ahogy ezt a nevet kimondta, csak a szeme borult el egy kicsit, de oly keveset, hogy csak a legszeretőbb, leggondosabb tekintet vehette észre.

— Nem ő, — felelt az apa, nem bírva tovább állni, mert nagyon jól ismerte fiát s egy pillanat alatt tisztában volt annak titkával, meg azzal, hogy e percben nagyon szenvedhet. — Olga ment férjhez.

Sándor könnyedén fölsóhajtott és mosolyogva kezdett beszélgetni:

— Olga nagyon csinos leány volt már akkor is, pedig nem lehetett több tizenháromévesnél. De már olyan okos, olyan félelmetesen okos, hogy én féltem tőle. Ki vette el?

— Mády Tamás!

— A Mády László fia ez a Tamás ugy-e?

— Az öreg két évvel ezelőtt meghalt. Nem is volt Mády Tamáshoz, illő úri gazdag leány a megyében, csak éppen Dénes Olga. Most a kisebbik leányon a sor.

Sándor fölállt az asztaltól:

— Nos, majd ő is megkapja a maga Mádyját. Ha a megyéjükben nincs hozzájuk illő gazdag ember, majd hoznak neki a szomszédmegyéből egyet, a dolog végre is oly mindegy...

Egyedül hagyta őket. Bozóky György bámulva nézett utána, majd feleségére vetett egy kérdő tekinte-

tet és vállat vont. Végre is indulata, véleménye, fiáról alkotott gyors erős ítélete ebben az egyetlen szóban nyert kifejezést:

— Szamár!

Bizony kissé nehéz is volt megérteni ennek a fiatalembernek a lelki állapotát, aki most a nagy, sötét fák közt bolyongott. Hogy mi volt Bozóky Sándor meg Dénes Margit közt? A jó Isten tudja. Hiszen csak szerelemnek nem lehet nevezni egy tizenötéves kamasz és egy nyolcéves leánygyermek együgyü, naiv, kis idilljét.

És mégis, senki sem tudott arról, hogy az elutazás előtt való este a fiatal úr és a gyermekleány együtt sétálva a kertben, formális szerelmi igéretekkel kötötték le egymást az egész hosszu életre.

Hogyan történt a dolog? Miként jött szívükre ez a reájuk nézve is oly meglepő nagy pillanat? Azt csak a jó Isten tudja. Meg azt is, hogy szabad-e az ilyen dolgokat lemosolyogva, szamárságnak mondani, hiszen a szerelmi érzés az, amely igazán nincs korhoz kötve. És végre is ki tudja, melyik az igazi szerelem: az, mikor a fantázia tüzeli a vért s a két fiatal lény vágyban remegve ég egymásért, vagy amikor még hallgat a fantázia, alusznak az érzékek és a két ártatlan gyermeklélek szerelmesen öleli egymást?

Sohasem gondoltak ők ilyesmire a válás pillanatáig. Ekkor történt, hogy a fiu megindulástól remegő hangon kezdett beszélni:

— Mi elmegyünk Margit, de én vissza fogok jönni érted és te leszel az én feleségem, akarod?

Margit azonban sokkal jobb megoldást tudott:

— Ne menj el. Vegyél el most feleségül, akkor együtt maradhatunk örökre.

A fiu jóakaratu lenézéssel tele oktató hangon magyarázta a leánynak:

— Nem lehet az. Ilyenkor még nem szoktak az

emberek házasodni. Előbb le kell tennem az érettségi vizsgát.

— Kár, — felelt röviden Margit.

— De aztán visszajövök érted és elviszlek magammal. Én nagy úr leszek, meglátod, és te büszke leszel majd reám Margit.

— Sok pénzed lesz? — érdeklődött a leány, — akkor talán csinálhatnánk egy cukrosboltot! Mit gondolsz?

A fiu türelmetlenül vont vállat:

— Cukrosboltot? De mi jut eszedbe? Én költő leszek vagy pedig miniszter, még nem tudom biztosan...

— Igazán? — kérdezte a kisleány, bár halvány sejtelme sem volt e két büszkeséggel fölemlített állás minémüségéről és szive mélyében a cukrosboltot még mindig különb dolognak tartotta, mint ifju barátja nagyratörő terveit, de a kis gyáva nem mert véleményének kifejezést adni.

Odaföntről az Olga hangja hallatszott, amint Margitot kereste, búcsuzniuk kellett.

A fiu már hallott és olvasott valamit az ilyen pillanatok nagy jelentőségéről. Élénken, ügyetlenül átkarolta a kis leányt s a gyermek, bár még ilyenfajta gyöngédségben nem volt része, megzavarhatatlanul mosolygott a fiu szeme közé, aki lehajolt hozzá, hogy ajkára nyomja a búcsucsókot. Ez a búcsucsók azonban sehogysem sikerült, a fiatal úr nem merte megérinteni a leány arcát, reszketve húzódott el tőle, mintha csak tüzes vas sütésétől félne és szinte önkivületben dadogta:

— Nem . . . nem . . . majd ha feleségem leszel. . .

— Majd ha feleséged leszek, — mondta utána engedelmesen a baba, ez volt az utolsó szó, amit együtt váltottak azon estén.

Másnap hajnalban Bozókyék elutaztak. — Bármenynyire kedvelem is a romantikát, mégsem állíthatom, hogy a fiatal úr abszolut hűséggel viseltetett volna

gyermekkori ideálja iránt. Sőt ha őszinte akarok lenni, meg kell mondanom, hogy teljesen megfeledkezett az egész bolondságról. Mohón vetette magát a nagyvárosi életbe, a reális szerelmek és szeretkezések gyors és tüzes forgatagában, ugyan kinek jutna eszébe, hogy ő megigérte egy kékszemü gyermeknek, hogy költő lesz vagy miniszter s ebbeli dicső állapotjában visszajön érte és feleségül veszi.

Bozóky Sándornak ez igazán nem jutott eszébe. Időközben fölfedezte ama szédítően nagy és mély távolságot, mely a költői pályát a miniszteritől elválasztja. Szeme előtt egy új világ nyílt meg, telve káprázatos új hangokkal és színekkel és mentül inkább körülnézett ebben az új világban, annál mélyebb és sűrűbb homály borult arra az ő elhagyott, másik világára.

Bozóky Sándort, mikor külföldi útjáról visszatért, nem kötötte Dénes Margithoz semmi, ha ugyan semminek lehet nevezni a lélek legmélyén szunnyadó halvány gyermekkori emléket. És mégis, az érzelmekkel nem lehet játszani, halhatatlanok ők, nem pusztul el belőlük egy sem, csak nyugosznak csöndesen a lélek mély rejtekeiben. De sohasem tudjuk, hogy mikor, milyen váratlan rázkódások folytán melyik percben támadnak föl újra, életért kiabálva mohó, elementáris erővel. És a bágyadt, halvány haldoklóból íme király lett, aki gőgös zsarnoki tekintettel ül föl megint trónjára s követeli a maga jogát. Kielégítését egy mohó, fékezhetetlen, a pihenés által annál inkább megerősödött, óriássá izmosodott vágynak.

Hogyan jutott Bozóky Sándor eszébe a halvány kékszemü gyermek? Hogyan tüzelte fantáziája ezt a kis színtelen emléket egyre jobban-jobban? Ezt csak a derék francia mester, Paul Bourget, tudná kellőképpen megokolni. A jeles francia ugyanis oly elmésen és káprázatosan tud hazudni. Káprázatosan szellemes logikával levezet, bebizonyít, megokol és elfogadhatóvá

tesz a világon mindent, mindent. A közönséges ember azonban, mikor a lelki élet egy ilyen bámulatos alakulását szemléli, nem tehet egyebet, minthogy naivan összecsapva kezét, kiabálja: mirákulum, mirákulum!

Növelte, erősítette ezt az ábrándot a minden kerítők legügyesebbje: az akadály és reménytelenség. Ó, míg az ember fiatal, éleszti szenvedélyét minden akadály, minden késlekedés. A percekbe való görcsös kapaszkodás, a fukar kapzsiság csakis az öregség tulajdona. A fiatalság ösztönszerüleg érzi, hogy még egy egész élet van előtte és tudja, hogy a várás, a késés, a halogatás, az epekedés és reménytelenség, mind-mind csak édesebbé teszi azt, aminek élvezésére még előttük egy egész élet áll.

Dénes Margit gazdag leány és Bozóky Sándor nem tudott volna üres kézzel, minden nélkül elébe állni egy leánynak, kinek gyermekkorában úgy igérte, hogy mint nagy úr jön el érte. De meg reális, józan okai is lehettek a félelemre. Az öreg Dénes kitünő gazda, praktikus ember, aligha elégednék meg egy vővel, aki úri nevén, a szegény vőlegény kényszerü követelésein és tetemes adósságain kivül egyebet nem visz az új háztartásba.

Ha már mint megválasztott képviselő lépne be Dénesék házába, minden másként lenne. De megválasztatása éppen házasságától függött. Az ilyen jó alkalmat egy lelkiismeretes apa nem mulaszthatja el, a főispánnak pedig öt leánya volt, köztük a legidősebb Hedvig grófnő már huszonhatéves.

Egy író, aki a tizenkilencedik század végén írt regényében csodákra hivatkozik, szánalomraméltó alak lehet a nyájas olvasó szemében. És mégis úgy volt. Bozóky Sándor képviselő lett főispánpártfogás, Hedvig grófnő és egyéb kellemetlen mellékkörülmények nélkül. Ennek a dolognak a magyarázata pedig az, hogy a grófnő, aki már halálosan unatkozott, egy

kétségbeesett fáradt mama és négy sápítozó, türelmetlen hug között megfestette arcképét egy fiatal, tehetséges művészszel, akinek az előkelő körök iránt való rajongása mindenütt ismeretes volt. Ezt a szegény fiút az első napokban meghódította a grófnő unatkozó splenes arca, elegáns, karcsu termete, no meg fejedelmileg szép, telt nyaka és válla.

A kép ugyanis báliruhában ábrázolta a grófnőt aki végre is nem lett volna hat vagy nyolc farsangot átflirtelt leány, ha észre nem veszi piktora rajongását. Nemcsak észrevette, hanem bátorította is. És egy szép napon gondolt merészet és nagyot: itthagyta a bosszus papát, a kétségbeesett, fáradt mamát, a négy sápítozó, türelmetlen hugot, az ő habozó prezumtiv vőlegényét Bozóky Sándort és a fiatal piktorral nászútra indult Olaszországba. Valóságos nászútra, mert a harmadik vagy negyedik faluban össze is eskette őket valami jámbor falusi pap. Az apának volt annyi esze és izlése, hogy jó arcot csinált a komédiához és az obligát kiátkozás helyett egy gratuláló sürgönyt menesztett a fiatal pár után.

Most már gavallérságból sem állt volna Bozóky útjába és így történt, hogy a fiatal úr minden kellemetlen mellékkörülmény nélkül mándátumhoz jutott. Egy hétre rá tudatta szülőivel, hogy megkeresi a régi jó ismerősöket és benéz Mándokra Dénesékhez. Azon a napon a Bozóky kastélyban csak mosolygó arcot lehetett látni. Az apa elkisérte fiát Kolozsvárig és alig bírt tőle megválni. Ez a fényes házassági terv egészen fölvillanyozta. Egy szikra aggodalom, kételkedés vagy ilyen nagy lépéseknél igen természetes és érthető nyugtalanság nem volt benne. Biztosra vette sikerét. Az asszonyok — akik pedig oly nagyon szerették — előtte mindig igen keveset számítottak. Emelkedni, vagy élvezni általok, — ennyi az egész.

Elég volt neki annyi, hogy leendő menye úri, gaz-

dag leány, hogy egészséges és jómodoru s így fia megfelelő feleséget, a leendő Bozóky urak és hölgyek megbizható anyát kapnak benne. Nagyon jól ismerte fiát, tudta, hogy annak szíve most csordultig telve van és gondolatai egész más tartományban járnak, mint az övé. Egy kis csöndes megvetést is érzett e gyöngeség iránt, ez azonban nem akadályozta meg abban, hogy lelkének teljes imádatával ne vegye körül a fiát.

Így vonult be Bozóky Sándor a Dénes-kastélyba. Mialatt ő kihajolva a vendégszoba ablakán bámult ki az őszi éjszakába, ott a fehér leányszobában, a pamlag egyik sarkában összehuzódva ült egy kis leány. És egyszerre fülébe csengett a tíz évvel ezelőtt elhangzott igéret: Visszajövök érted! És visszajött! A fiatal leány elfödte arcát. A regények hőse, a mesék királyfia íme elérkezett. Nem ködbe vesző alakkal, nem láthatatlan arccal, hanem a maga erős, biztos, szép valóságában.

Isten veletek testetlen fantomok, fehér álmok, rímek csengésén, ritmusok hullámzásán megittasodott ártatlan lélek. Isten veled Argirus királyfi, ki tűzönvízen keresztül rohantál az aranyhaju Tündér Ilonáért! Isten veled te szép, fiatal, hős gyermek, Kárpáthy Zoltán, komoly és nemes Szentirmay gróf, szerelmes szívü Adorján Manassé! Isten veletek mesék, versek és regények, fiatal, ártatlan, fehér leánylelkek táplálói! A testetlen fantomok trónusukat veszítették, a hiveitek elfordulnak tőletek, hogy mindazt a sok vágyakozást, ábrándot, álmot, szerelmet mi eddig a tietek, csak a tietek volt, elajándékozzák valakinek, aki rohamos, sebes léptekkel jön feléjük. Jó vagy rossz szándékkal? Mit bánják ők, gondolnak is ők erre?! Meggondolatlanul szórják eléjük lelkük minden kincsét, szívük minden érzését, leányálmaik minden poézisét, annak, aki eddig ismeretlen volt előttük, aki valójában most is ismeretlen még lelküknek, szívüknek, vágyuknak, akinek még most csak a nevét tudják — a férfi.

V.

Aztán csak ott folytatták megint, ahol tíz évvel ezelőtt abba maradt.

Olyan természetesnek találták mindaketten, hogy lelkükben föltámad a mult és ők e föltámadás jelében akarnak üdvözölni. Ott a nagy kertben Bozóky egyszerüen megkérdezte a kis leánytól:

— Emlékszik még, édes?

— Emlékszem, — felelt a leány, és mindaketten tudták, hogy a tíz évvel ezelőtt elhangzott búcsuról és igéretről van szó.

Aztán úgy jártak-keltek, mintha tündérek közt élnének, álomországban. Bozóky már egy hét óta volt a Dénes-kastély vendége és eszébe sem jutott, hogy ezt a szerelmet a maga álomszerü bűbájából a reálitás józan megvalósulása felé vezesse. Sem neki, sem a leánynak nem jutott eszébe, hogy végre is még van valaki a házban, akit ez a szerelem fölötte érdekelne és akitől függ, hogy a bűbájos kis idillből valóság váljék.

Dénes meg nem látott semmit. Bármilyen szerető apa, de mégis csak férfi volt s így érzelmi dolgokban szörnyen rövidlátó. A fiatalembert kedvelte, szivesen látta házánál, sőt nagyon rossz néven veszi, ha pár hétig ott nem marad, de Margitot még nem vette leányszámba és ha valaki kis leánya kezét megkéri tőle, az első érzés, mit önmagán konstatál, bizonyára a bámulat és megdöbbenés lesz.

Ha csak sejt valamit, semmiesetre sem engedi leányát erdőkön, mezőkön együtt barangolni ezzel a fiatalemberrel. Igy azonban örült Margit jókedvének, vidám kacagásának és szeretetreméltó hizelkedéseinek.

Mert a kis leány, mióta szívének teljes szeretetével ezt az idegen fiut vette körül, kötelességének tartotta, hogy folytonos gyöngédséggel, kedveskedéssel simuljon herkulesi apjához.

A hatodik napon azonban az öreg Dénes a vacsoránál ujságot mondott:

— Holnap vendéget kapunk, gyerekek, Gina írt, hogy estére itt lesz.

Margit önkéntelenül összerezzent és elboruló tekintettel kérdezte:

— Hiszen beteg?

— Dehogy beteg. Itt a levél, nincs annak semmi baja, meggyógyult.

— Már? — kérdezte Margit oly szomorusággal, hogy önkéntelenül elkacagták magukat. Margit meg durcásan vont vállat. Mi tette oly kedvetlenné ezt a különben oly jólelkü, érzékeny gyermeket. Talán, hogy az ő ártatlan, édes regényének hivatlan, váratlan tolakodó tanuja lesz az idegen leány személyében? Vagy talán mélyebb oka volt kedvetlenségének? Talán egyike volt ez ama megmagyarázhatatlan, csodálatos előérzeteknek, mikor az ember mintegy villamosfénynél látja a távolban bekövetkezendő dolgok egész sorozatát. Lát békés, derült kék égen pusztító felhőket gyülekezni, villámokat cikkázni, öldöklő vihart tombolni. A buta, állati ösztön munkája az egész, de néha megbizhatóbb, mint a fölényes elme reális tudása. Egy pillanat az egész, az ember megrázkódik és siet elfelejteni az egész dolgot.

— No, kis leányom, — kezdte Dénes, — én már úgy látom, hogy te némiképpen különbözöl ama bizonyos szamaritánustól.

Margit zavartan mosolygott és Bozóky, hogy a leány áruló zavarát leplezze, hát érdeklődést színlelt:

— Rokonuk a várt vendég?

— Unokahugom. Bartos Gina.

A fiatalember lehajtotta fejét és egyszerre sápadt lett, mint a halál.

— Ismeri talán? — kérdezte Margit meglepetve a váratlan hatástól, de minden gyanu nélkül.

— Csak a nevét hallottam.

— No igen, — vágott közbe Dénes, — Szabóéknál lakott, úgy hallottam, sokat járt Pesten társaságba, kivált mikor a házikisasszonyok száma apadni kezdett.

A fiatalember egyetlen szót sem válaszolt. Ennek a leánynak neve megzavarta nyugodalmát és keserűvé tette az eddigi zavartalan boldogságát. Pedig őszinte volt, mikor azt mondta Margitnak, hogy sohasem látta, nem ismeri, csak a nevét hallotta emlegetni. De milyen keserü, szégyenteljes emlékek tapadtak ehhez a névhez.

Öt évvel ezelőtt történt a dolog. Ő még Párisban volt s édesanyjának leveléből értesült mindarról a sok kèserűségről, mely kitörölhetetlen nyomott hagyott lelkében. Bozókyék Pesten töltötték a telet. Bozóky György Szabóéknál megismerkedett Ginával és érdemesnek találta a leányt arra, hogy egy kis fáradságot vegyen magának miatta.

Biztosra vette a dolgát, mint mindig. Ez a pokoli elbizakodottság, a kételkedés, csüggedés, töprengés teljes hiánya volt talán titka szédítő diadalainak. A leány szép, okos, elmés és átkozottul kellemetlen körülmények közt él. Bozóky György azzal kezdte a dolgot, hogy a leánynak számtalanszor elmondta, milyen kitünő színésznő válnék belőle.

Gina ezt szívesen elhitte neki, de nem tartotta szükségesnek színésznői karriérjéhez azt, hogy Bozóky György kedvese legyen. E pontban sehogysem tudtak megegyezni és Bozóky nemsokára tapasztalhatta, hogy veszedelmes ellenféllel került össze.

Gina hideg volt, mint a márvány, amellett kacérkodott, mint a sátánok fejedelemasszonya. Józan hideg,

észszel keverte kártyáit. Itt nem lehetett paklizni, hamis tételeket bemondani, mert a szép, hideg, elegáns ellenfél szeme mindig nyitva volt. Bozóky hódítási terve a sikertelenség miatt dühös szeszélylyé, majd elszánt szenvedélylyé erősödött.

— Tudja, hogy szerelmes vagyok magába? — fordult merészen a leányhoz.

Gina rávetette hideg, kemény tekintetét és nyugodtan válaszolt:

— Tudom.

— És ennyiből áll válasza?

— Most ennyiből.

— Mikor hallom meg többit?

— Majd ha a felesége leszek.

Bozóky György elkacagta magát:

— Parancsolja, hogy megmérgezzem a feleségemet?

— Isten ments, nem bírnám magam rászánni tizenöt-húszéves mézeshetekre — a börtönben.

— De hát mit akar?

— Én semmit. Ön akar engem szeretni.

— Nos, miután oly szeretetreméltóan interpretálta az én akaratomat, nem lenne szíves megmondani, hogy mit akar ön?

— Én? Én a férjemet akarom szeretni.

— Csak nem hiszi komolyan, hogy botrányt csinálok és elválok magáért a feleségemtől.

Gina erre a kérdésre hátat fordított Bozókynak, aki dühös haraggal távozott, megfogadván, hogy felé sem néz többet ennek az ostoba, nevetséges perszónának.

Talán ura is marad a szavának, ha pár nap mulva a felesége nem kéri meg, hogy kisérje el valamelyik ismerős házhoz, zsúrra.

Gina is ott volt. Félrevonulva ült egy sarokban, de öt perc alatt már egész udvara támadt. Ő nem a

házasulandó fiatalemberekből, ezek csak távolról néztek sóvárogva felé. Házas férfiak, kiknek családi életük meglehetősen zavaros és vészes volt, vagy férjek, kik feleségeiket kissé hazaküldték a kedves mamához látogatóba. Öreg urak, kiknek arca kipirult, a kezük reszketett, ha a szép leány székének támlájához érhettek. Volt a Gina udvarában egypár cinikus, blazirt fiatal úr is, kiknek különös gyönyörűségük telt a kövér mamák és a sovány, vérszegény kisasszonyok pukkadozásában. Volt egy pár pályát tévesztett Napoleon, kik Ginával taktikáztak, valamelyik rátartós aranyhalacska ellen. A nagy fényes párti ugyanis húzodozott és a százezer forintok fölötte kérették magukat: azoknak megpuhítására, féltékenyítésére jó volt ez a tüneményes szépségü árvaleány, akivel való foglalkozás nem kötelezte az embert semmire.

Bozóky Györgynek vérbeborult az arca, amint ezt a sok bizalmaskodó, flirtelő fiatal és agg léhütőt meglátta, kiknek arcán világosan meglátszott a másforma, családdal bíró leányok előtt óvatosan rejtegetett vágy és szándék: ha ma nem, hát holnap, ha holnap nem, hát holnapután... Az ember nem tudhatja, melyik percben, mindenesetre kéznél kell lenni. Ebben a sóvárgó, vágyakozó társaságban sok mindenféle férfiú volt, de egy sem olyan, kit Gina szíve mélyéből meg ne vetett volna.

Bozóky a leányhoz lépett és tudja Isten hogyan, hogyan nem, de öt perc mulva már az egész udvar elpárolgott. Ez Bozóky fölépésének titkához tartozott. Volt benne valami az állatkirály imponáló méltóságából, és a sakálok, a hiénák, a prédára leső dúvadak morogva húzódtak vissza, ha megjelent.

— Gina, beszélni akarok magával.

— Van valami mondanivalója?

— Nézze Gina, én szeretem magát. Ne mosolyogjon, igazán szeretem. Becsületszavamat köthettem le

erre, pedig ezt még asszonynak sohasem adtam . . . Azt az ostobaságot, mit a multkoriban említett, nem gondolhatja komolyan, sokkal okosabb maga annál. De lássa, ha reám akar hallgatni, én igazán szeretem. Nem teszek igéreteket a jövőre, de e pillanatban úgy érzem, hogy sohasem tudnám önt senkiért sem elfeledni. Önnek különben nem is lesz szüksége én reám, én úgy érzem, hogy szerelmem változatlan, de ha maga mást gondolna majd, nem kell félnie semmitől, ön előtt egy fényes művészi pálya áll, nekem van itt is, ott is egy kis befolyásom és egyengetném az útját, amikor önnek tetszik.

Gina még csak el sem pirult a férfi nyilt, egyenes fölszólítására, hogy a kedvese legyen. Csak az ajkát szorította össze erősen és a szempillái remegtek kissé, de mikor fölemelkedett, már nyoma sem látszott rajta az izgalomnak.

— Elvégezte?

— El, Gina.

— Nos, akkor engedje meg, hogy jó mulatást kivánjak önnek.

A férfi azonban útját állta és rekedt, durva hangon mondta:

— Hát nem akar az enyém lenni? Jó. De miért inkább azoké?

Megvetőleg mutatott az imént szétugrasztott udvarra, a leány égő arccal, de fagyos, kemény hangon válaszolt:

— Én csak a férjemé leszek.

Azzal egyedül hagyta a férfit. Gina nagyon jól tudta, mit csinál. Látta, mint vergődik ez az erős, kegyetlen ember az ő hálójában. Biztosra vette győzelmét. Férjet akart, jóhangzásu névvel, társadalmi pozicióval bíró férjet, ennyi az egész. Utálta a világot, hol annyi megaláztatás érte, gyűlölte rokonait, kiknek kegyelméből élt, harcot folytatott, keserü, kemény,

állhatatos harcot a létért. A tehetsége? Már nem bízott benne. Valami lappangó, művészi ambició csakugyan volt benne, Bozóky éles szeme föl is fedezte ezt, ám mikor titokban egyik fővárosi igazgató előtt próbának szavalgatott, az igen kevés értékü biztatással bocsátotta el:

— A kisasszonynak gyönyörü orgánuma s nagy intelligenciája van, de hát ez mind kevés, tanulni, tanulni...

Gina hátat fordított a kenetteljes prédikálónak és most már teljes erővel, osztatlan ambicióval folytatta a harcot.

Ó, micsoda véres, nehéz küzdelem volt ez, egy egész rosszakaratu világ és öt csunya, szintén férjéhes leány mellett. De Gina nem csügged. Mikor Bozóky György útjába került, biztosra vette a győzelmet. Az első pillanatban fölismerte azt a nagy és mély hatást, amit erre a pogány Don Juánra tett. Ismerte Bozóky előbbi zajos életét és úgy sejtette, nem sok köthet őt beteges, sápadt asszonyához. Az asszonynyal különben nem is gondolt. A szörnyü, kegyetlen életküzdelemben nem maradt szívében a szánalomnak vagy könyörületnek egyetlen idegszála sem. Vagy ő rajta szánakozott, könyörült-e valaha valaki? Nem talált-e útjában mindig rosszakaratot, irigységet, lenézést, kajánságot? Most ő ostoba érzékenykedéssel tartóztassa magát útjában?

Nem is tartóztatta. A dolog igen szépen haladt előre. Mindössze is csak az volt a baj, hogy Gina maga is szerelmes lett állhatatos imádójába. Most már nem volt frázis, amit bizalmasabb órákban mondogatott neki:

— Hűséges, szerető felesége leszek, meglássa...

Mert már itt állt a dolog. Bozóky mindenre kész volt a leányért. Mikor a szerencsétlen asszony ezt megtudta, halálra rémülten írt fiának Párisba. Hiszen

ő még mindig szerette a férjét, aki annyi szomorúságot okozott neki. Azonfelül a botrány . . . a fiu neve . . . Mennyi, mennyi sok gyötrelmet árult el ez a kusza sorokkal, remegő betükkel tele írt fehér papirlap. Mintha csak egy asszonyszív vonaglásának hű fotografiája volna. Mennyi sok mindent olvashatott a fiu ezek közt a sorok közt. A megsértett szerelmes asszonyi szív gyötrelmét, az anyai lélek vergődését, kinek oly fájdalmas lerántani fia előtt a leplet az ő szomoru életéről s az imádott apa bálványozott alakjáról. Sándor, mint a legtöbb finomérzésü gyermek, szent misztériumnak tartotta szülői házaséletét. Anyjában nem látott mást, mint egy disztingvált, finom úriasszonyt, apjában imádta a férfiasság, lovagiasság eszményképét. Most íme egyszerre szemtől-szembe áll ezzel a sok betegséggel, nyomorusággal, keserűséggel. Megtudta, hogy anyjának élete csupa martirium és apja, az ő imádott, édes, lovagias apja . . . Sándor érezte arcán a forró, keserü könyek nyomát. Azokat a könyeket, melyeket hiába törül le az ember arcáról, mély, hosszu, szomoru útat égettek már maguk után, utat a többi, az okvetetlenül utánunk jövő, keserü, szégyenteljes könyek számára.

Még az éjjel utazott. Hogy mi történt közte és apja közt, arról nem tudott meg senki semmit soha. Bozókyék másnap Erdélybe utaztak. Azon nap volt ez, melyre Bozóky György megigérte Ginának, hogy nyilvánosan Szabónétól kéri meg kezét.

Bozóky egy hang, egy szó, egy búcsucsók nélkül vált meg Ginától. Fiától nem kért egyebet, mint hogy menjen vissza Párisba és folytassa tanulmányait. A fiu gondolta, hogy csakugyan sokkal jobb az úgy, szülői tanu nélkül sokkal inkább megtalálják a kibéküléshez vezető utat. Bozóky maga kisérte ki fiát a vasuthoz, akik látták, milyen szerettel ölelte át egymást a két férfi a búcsuzás pillanatában, azok meggyőződhettek,

hogy a tragikus eseménynyel fenyegető válság sem volt képes szíveiket elválasztani egymástól. Az apa minden képzelt vagy valódi szendvedélyét föláldozta volna fiáért, a fiuban meg mintha ez a sok keserűség és fájdalom csak növelte volna az apja iránt érzett imádatot.

Öt hosszu esztendő telt el azóta, de a leány nevének fölemlítésére Sándor előtt újra világosan áll minden. Látja azt a kis szobát, hol az anyja levelét olvassa... a rettenetes út Párisból haza... az apjával való feledhetetlen jelenet... Mikor az ő szép, előre elkészített férfias beszédéből egy szót sem tudott elmondani, csak ráborulva apja kezére sírt, zokogott, töredezett szókat rebegett, az apja beszélt helyette:

— Ne, ne tovább fiam, nem bírom tovább... Mit akarsz tőlem? Lemondjak róla? Jó! Kiengeszteljem anyádat? Igen? Hát még van valami kívánságod? Én mindent meg akarok tenni érted...

És az apa maga találja ki és mondja el fia kívánságát, melyet az oly szép férfias beszédben, oly követelő hangon akart előadni, melyből egy hang nem tudna kijönni ajkán, ha az apa magától ki nem találja kívánságát.

Most egyszerrre megjelenik a démon, aki ezt a sok keserűséget okozta. A fiatalember keze ökölbe szorult. Megjelenik abban a házban, hol a tündérálmok legszebbikét éli át, a harag után mély szomorúság borult lelkére. Egy pillanatig keresztül villant agyán, hogy Dénest félrehívja és elmond neki őszintén mindent. Hogy szereti Margitot, feleségül akarja venni és hogy az a leány ne tegye be lábát addig ebbe a házba, míg ez a házasság meg nem történt. Már megmozdult, de mint a sokat töprenkedő, századvégi embernél, nála sem volt meg a cselekvés elszántsága. Nem bírta magát elhatározni és ülve maradt. Talán valami lelki szemérmetesség is gátolta őt a vallomásban,

restelte e szomoru, szégyenletes történetet újra föleleveníteni s amint Dénes mosolygós, elégedett arcára nézett, úgy találta, hogy ez a vacsora utáni szieszta nem a vallomások ideje. Elméje egy pillanat alatt ezer meg ezer kifogást talált a halasztásra, megbénítva ezzel az energia iménti szerencsés fölbuzdulását. Az ember élete valóban bosszantóan nevetséges csekélységeken fordul meg. Bozóky Sándornak csak föl kellett volna akkor este állni és egy kis röstelkedés árán bevallani mindent, ma boldog férj és apa, tekintélyes szereplő ember volna. Ó, micsoda hitvány, véres gúnyja emberi méltóságunknak, hogy egy félbenmaradó mozdulattól, egy el nem mondott vallomástól, boldogságok, éltek, emberek pusztulnak el. Ezt sokan véletlenségnek nevezik, pedig voltaképpen nem más, mint az égiek kegyetlen, véres maliciája.

VI.

Dénes és Margit a vendég elé kocsiztak, Bozóky semmiáron sem akart velük tartani.

Csak úgy udvariasságból hívták, de természetesnek találták vonakodását. Nem akar egy idegen hölgy elé menni, mikor az az útról megérkezik. A hölgyek nem is szoktak hálásak lenni az ilyenfajta figyelmességért. Az utazásban összetörődik ruhájuk, tönkremegy arcbőrük, elromlik frizurájuk. A legcsinosabb, edzedtebb nő sem örül, ha hosszu útról érkezve, bámulókat talál a pályaudvarnál.

Margit voltaképpen nem gondolt semmire, oly sápadtnak látta Sándort, hogy e miatti aggodalmában minden mást elfelejtett. Háromszor is odasugta a fiatalembernek kedves, megható gondoskodással:

— Csak nem beteg, édes?

A fiatalember mosolyogni próbált és megszorította a leány kezét:

— Jobb szeretném, ha továbbra is egyedül maradnánk — hárman.

— Én is, — sóhajtott a kis leány, — de azt hiszem, rosszlelküség tőlünk, mikor így beszélünk. Szegény Gina!

— Holnap elmondok édesapjának mindent és megkérem a kezét.

— Ne még, holnap, holnapután! — és Margit oly gyönyörűen elpirult, hogy a fiatalember szeretett volna térdreborulni előtte. — Várjon még legalább egy napot, oly édes, hogy mi még ezt csak ketten tudjuk, Olgának sem írtam róla... Majd holnapután, jó?

Dénes harsány hangon kiabált leányáért. Margit gyermekes mozdulattal a fiatalember vállára hajtotta fejét. Az meg lehajolt hozzá és megcsókolta a halvány arcocskát a sűrű fátyolon keresztül.

Ez volt az első csókjuk. Lopva, gyors, ideges félelemmel váltott csók. Nem is az ajkra, csak a halvány kis arcra, a sűrű, fehér fátyolon keresztül.

Margit finom, keztyüs kezével összefogta ruháját és úgy futott a kocsiig. Dénes fölemelte leányát, gyorsan, könnyedén, biztosan, mintha csak pólyás kis baba lenne. Aztán beültette a kocsiba s maga is mellé ült. Még vissza is integettek Sándornak, ki úgy nézett a kocsi után, mintha legkedvesebb halottját vinnék el rajta, hogy soha, de soha ne láthassa többé.

Ginát csak a vacsoránál látta. Az első érzés, amit önmagán konstatált, a megdöbbenés volt, mert ennek a lánynak arcát nem ilyennek képzelte, abszolute nem ilyennek.

Kacér, érzéki szépségü, bodros haju, csábító szemü nőt várt, amilyennek látta mindig képzeletében édesanyja levele óta. A boldogtalan asszony a szerencsétlenség minden ódiumát a leányra hárította, a férjet,

az apát minden alól kimentve, hogy egy démon csábításainak esett áldozatul. Bozóky Sándor meglepetve nézte: hát így néznek ki a démonok? Igazán? Akiket ő eddig valóságban, képben, vagy leírásban látott, igazán nem hasonlítottak Bartos Ginához.

Szép, magas, talán kissé túlmagas leány volt Gina, nagyságához mérten nem is volt eléggé telt a termete. A karja igen vékony volt s ezt úgylátszik nem is palástolta, mert mód felett szük ujju derék volt rajta, állig csukott nyakkal. Sötétkék ruhája sima, egyszerü, minden díszítés nélkül, s ez olyan apácaszerüvé tette a leányt. Valóban, ilyen meglepően finom, szabályos, rideg arcokat találunk néha azok alatt a fehér, kemény fökötők alatt, kik sietve, szemlesütve, a gyarló bűnös világ érintésétől menekülve sietnek el mellettünk, bizonyosan szánva, és amennyire már jóságos lelkükkel összefér, megvetve bennünket.

A leánynak teljesen szabályos, ovális arca volt, s vakítóan fehér arcbőre. Nem a mi szegény fővárosi leányaink vérszegény sápadtsága ez, hanem az a márványszerü fehérség, mely tisztán az arcbőrnek sajátsága, melyre nem bír pirt csalni semmi. A szeme nagy, sötét fekete szempár, olyan nyugodt, hideg, áthatatlan kifejezéssel, mely különösen fiatal nőnél megdöbbenti az embert. Soha egy fölvillanás, egy váratlan világosság, egy óvatlan pillanat, föl nem födözhet e szemeken által a lélekből semmit. Olyan fényes, tiszta, minden sugarat, tekintetet, kiváncsiságot visszaverő, mint valami drágakő. Kissé keskeny, finom ajka, ha nem beszél, erősen össze van szorítva, pedig foga finom, szép gyöngyházfényü. Az orra oly egyenes és geometriailag szabályos, minőt csak szobrokon láthatni, a homloka magas, domboru: ez, ami kissé férfias karaktert ad az arcának. Mintha a kacérkodást hírből sem ismerné, kékesfekete dús haját egyszerüen símára leszorítja, ami nagyon árt szépségének, mert nincs

dolog, ami a női szépséget oly kegyetlenül legyilkolná, mint a simára leviaszkolt, hátraszorított haj, még ha oly dús, fényes és finom is, mint a Gináé.

Margit álmélkodva nézi. Ilyen fajta szépségeket ő még csak a képeken látott. Eddig a női szépség ideálja szemében az ő erős, bátor és vidám Olga nénje volt. Most lát először egy megelevenedett mitológiai alakot, egy márványarcu, hideg tekintetü istenasszonyt. Lehetséges-e, hogy ez a fenséges teremtés kegyelemkenyéren nőtt föl? Lehetséges-e, hogy ilyen rosszul szabott apácaruhában járjon? Nem tréfál-e velük, nem fog-e varázsszavára ez a csúf, idomtalan kék ruha lehullni róla s nem áll-e ámuló szeme előtt rózsaszín lepelbe burkolózva, fehér szárnyakkal maga a tündérkirálynő?

Sándor alig bírt mozdulni. Ez a fehér, tiszta arcu, hideg tekintetü leány volna Bartos Gina? Az utolsó pillanatig kételkedett, míg csak Dénes be nem mutatta a lánynak:

— Kedves Gina engedd meg, hogy bemutassam neked Bozóky Sándor urat.

A leány meghajtja fejét, de kezet nem nyujt. Sándor meghajlik, maga sem tudja miért, de oly mélyen és alázatosan, ahogyan nő előtt még nem hajlott meg soha.

A leány arcán sem meglepetődés, sem harag, sem ijedtség nem látszik, olyan hideg, áthatatlan szemmel néz végig a fiatalemberen és semmi sem mutatja arcán, hogy a Bozóky nevet ismeri, hallotta valaha.

Sándor könnyen megmagyarázhatná magának e csodát. Már beszéltek róla a kocsiban és a leány mindenről alaposan tájékozva érkezett meg. Ámde ez az egyszerü magyarázat nem tetszik Sándornak, rejtelmeket keres a leány hangjában, tekintetében, mozdulatában és folyton arra gondol:

Lehetetlen, hogy viselkedése benső érzésének meg-

M. M. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

felelő legyen. Lehetetlen, hogy közömbösen gondoljon reám, hiszen biztosan tudja, milyen nagy szerepet játszottam életében. Kell, hogy gyűlöljön, féljen tőlem, kell, hogy valamit gondoljon rólam . . .

Dénes már ismerte Ginát és abszolute nem osztozkodott az elragadtatásban, sőt ellenkezőleg, úgy találta, hogy a leány igen rossz színben van és sok tejet kell innia, míg helyre jön egy kicsit.

— Igen, vérszegény és gyönge vagyok. Sokat betegeskedtem az utóbbi időben . . .

Sándor fölkapta fejét és erősen szemébe nézett a leánynak: vajjon mit gondol, mig az utóbbi időről beszél. Olvasni, látni akart a lelkében és tekintetét belemélyesztette a leány sötét szemébe. Az hidegen, egykedvüen nézett vele farkasszemet és sötét szeme csillogott, mint a drágakő, fényesen, átláthatatlanul.

Egyáltalában keveset beszélt. Ezt úgylátszik még Szabóéknál szokta meg, hol mindig a házikisasszonyoknak kellett előtérben lenniök. Az egész társalgása inkább feleletekre szorítkozott. Ha kérdeztek valamit tőle, készséggel felelt reá, de magában, magától sohasem kezdett beszélgetést. Nem volt terhére, ha hozzáfordultak, de látszott, rajta, hogy azt sem bánja, ha békében hagyják.

Olga férjhezmenetele óta Margitot illette meg az asztalbontás joga. Fölállt helyéről és átmentek a kis szalonba, a tea után Dénes fölemlítette:

— Hallottam, Gina, hogy te zongorázol.

— Igazán, — örvendezett Margit, — ha nincs terhedre, játszál valamit, kérlek. Mióta Olga elment, nem hallottunk zongoraszót a háznál.

A kis leánynak ugyanis semmi fogékonysága sem volt a zenéhez. Nem is kinozták a tanítással.

De azért lelkében imádta a muzsikát és tapsolni kezdett örömében, mikor Gina a zongorát fölnyitotta. Vannak ilyenfajta muzsikális lelkek, kiknek szíve

szomjuhozza a melódiákat és képtelenek egy skálát hibátlanul megtanulni.

Gina egy percre hátrafordította szép, szoborszerü fehér arcát.

— Természetesen Chopint akarnak, ugy-e?

Feleletet sem várt, ez a futtában odavetett kérdés árulta el mélységes emberismerő tudományát. Biztos volt benne, hogy ezen a helyen a muzsikaimádók, de zeneileg teljesen műveletlen emberek közt ez a nagy francia-lengyel csodálatos hatást fog tenni.

Nem is csalódott. Gina gyönyörűen interpretálta Chopint mindig. Ez a csapongó fantáziáju, bűbájos szomoru poéta tág teret enged az előadó egyéniségének érvényesítésére. Ábrándjai, érzelmei, csalódásai mindenkiben más-más egyéni impressziót keltenek anélkül, hogy az előadott mű szépségének vagy valódiságának ártanának vele. Sok nagyobb muzsikus volt nála, de lírikusabb talán egyse.

Gina egy kicsit meghajtotta magát, mintha koncert-teremben volna, aztán körülnézett. Margit szeme nedves volt, bár mosolyogni próbált. Bozóky sápadt volt, mint a fal, mereven, szinte öntudatlanul bámult Ginára, csak Dénes, ki legkevésbbé volt elfogulva, jegyezte meg.

— Helyesen játszottál Gina. Igazán nem is tudtam, hogy ennyire haladtál.

Aztán megpróbáltak beszélgetni egy kicsit, de ez a próba felette rosszul sikerült. Margit még mindig meg volt hatva és sehogysem bírt belemelegedni egy banális csevegésbe. Sándor meg némán, mozdulatlanul ült helyén. A szíve oly lázasan vert, hogy minduntalan körülnézett, vajjon a szobában ülők nem hallják-e a nyugtalan bűnös dobogást? Valahogy érezte, hogy most futnia kellene innen, messze, ki a sötét éjszakába, menekülni, míg nem késő, egy nagy ismeretlen veszedelem elől. El, el ettől a háztól, melyben a tün-

dérálmok folytatását hitte megtalálni, melyben csak kárhozatot talál és gyászt hagy hátra. A sötétség húzta, biztatta, intette, hogy fusson. Gyorsan előre, talán még megmenekülhet, de aztán Ginára nézett és egy pillanat alatt megértette, hogy már késő... Odakint az áthatatlan sötétségben, mintha valami fényes sáv húzódnék végig, előtte táncol, jól látja. Vajjon megbírná előzni, elbírná hagyni, ha most kifutna az éjszakába? Ostobaság...

Maga sem tudja, hogy került ki a verandára, de merengéséből a Margit lágy hangja zavarta föl.

— Hát holnapután... — A kis leány arca maga volt a megtestesült szerelem és bizalom.

— Holnapután, édes, — mondta Sándor és magához vonta a kisleányt, — aztán menyasszonyom lesz.

— A papa nem fog ellenkezni, ugy-e Sándor — és a kis leány hangja remegett.

— Nem, nem édes... Mitől fél?

Simogatni kezdte a kisleány haját, mintha csak egy kis gyermek állna előtte. Magához vonhatta, csókolhatta volna, de nem tette, e helyett elmondta háromszor is valami fanatikus buzgósággal:

— Holnapután... Holnapután... igen...

A sátán maliciája volt az, hogy Dénesnek másnap reggel el kellett utazni, csak egy hét mulva került elő. — Sándor nem beszélhetett az apával a kitűzött napon és aztán nem is beszélt soha többé, legalább Margitról nem. Jól bent voltak már a téli szezonban, mikor Mády Tamásné, Olga asszony ezt a táviratot kapta egy esti órában Mándokról:

Margit nagybeteg. Jöjj azonnal!

Apád.

VII.

Mikor Olga asszony ezt a sürgönyt megkapta, már több mint félesztendeje volt Mády Tamás felesége

Egy félesztendő! Olga asszonynak úgy tetszik, egy örökkévalóság telt el azóta. Bár szíve mélyéből utál minden filozófálást, mégis kénytelen volt néha-néha fölsóhajtani:

— Hat hónap és az ember idegenné válik önmaga előtt . . .

Különben ritkán volt alkalma efajta töprenkedésre, ahogy a nászútról hazaérkeztek, rögtön megkezdték a vizitelést. Olga mohón vetette magát az úgynevezett társas életbe. Mint vidéki leány keveset élvezhetett az ilyesmiből. Ha farsangra föl is hozták bálozni s el is vitték egypár nagyobb zsúrra, a tulajdonképpeni fővárosi élet a maga rejtelmes zajával, érdekes romlottságával, sorvasztó lázával meglehetősen ismeretlen volt előtte. Most minden az ujdonság ingerével bűvölte meg. Amellett elpusztíthatatlan, vasegészsége, pompás idegzete, erős szervezete kifáradhatatlan, kimeríthetetlen volt.

Éles elméje gyorsan szedte magába az új benyomásokat, beszédje élénk, friss, fordulatos volt mindig. Föllépése bátor és energikus, mint csak lehet egy asszonyé, ki tisztában van saját egyéniségének értékével. Az irigyei azt is állították róla, hogy pokoli módon kacér, a dolog pedig csak annyiban állt, hogy Olga asszony nem játszotta a naivák szerepkörét. Már leánykorában sem tartotta szükségesnek, hogy mindenre nagy ámuló, kerek szemet csináljon, mint az operettbeli

kövér naivák, kik szerepkörüknél és szerződésüknél fogva, semmit sem értenek meg abból a sok ocsmányságból, ami előttük a színpadon történik. Most, mint asszony, meglehetősen bátor és szókimondó volt.

Mády Tamásné útja valóságos diadalút volt. Csak meg kellett jelennie a társaságban, hogy királynője legyen. S ő meglehetősen komolyan is vette uralkodói hivatását. Éles, tiszta elméjével dacára sem tudta átlátni mindezen dolgok ürességét, hazugságát, hitványságát, aminek oka csakis fiatalsága lehetett.

Mády hűségesen kisérte feleségét diadalútjában, de napról-napra jobban elkedvetlenedett. Nem mintha a féltékenység bántotta volna. Ez a becsületes ember képtelen volt gyanusítással megsérteni nejét. S ha valami elkedvetlenítette, úgy az csak az volt, hogy Olga mindig jobban jobban belemerült a társas életbe s már már valóságos robotolást kellett véghezvinniök. Az asszony úgy mulatott, ahogy más ember dolgozik, Mády sokkal szerelmesebb, mintsem kedvét rontsa. De az ember nem lehet büntetlenül királyasszonya a budapesti zsúroknak. Olga — bár külsőleg még nyoma sem látszott rajta a kimerültségnek, — lelkében igenis fáradt volt. Az ő vasidegzete néha-néha mintha fölmondta volna a szolgálatot. Oktalan szeszélyeken, hóbortos kivánságokon kapta rajta magát. Ő, aki annyira megvetette a beteges, hisztérikus asszonylelkeket, ki mindig oly józan és okos volt. Ha ütött az óra és valahová menni kellett, Mádyné már újra a szép, elmés, érdekes asszony lett, de otthonában természetes reakcióként összeesett, kedvetlen és mogorva volt. Viselkedése hasonlított a primadonnáéhoz, kit annyira kimerít a sok erőszakolt mosolygás, működvesség, hajlongás, a publikummal való kacérkodás, hogy előadás után összeesve, lélekben, testben egyaránt kimerülve, nem is mint élőlény, hanem csakis mint önmagának be-

cses tokja megy haza otthonába, hogy holnap estig háborítatlanul kipihenhesse magát.

Növelte még a kellemetlen helyzetet az is, hogy Mádyt határozottan untatta ez a nagyvárosi élet. Alapjában véve, bármennyit utazott, látott és tanult is, mindig az a vidéki úr maradt, aki csak saját kastélyában érzi jól magát. A fővárosban töltött minden évben pár téli hónapot, de oly nehezen bírt beletörődni a gondolatba, hogy ő állandó lakosa legyen ennek a Babilonnak. Meglehetősen arisztokratikus természet volt, a társaság sem mindig tetszett neki, nem mintha a címerek vagy koronák számával nem lett volna megelégedve, hanem mert lovagiasság és becsület dolgában kissé talán túlkövetelő volt. E pontban nem engedett és nem fogadott el semmiféle kárpótlást, akár elmességnek, akár jómodornak, akár híres névnek, akár vagyonnak hívják is azt a valamit.

Amellett nem is vonzotta ez a sok fény, zaj, izgalom. A színházakat amolyan mulatóhelyeknek tekintette, hol néha-néha egy pár órát kellemesen agyon lehet ütni. De lázas izgatottsággal várni egy-egy új premiért vagy primadonna-heccet, órákig elvitatkozni a darab problémáján vagy a díva toaletjén, illetve toaletnélküliségen, mindez végtelenül unalmas dolog volt az ő szemében. Az igazat megvallva, nem volt éppen túlságosan intelligens, de szerelmes szívü, bátor lelkü, tiszta karakterü, értelmes uriember. A könyveket sem igen szerette, a művészetekhez keveset értett s volt elég erkölcsi bátorsága, hogy mindezt nyiltan be is vallja. Mindamellett sokkal különb embernek tartotta magát, mint ezek a körülte lebzselő modern figurák, akik állítólag oly finom lelküek, hogy kilenctíz érzékkel bírnak, annyi azonban bizonyos, hogy az első, az igazi öt érzék alaposan meg van rongálva náluk.

Olga egy-egy hajnalba nyúló este után gyakran

előhozta az urának, hogy Margitot föl kell hozni. Tamás véleménye e tekintetben teljesen megegyezett a feleségével. Olga ilyenkor mindig megfogadta, hogy holnap írni fog haza Margitért. A jó Isten tudja miért halasztódott egyre a dolog, míg aztán egy zsúron Mádyné összejött Dózsa Miklóssal és ez a levél nem is lett megírva többé soha.

Olga asszony a szalon közepén állva, hallgatta egy pár léhütőnek az elméskedését. Onnan szökött meg egy sarokból, hol valamelyik divatos nevü író gyóntatta a világ- és szívfájdalmas hölgyeket. Olga szíve mélyéből megvetette ezt a pózoló embert, ki mindig oly arccal nézett szeme közé, mintha lelkének legtitkosabb redőibe is olvashatna, ha érdemesnek tartaná. Dühösen harapott ajkába: utálta őket s utálta az asszonyokat, kik oly ostoba, bárgyu módon bizalmaskodók, mintha ennek a frakkos, cilinderes figurának több köze volna énjükhöz, mint egy másiknak. Bizonyára szép dolog egy Petrarca Laurájának vagy Dante Beatrixének lenni, de hogy valaki a viviszekciót ambiciónálja magának, az kissé mégis különös. Hogy valakinek a nagyravágyása abban nyilvánuljon, hogy tengerinyúl akarjon lenni, amin tanulmányokat végeznek. S ha még tudnák, milyen unalmasak az ilyen szív- és világfájdalmas vallomások, hogy annak a divatos novellaírónak, míg az érzékeny vagy elmés frázisokat odadobja nekik, micsoda drasztikus kúra jár eszébe.

Egypár fiatal leány állig csukott ruhában ott állt nem messze tőle. Megérezte irigy, sóvárgó tekintetüket s kacagni szeretett volna rajtuk, de szíve, ami meglehetősen szokatlan dolog volt nála, ellágyult és nagyon szánta mindegyiket. Ez az irigy tekintet nem az ő személyének szólt, hanem az asszonynak. Az asszonynak, akinek férje van s így mélyen kivágathatja ruháját, butonokat tehet fülébe. Elmehet a

premiérekre, mielőtt a lapok kiállítanák a darabról az erkölcsi bizonyítványt, a férje, ha egy kicsit kedveskedett, el-elviszi az orfeumba s ami a fő, tódul nyomukba a férfisereg, hiszen nem fenyeget semmiféle veszedelem, nem kell feleségül venni őket.

Olga asszony szívében valami megmagyarázhatatlan nagy ürességet érzett. Maga is megijedt magától, mert még sohasem látott ily világosan, mint e percben. Látta az asszonyok egyrészét, amint a halálos unalom kifejezésével arcukon, fáradtan lesik, mikor lesz már vége a robotolásnak, addig is szórakozásul egymás közt, kedves férjeiket szapulják. Látta a másik részt, amint félrevonulva, leeresztett szempillákkal ül és álmodozik. Ezeknek regényük volt, vagy van. Az első temet, temet és még sem bír elég mély sírt ásni egy halottnak, ki minduntalan visszajár kisérteni, látogatásaival újabb szégyent, keserűséget, önvádat hozva magával. Hogy miért is nem tud már végképpen nyugodni, aki meghalt? — A másik rész nyugtalanul szövi-fonja az édes-bűnös regény szálait, minden pillanatban remegve, mikor szakad meg a vékony fonál, hogy aztán nála is elkezdődjék az örökös, a soha véget nem érő, gyászos, szégyenteljes temetés.

Mády Tamásné ott állt a szalon közepén. A léhűtők már elmaradtak és ő egy kicsit megrázkódott. Mintha a szalon parketje ingovány volna, melybe egyre jobban-jobban süpped a lába, ha nincs közelében egy erős kéz, melybe megfogóznék . . .

A férje? Olga álmélkodással nézett a szöglet felé, hol férje egypár katonatiszt társaságában unatkozott. Maga sem tudta miért, de olyan ostoba gondolata támadt, hogy az a szöglet sok, sok ezer mérföldnyire van tőle és mintha minden percben egyre jobban távolódnék . . .

A másik pillanatban már vége volt az ostoba,

szentimentális hangulatnak, Mádyné arca földerült, ismerős arcot látott közeledni:

— Kezét csókolom, nagyságos asszony. Az imént elő akartam keresni a férje-urát, hogy mutasson be magának. De aztán elhatároztam, hogy szerénytelen leszek és fölteszem, hogy még mindig emlékezik reám.

— Nem szép magától, Dózsa, hogy így beszél. Azt hiszi, olyan nagyon bővelkedem jóbarátokban, hogy egyiket-másikat csak úgy könnyedén kiejtem az emlékezetemből?

Olga valóban örült a piktornak és abban, hogy örömét mily kevéssé leplezi, láthatta mindenki, milyen ártatlan jellegü ez a kedveskedés:

— A viszontlátás örömei után folytassuk a veszekedést. Szabad tudnom, miért kerüli olyan állhatatos kitartással a házunkat?

A támadás olyan váratlan volt, hogy Dózsa egészen meggondolatlanul felelt.

— De nagyságos asszonyom, igazán nem tudtam, hogy már fogad. Sőt amilyen örömteljes, éppen olyan nagy a meglepetésem, hogy már társaságban találom.

Rögtön megbánta tapintatlanságát, mert látta Olga arcán a futó pirt. Bosszusan harapott ajkába: ejnye, hogyan is lehettem ennyire ügyetlen, most íme szemébe mondtam egy fiatal asszonynak, hogy hamar megunták a mézeshetek magányos örömeit.

De másrészt a nagy bosszuság mellett meglepetés is érte. Teringettét! Ugyancsak hamar abbahagyták a turbékolást! Ha elég tapintatlan és ostoba voltam is, ezt az asszonynak szemébe mondani, az nem változtat a dolgon, hogy így van.

Mádyné előbb összeszedte magát és kisegítette a fiatalembert zavarából:

— Fogadónapunk nincs, nem is lesz ebben a szezonban, de jóbarátaink számára gyakran otthon

vagyunk. Majd meg fogom látni, önt hiveink közé számítjuk-e? Beszélt már a férjemmel?

Ez a kérdés, bár igen barátságosan hangzott, mégis csak elbocsátás volt, a festő meghajtotta magát.

— Nem tudtam hozzájutni az imént, de úgy látom, most megcsappant hiveinek száma, és én kifejezhetem neki is azt az őszinte örömet, melyet ez a viszontlátás nekem szerzett.

— A viszontlátásra!

Mádyné odanyujtotta fehérkeztyüs kezét és a festő hódolattal csókolá meg.

Olyan volt ez az egész találkozás, hogy a legjobb barátnő sem csinálhatott volna belőle pletykát. És mégis, a közeli veszedelem érzete késztette Olga asszonyt, hogy a hajnaltájban a kocsiban ülve, férjéhez forduljon:

— Nem volna jó Tamás, ha hazamennénk?

— Hisz pár hét mulva otthon leszünk édes, tudja, hogy így beszéltük meg.

— Nem pár hét mulva, hanem holnap.

— Holnap? — álmélkodott a férje — hisz még Margitot be akarjuk mutatni egypár helyen.

— Margit ráér a jövő télen mulatni, még gyermek.

— De megbocsásson, édes, eddig én hangsúlyoztam ezt és maga volt mindenáron a bemutatás mellett, most már föl is biztatta a kisleányt . . .

Az asszony hangjában tisztán csendült meg a gúny, mikor válaszolt:

— Igaza van! Maradunk.

Mády észrevette ezt a hangsúlyozást és vérbeborult az arca, mindamellett a hangja nem emelkedett, csak erős és kemény lett, mikor válaszolt:

— Hogy mit akar testvérével, az a maga dolga. Nekünk azonban társadalmi kötelezettségeink vannak. Nem az én kivánságom, hogy így rendeztük be életünket, de ha már így van, nem lehet egy óra alatt

szakítani vele. Mindennek megvan a maga formája: De hiszen ezt maga jól tudja és csodálom, hogy egy rossz kedvetlen óra miatt meg tudott róla feledkezni.

Olga egy szót sem felelt. Abban, a mit férje mondott, nem volt semmi sértés, de a hang, a kemény, szigoru hang teljesen ismeretlen volt előtte. Ingerelte, felbőszítette és hogy nem vett magának rögtön elégtételt, az csak veszedelmesebbé tette a dolgot.

Mády azonban a szerelmes ember ellágyulásával rögtön engesztelni kezdte feleségét:

— Ne legyen oly szeszélyes, oly igazságtalan, drágám, ha tudná, mennyire elkedvetlenítenek ezek a jelenetek! Hiszen a mi fájdalmat ilyenkor magának okozok, az nekem mindig sokkal jobban fáj, mint önnek, higyje el.

Olga lassan, de határozott mozdulattal kibontakozott férje karjából:

— Tudom, hiszem, de oly álmos és fáradt vagyok. Különben is itthon vagyunk, és most visszavonok mindent, lemondok minden kívánságomról az egyen kivül, hogy békében, zavartalanul pihenhessek.

— Úgy lesz, ahogy magának kellemesebb. De ugy-e nem haragszik?

— Nincs rá erőm, álmos és fáradt vagyok anynyira, hogy egyébre gondolni sem bírok. Jó éjszakát!

VIII.

Mintha ettől a naptól kezdve egy végzetes lelki válságon ment volna keresztül, Mádyné viselkedése teljesen megváltozott. Eddig úgy ismerték, mint egy fenomenálisan elmés, de mindig disztingvált, előkelő asszonyt, aki ugyan sok mindent megenged magának, de akinek tisztességéhez szó sem férhet. Most egyszerre itt is, ott is suttogni kezdtek, eleinte halkan, lopva, titkolózva, súgva. Majd nekibátorodva, egyre erősebben, szélesebb-szélesebb körben. Anélkül, hogy valaki valami pozitív dolgot mondhatott, csak repült, repült a nagy fekete szárnyu madár: a rágalom. Ó milyen rettenetes szörnyeteg! Olga józanabb perceiben maga is megriadva nézte, mint szeli át a fekete, sötét alak gyorsan a levegőt. Lomha, nagy szárnyaival ott lebeg folyton körülötte, hol előtte, hol utána, hol mellette, de el nem szakad tőle soha. Ez a rettenetes szörnyeteg árnyékba borítja alakját és nem bír tőle szabadulni. Gúnyos, kaján kacagását hallja, szemeinek rosszakaratu, démoni villogását látja, egy pillanatig arra gondol, hogy megbírkózik vele, a másik pillanatban belátja, hogy erre képtelen és vállat vonva kijelenti, hogy nem törődik vele, csak a legokosabb, legkönnyebb, legtermészetesebb megoldás nem jut eszébe, hogy ki fog térni az útjából.

Vagy talán már az sem lehet? A nagy, fekete szörnyetegnek démoni varázsa van s akit egyszer áldozatnak kiszemelt, az az övé. Hiába minden, gondoskodik, hogy ki ne szabadulhasson körmei közül s

ha igen, egy még rettenetesebb, még sötétebb szörnyeteg kezébe dobja, akinek a neve: bűn.

Mintha ezen a lépcsőn nem volna megállás, mintha gúnyos, pokoli kacagását hallanók: ártatlanul bántanak, hiba nélkül szenvedsz, könnyelműségedet bűnnek, meggondolatlanságodat vételeknek, vigyázatlanságodat kárhozatnak veszik. Ez szörnyűség, ez rettenetes! No hát, ne szenvedj méltatlanul, a vételeknek ne csak kínját, gyötrelmét, rettegését érezd. Így is, úgy is el vagy már veszve, legalább valami viszonosság is jár érte: a gyönyör, a mámor, a boldogság... Minek állnál meg, itt vár az én idősebb testvérem: a bűn. Feléd nyujtja kitárt karjait, borulj a keblére és bízd rá magadat. Gyötrelmed nem lesz nagyobb, mint amilyent most ártatlanul szenvedsz, ellenben kapsz tőle mámorító, gyönyörrel telt órákat is, — mit késlekedsz még tovább? Neked már csak nyerni lehet.

S az áldozat ingadozó léptekkel halad előre. A bűn kitárt karokkal közeleg felé, gyönyörteljes, forró szavakkal csábítja, a rágalom biztatja, bátorítja. Ha ez nem volna elég, segítségül hívja a haragot, az elkeseredést, a dacot. Együtt taszítják az áldozatot, míg ez a bűn karjába nem rogyik.

Ha csak az utolsó pillanatban szét nem kergeti őket egy kéz. Nem is a férfi erős, brutális, szerelemféltő keze, az már gyönge ehhez, hanem egy szegény, ártatlanul szenvedő, halálra gyötört kis martirnak vértelen, fehér ujja...

Azon emlékezetes este után pár nappal az inas Dózsa Miklós névjegyét hozta be. Mádyné egyedül volt otthon, odakint sűrű csöppekben hullott a tavaszi eső, meg-megkopogtatva az ablaküveget. Olga csak úgy háziruhában beült a kis szalónba, a férje dolgozószobájából lehozatott egy hintaszéket, aztán kezébe vette az örökéletü francia novellistának, Maupassantnak egy kötetét. Egészen elmerült az olvasásba s bár

nem nagyon rajongott a betűkért, lelkének egész imádásával vette körül ezt az óriást, aki az ő fönséges objektivitásában mindig meglátta a kiválasztott lelkekben is a salakot s az elvetemültekben is az örök isteninek egy szikráját. Az ő remekei mintha csak ennek az igazságnak bebizonyítására íródtak volna: az emberek voltaképen egyformák, csak a körülmények, melyek közt élnek, különbözők.

Mikor az inas behozta Dózsa névjegyét, úgy megzavarodott, mintha idegen világból szólítná egy hang, csak fejével intett az inasnak, hogy elfogadja. Különben sem utasíthatta volna vissza világos sértő szándék nélkül. Egy pillantást vetett háziruhájára, aztán a tükörbe. Vállat vont. Eh, aki ilyen esős időben jön látogatást tenni, az legyen reá elkészülve, hogy a háziasszonyt nem találja nagy toaletben.

Különben is felette jól állt szőke hajához, fehér arcához ez a világoskék ruha. Odakünt borus idő, állhatatos, kétségbeejtő kitartással hull az eső, itt pedig egy kedves, bizalmas kis fészek, hol egy világoskék ruhába öltözött fiatalasszony, örömtelt arccal siet feléd. Mosolyogva nyújtotta a fiatalember felé kezét:

— No, ez igazán kedves magától . . . pláne ilyen csunya esős napon, mikor már egészen lemondtam a reményről, hogy a délutánt társaságban töltsem . . . annál kellemesebb most a látogatása . . . De mit néz?

— Hogy milyen nagyon jó önnél lenni, nagyságos asszonyom.

Valóban, Mády Tamásné értett ahhoz, amihez — fájdalom! — oly kevés asszony ért: hogyan kell egy lakást kedvessé, bizalmassá, barátságossá tenni. A budapesti építkezés különben is mintha arra való volna, hogy megtanítson bennünket egy keserves igazságra: hogy mindenütt rossz, de legrosszabb otthon. A háziasszonyok mintha nem bíznának az építőmesterekben, a berendezéssel teljes diadalra juttatják ezt

a keserü igazságot. A selyem- vagy plüsgarniturás ketrecekről beszélek, mely az elsőemeleti lakásokban a szalon nevet bitorolja, a díszebédlőről, melynek esetlen nagy szögletes bútorai közt az ember oly kellemetlen ridegséget érez, hogy egyetlen vágya a menekülés; ki, ki innen! A kárpitosizlés szerint berendezett dolgozószoba, hol minden darab bútor, kép, apró cseprő haszontalanság arra való, hogy kizavarja lelkünkből a harmóniát. A fővárosi nagy lakások egy kaptafára készülnek, az egy társadalmi osztályhoz tartozó asszonyok bátran kicserélhetnék bútoraikat látatlanban, anélkül, hogy emiatt kárt vagy változást szenvedne lakásuk.

Mádynénak lakásán látszott, hogy kiváló izléssel bíró, előkelő, gazdag asszony otthona. Ez az otthon, melynek édes, bizalmas melegsége ellágyítja a férfiak szívét. Ilyen izléssel bíró asszonyok, ha majdan megöregednek, gyorsan és könnyen tudják férjhezadni leányaikat, mert a férfi vágyódik a levegő után is, mely itt van, s mikor távozni kénytelen, úgy érzi, mintha egy kedves azilumból lökték volna ki a tolakodó, nyüzsgő, sáros, közönséges utcára.

Mádyné könnyü főhajtással köszönte meg a bókot, aztán helylyel kinálta meg a fiatalembert, magával szemben egy karosszékben.

— Olvasott? — kérdezte Dózsa, fölvevén a kis asztalról a francia könyvet.

— Igen, olvastam, — mosolygott az asszony. — Önök, piktorok, nem nagyon szeretik az írókat.

— No, néha egy kicsit haragszunk reájuk, mikor belekontárkodnak a mesterségünkbe.

Egypár pillanatig hallgattak mindaketten. A piktor arra gondolt, hogy vajjon mi történhetett az asszony és a férj között, kik nemrégen még olyan szerelmesen bolyongták be Itáliát. Mert, hogy történt valami, az bizonyos. Az asszony félévvel házassága után mo-

hón veti magát bele a zsúrok világába, a férj meg kedvetlen, unott arccal kisérgeti. Dózsa elméjében a következő pillanatban az a gondolat villant föl, hogy ennek a kiábrándulának okvetetlenül meg kellett történni.

A századvégi ember cinizmusával fölmerült benne a kérdés: volna valakije? Ezt a gondolatot azonban úgy módosította, most még valószínüleg nincs, de később... Aztán csak úgy önmagában, konstatálta, hogy az asszony szép, érdekes, elmés és ha a dolgot el nem rontja valami ostobasággal...

Mádyról való kicsinylése főképpen abban a megvetésben gyökeredzett, mely megvetéssel a fiatalemberek rendesen megtisztelik a férjeket. Valahogy úgy ellenségnek tekinti egymást ez a kétfajta ember. Mády, ha nem is volt nagykaliberü ember, Dózsa sokkal enyhébben ítél róla, ha nem ő ennek az asszonynak a férje. Azonfölül is, mintha teljesen ellenkezett volna a két férfi természete, egyenesen harcra híva föl egymást. Dózsa valósággal asszonyos lélek, aki éppen úgy megkivánja a gyöngédséget, a finomságot, az elnézést, éppen olyan szeretetreméltóan egoista, olyan bájosan követelőző, olyan érdekesen szeszélyes, mint egy asszony. A hangulatok embere volt, kit egy világos tavaszi nap a hetedik mennyekbe emel, aki ilyenkor telve van nagy tervekkel, vágyakkal, ambicióval; egy másik, esős délután meg öngyilkossági gondolatokat sugalmaz lelkébe. Mády a teljesen nyugodt, hajókötél-idegzetü emberek nyugodt, kissé megvető fensőbbségével nézte az ő változékony, impresszionista emberét. Szive mindig nyitva, lelke mindig tárva, új meg új dolgok befogadására, de nem lehetetlen, hogy ezt a nagy lelkesedéssel annektált dolgot a következő pillanatban egy másik, egy újabb kedvéért félredobja. Mády Tamás ezt röviden éretlenségnek nevezte. Ő reá

bizony nem volt könnyü hatni sem frázisokkal, sem színekkel, sem hangokkal, de ha aztán valami utat talált lelkéhez, az biztos otthont lelt bent, szinte jellemtelen árulásnak tartotta eltántorodni tőle.

Két különböző emberfajta került egymással szemben. És mindketten rejtett, lappangó, öntudatlan ellenszenvvel nézték egymást. Egyikőjük sem bírta érzését megmagyarázni, hát röstelték, titkolták mindaketten. Most azonban Dózsa úgy érezte, hogy ellenszenve, mely eddig csak kicsinylésben nyilvánult, percről-perce erősödik és hatalmasodik.

Ha világosan tud olvasni lelkében, el kell, hogy kacagja magát és konstatálni kénytelen: miért gyűlölöm voltaképpen ezt az embert, akinek a feleségét el akarom rabolni? Ezért majd neki leszen oka a haragra, ha majd szándékom sikerült. De nem tartozott az analitikus elmék közé, rendesen csak akkor boncolgatta lelkét, ha már igazán nem volt más dolga és a spleen erre a kellemetlen munkára reákényszerítette. Később, mikor elkövetkezett a világos látás órája, nevetve mondta egyik barátjának:

— Te, ma rájöttem, hogy tulajdonképpen miért gyűlöltem évekig egy embert. Téged, mint írót, érdekelni fog a dolog. Tóni, a bátyám, egyszer megharagudott reám és belehajított a sárba, mikor valahogy kimásztam, még pofon is ütött. Én sírva kérdeztem: miért bánt? Erre ő a legnagyobb nyugalommal az igazság zord, kemény hangján felelt: mikor belelöktelek a sárba, te nagyot estél, szétlocsesant a víz és bepiszkolta a ruhámat.

Most azonban még nem gondolt erre, csak nagyon boldog volt itt a szép, fiatal asszony mellett és mikor Mádyné lámpát gyújtott és leeresztette a függönyöket, az az impressziója volt, hogy most az egész lármás, zajos, tolakodó világot kicsukták ebből az édes kis fészekből.

— Szereti a társaságot? — kérdé aztán, mikor újra beszélgetni kezdtek.

Olga asszony vállat vont:

— Én istenem, hát mit csináljon az ember?

— Nem szeret, nem szeret senkit, — ujjongott a festő magában.

Aztán fönhangon folytatta.

— Valaha én is úgy voltam, mint ön. Valami mámor fogja el az embert eleinte a társaséletben. Míg csak reá nem jön a dolgok ürességére, hitványságára, nyomoruságára... Most már csak azért szeretem a nagyvárost, mert sok ember közt egyedül lehet élni benne.

Olga elgondolkozott pár pillanatig.

— Ó, igen, önök férfiak... milyen boldogok, istenem! Ne higyje, hogy az asszonyok banális sóhajtása ez. Isten látja lelkemet, nem irigylem léha vagy valódi örömeiket, szabadságukat, azt az egész világot, amely mi előttünk zárva van. Nem, én csak irigylem önöket, mert van, ami lelküket elfoglalja, szívüket betölti, hivatásuk, művészetük, különben mindegy akármi, de van életüknek célja.

— Önnek nem szabadna így beszélni, — mondta Dózsa komolyan, — nem folytatom, mert izetlennek vagy tolakodónak tartana, de hiszen úgy is tudja, mire gondolok.

Hogyne tudta volna. Az asszonyok életcéljára, a szerelemre gondolt, nem mondta ki, de Mádyné megértette és gyöngén el is pirult.

Talán még egyikben sem volt rossz szándék, az aszszonyban semmiesetre, de bűbájos mámorával már megvesztegette őket a bizalmas együttlét... Az öregeknek bizonyára sohasem volt olyan igazuk, mint mikor a gyermekeknek megtiltották a tűzzel való játszást.

Dózsa aztán már nem is maradt tovább. Dobogó szívvel, kábult fejjel lépett ki az utcára. Mikor az asz-

szonynak kezet csókolt, egy percig tovább tartotta kezében a finom, fehér ujjakat, mint az illendőség megengedte és boldog volt már ebben a kis vétkezésben is. A legközelebbi sarkon egy jóismerősét látta, gyorsan beszaladt egy sötét mellékutcába, félt, hogy kezet kell vele szorítani és ez a kézfogás letörli a Mádyné finom, fehér ujjának szorítását.

IX.

Aztán haladt minden a maga útján. Dózsa állandó kisérője volt a szép asszonynak mindenütt, ahol még a haldokló szezonban meg lehetett jelenni. Diszkrét, jómodoru ember létére igyekezett mentül kevésbbé kompromittálni az asszonyt, az ilyesmi azonban nem jó szándék, nem elhatározás dolga. A nagy fekete, lomhaszárnyu madár már ott repdesett körülöttük, kárörvendő, gúnyos huhogással.

Szerették egymást? Ők mindaketten azt gondolták, hogy igen. Az ember az ilyesmit sohasem tudja egészen biztosan. A szerelem oly határtalanul nagy és fönséges érzelem, hogy már az illuziója is mámorba tudja ejteni a szíveket. És az övékét immár fogva tartotta a veszedelmes bűbáj. Gondoltak-e a szégyenre, a bűnre, a házasságtöréssel együtt járó sok förtelmes ocsmányságra? Csak a jó Isten tudja. Megmámorosította őket egymás társasága és mintegy önfeledten engedték át magukat a veszedelmes bűbájnak. Az asszony még boldog volt és gyanutalan. A férfi nem csábította, nem erőszakolta őt bűnre, ez teljesen megnyugtatta, lecsöndesítette kétségeit, elaltatta lelkiismeretét. Dózsánál ez a tartózkodás eleinte taktika volt, nem akarta az asszonynál elrontani az ügyét, ostoba türelmetlenséggel, de aztán később már nem taktiká-

zott, igazán nem . . . Őt is körülfogta a veszedelmes bűbáj és azon kapta magát, hogy ábrándozik, meg verseket dudol; mint régen, valaha diákkorában . . . Egyszerre csak fölébredt szívében a vágy, — még pedig elementáris erővel ébredt föl azután, — amit csak gúnyos hangsúlylyal, szkeptikus mosolylyal tudott kiejteni ha barátjainak az *igaz szerelemről* beszélt, most egyszerre úgy érezte, hogy igenis van ilyen, csak meg kell találnia. De hol, merre? Ennél az asszonynál? Lehet. A szíve nem mondott biztosan igent és ez gyötrő fájdalmat okozott neki. Most egyszerre mindent ettől az érzéstől várt. Tehetségének föllendülését, munkakedvének visszatértét, energiája megerősbödését. Nem szabad csalódnia, mert ez a csalódás rettenetes lelki katasztrófával járna. Minden világi, kissé zajos élete mellett alapjában véve romantikus érzésü volt és egyszerre elkezdte keresni Dulcineát, a szépet, a jót, a tökéletest . . . Aggódva nézte az asszonyt, vajjon ő lenne az? . . .

Bizonyára megszünt ez léha kaland lenni reá nézve abban a pillanatban, melyben szíve megszólalt. Nem éppen ezért az asszonyért, hanem a szerelemért, az ideálért, kit az ember keres, keres az egész hosszu életen át, hisz benne, imádja, bár sohasem látta, nem találkozhatott vele. De azért boldog az epedő vágyban, a reménytelen sovárgásban, mint boldog volt a legnemesebb lovag, míg hinni tudott Dulcinea szépségében, erényében, csak akkor kellett meghalnia, mikor rájött, hogy az ő hercegnője egy közönséges tenyeres-talpas cselédleány. Átkozott legyen a tiszta világos látás szomorúsága, átkozott az okos, bölcs borbélyok praktikus tanítása, kik miatt a nemes lovag megtagadta egész életét és megtagadta Dulcineát. Nem lett volna szabad tennie, árulást követett el minden nemes ember ellen, íme, azóta senki sem látta Dulcineát és a borbélyok igazsága uralkodik a földön.

— Nem lett volna szabad tennie, — mondta, öklét összeszorítva a festő. — Ha már visszavonta nagylelkűségét, jószívüségét, nemes buzgalmát, önzetlen lángolásait, Dulcineát nem lett volna szabad megtagadnia! Azt kellett volna halálos ágyán mondania: Bölcs borbély barátom, én tévedtem, egy vörösképü cselédleányt néztem hercegasszonynak, — halálommal bűnhödök tévedésemért. De csak az én tévedésem volt ez, tisztelt borbély úr, önnek nincs igaza és ne merje bántani a szívem isten asszonyát Dulcineát. Dulcinea él, létezik, az én elmém tévedett, a szemem káprázott, de azért fityet hányva az Ön bölcselkedésének, innen, halálos ágyamról kiáltom: ti többi férfiak, akik utánnam jöttök, csak keressétek tovább Dulcineát, a jót, a tökéletest! Én nem tudtam megtalálni, én a világ leghívebb és legszomorúbb szerelmese, de ti talán megtaláljátok. Mindenesetre édenné fogja tenni életeteket a remény.

A puszta sóvárgás utána többet ér, mint a borbélyok bölcs józansága. Higyjetek nekem, én mondom ezt Don Quijote, a búsképü lovag, itt feküdve a halálos ágyon, kifosztott szívvel, elborult lélekkel, megőszült fejjel, ezt mondom nektek: Dulcinea a szépség királyasszonya és én boldog vagyok, hogy hirdethettem nevét, szépségét, erényét, jóságát! Neki a dicsőnek, kit látnom sohasem lehetett, kit talán ti sem fogtok meglátni soha, de a kiben higyjetek az utolsó percig, mert amelyik pillanatban megtagadjátok, itt leselkedik reátok a borbély, köznapi bölcselkedésével, megfojtja szíveteket, békóba veri lelketeket, s ti még álmodni sem tudtok többet Dulcineáról.

Szinte lázas volt. Dózsa a képzelődők nagy családjához tartozott, kikben a fantázia tüzeli az érzést, nem mint a normális embereknél az érzés a fantáziát. Minden új impresszió elsősorban a képzeletére hatott,

csak ennek közvetítésével bírt utat találni a szívéhez. — Szinte mámoros volt, mikor Mádyék lakására becsöngetett, úgyszólván mindennapi vendég volt itt a háznál, de soha még ilyen izgatotttan nem lépte át a küszöböt, lelkének öntudatlan, de erős elhatározása ez volt: ma meg kell tudnom mindent.

Mádyné utcai ruhában állt, kis kalap volt a fején, éppen kis kabátkáját gombolta be, aztán a festő elé sietett:

— Egész délután szörnyü főfájásom volt, kénytelen vagyok egy kicsit lemenni járkálni. Velem tart?

Elindultak. A fasor felé vették útjokat, talán egy kis zöld szín után vágyakoztak, talán csak azért, mert erre csöndesebb, nyugodtabb a város, beszélgetni is lehet az utcán.

A festő kezdte:

— Beszélnem kell önnel, napok óta készülök már erre és nem bírok tovább hallgatni.

Olga halálsápadt lett.

— Pedig hallgatnia kell, — mondta szilárd, erős hangon.

Majd hirtelen, nála szokatlan érzékenységgel folytatta:

— Ne fosszon meg legjobb barátomtól. Ha ön beszél, én elvesztem önt. Így ki nem mondottnak vehetem ezt a pár szót.

A festő ajkába harapott, emberfölötti erővel uralkodva magán, hallgatott, mert érezte, hogy vallomása haszontalan, sőt káros lenne.

Hallgattak pár percig, aztán az aszszony, hogy eloszlassa ezt a kínos, nyomasztó csöndet, beszélgetni kezdett a rendes társalgási, közömbös hangon:

— Dolgozik valamit?

A festő le akarta kötelezni az asszonyt és belement a fegyverszünetbe, elfogulatlan hangon próbált felelni:

— Ah, ne is kérdezze. Hiszen ismerte tervemet? Beszéltem önnek a tervezett Jézus-képről? Sehogysem bírom azt megfesteni, amitakarok. Az írók mégis szerencsés kópék! Hogy irigylem őket! Mennyivel tökéletesebb a szerszámjuk, mint a miénk: a szó, a beszéd; a mi ecsetünk nem bír megmérkőzni vele. Tudja, hogy a képemről ma reggel novellát írtam, mert annyira izgatott az eszme, hogy valamiképpen formába kellett öntenem. No most képzelje, egy szép darab színes vászon helyett egy fekete betűvel teleszántott fehér papirlap! Azonfölül nem is vagyok én író és mikor végigolvastam munkámat, nagyon szomoru lettem.

— Magánál van? — kérdezte érdeklődve az asszony.

Bent voltak már mélyen a ligetben, ott, ahol senkisem járt rajtuk kivül. Mádyné leült egy padra és halk hangon kérte a fiatalembert:

— Ugy-e, el fogja olvasni nekem, de most mindjárt...

— Ha akarja, ha parancsolja... De aztán kérem, legyen egy kissé képmutató, ne mutassa itt szemembe csalódását, tudja, milyen érzékeny vagyok.

Olga csak mosolyogva bólintott a fejével s a fiatalember olvasni kezdett.

Az Úr álma

Jézus pedig álmodott tovább a sejtelmes nyári éjszakán. Nagyon szép lehetett álma, mert arca mosolygott, mint csak nagyon boldog emberé tud mosolyogni. Ajka megnyilt, csodálatos, édes, vágyakozó sóhajtás lebbent el róla, a két karját önkéntelen, de nagy, hatalmas mozdulattal nyujtotta ki, mintha magához akarna ölelni valakit. Egész testében megremegett, körülte

pedig a rejtelmes tavaszi éjszaka, mikor csirák pattannak ki a földből és az életvágy hatalmas, fékezhetetlen, mohó erejével ki is törnek a sötétségből, mikor fű, fa, állat, mind, mind szerelmesen keresi a maga párját. És a nagy mindenséget betöltő szerelemből új, meg új lények támadtak, hogy soha ki ne fogyjon a bűnös, de oly szép színes meleg földről az élet.

Az Úr kinyitotta szemét és mosolygott. Még mindig ott volt az álmok birodalmában. Nem látott az ő igazi életéből semmit. Nem látta tanítványait, kik áhítatos figyelemmel csüggtek arcán, nem az ébredő, homályból kibontakozó világot, melyben a hajnal hűvös, józan világításában lassankint előtünt az a sok nyomorúság, szenvedés, tévelygés, amit mind, mind neki kell megváltani vérével.

Egy pillanatig még úgy bámult maga elé boldog öntudatlanságban, aztán magához tért. Tanítványaira nézett, egyben mély sóhajtással búcsuzott el attól, mi e szép, tavaszi éjszakán, álmában mind az övé volt.

Mikor tanítványai tudakozódni kezdtek álma felől, szeliden intett, hogy nem akar róla beszélni. A tanítványok tiszteletteljesen hallgattak, csak egymás közt találgatták az Úr álmának jelentőségét, ki-ki hajlandósága szerint magyarázván azt:

— Talán a titkok-titka tárult ki előtte, — mondta Pál, kit a végtelen mindig vonzott.

— Biztosan meglelte a szent malasztot, mely a kételkedő lelkeket meggyógyítja, — szólt Tamás, — kinek lelkét, mint valami átkozott betegség, még mindig a kishitüség gyötörte.

— Az Úr jelent meg neki — veté ellen Péter — és ő most át fogja venni a világ királyságát, övé lesz minden hatalom és dicsőség, mint a lelkek királyáé.

— Övé lesz minden kincs és arany, — kiáltá amaz átkozott, ki később hitvány ezüstpénzért adta el mesterét.

Az Úr pedig ment előre útján, vékony finom ajkát összeszorítva, mintha nagy, földöntúli teher elviselését akarná hang, panasz nélkül elszenvedni. Az ő vállán ugyanis már ott volt a nagy, nehéz, súlyos kereszt, bár halandó szem még nem láthatta.

Csak ment előre a maga útján, föltarthatatlanul. Hozzáfordultak kiknek teste beteg volt, még inkább azok, kiknek lelke szenvedett súlyos, nehéz nyavalyákban. S ő segített mindenkinek, aki igaz hittel fordula hozzá. S mikor pedig már mindenét odaadta a nyomorultaknak, a szenvedőknek, a szegényeknek, mikor már ott volt a keresztfán és az Úr fia elszenvedé az emberi gyötrelmek legnagyobbikát és eljött a gonoszság, hogy megalázza, az ostobaság, hogy gúnyolja, a kishitüség, hogy megtörje: mikor látta, hogy tanítványai elfutnak, hivei megtagadják, az Úr még mindig nem váltja meg rettenetes gyötrelmeiből, végigfutott bágyadó öntudatán, megroskadt lelkén, elkínzott szívén, ama szép tavaszi álom emléke, és miután megízlelte az ecettel telt poharat, magában hangtalanul búcsuzni kezdett.

Ó, atyám, megbocsátottam ellenségeimnek, kik halálra juttattak, meg hiveimnek, kik cserbenhagytak, te látod szívemet, még a legnagyobb kínok közepette sincs keserűség benne. Csak azt nem tudom, — lehet, hogy a sátán kisért újra, hogy gyöngülő lelkemen hatalmat vegyen, — csak azt nem tudom, megbocsáthatok-e magamnak? Mily nyugodtan halnék meg, ha nem láttam volna ama tavaszi éjjel az életet, az életet, melyet élhettem volna, ha te ki nem választasz engem mindenek közül.

Ó uram, miért kellett nekem ezt az életet meglátnom, mely nekem volt szánva, s melyet én még sem ismerhettem meg soha? Miért kell nekem lelkemben ezt a nagy szomorúságot éreznem, mely szomorúság

úgy hasonlít a megbánáshoz. Miért hallom fülembe harsogni én, aki az egész világ bűneért szenvedek, hogy nincs erény, csak a boldogság, és nincs bűn, csak a kétségbeesés. Bizonyára a sátán ingerkedése ez Uram. Erősítsd lelkemet e nehéz órákban, hogy ne legyen hiábavaló áldozatom. Erősítsd lelkemet, hogy az utolsó pillanatig áldásom adjam azokra, akik átkoznak, szeressem azokat, kik gyűlölnek és könyörögjem azokért, kik itt végperceimben is kínoznak.

Hadd lássanak az emberek meghalni, mint a te fiadat, hadd jöjjenek utánam azok, kiknek jönniök kell, hiszen ez a föld sokkal bünösebb, mintsem az én vérem magában megtisztíthatná. Ha szükség lesz reá, újra küldesz valakit, aki meghaljon értük. Nincs az én szívemben keserűség, uram, csak magamban siratom azt az életet, melyet álmomban láttam. És midőn mindenekkel megbékülve, ajánlom lelkemet kezedbe, kérdem, vajjon nem kell-e nekem vezekelnem azokért a bűnökért, melyet nem követtem el, nem kell-e szánnom, bánnom, hogy nem volt elég erőm a vétkezésre?

Fogy az erőm, elhomályosodik az agyam, vezesd ki lelkem a tévelygés sötétségéből. Űzd el mellőlem a sátánt, ki erőt akar rajtam venni, én már nem bírom magamban elkergetni. Nem látja senki, nem tudja senki, akikért meghalok legkevésbbé, hogy volt egy perc, melyben belül hangtalanul megsirattam, miért is nem tudtam magamnak élni! Ha bűnt követek is el, nem bírok búcsúszó nélkül megválni attól az élettől, mely az enyém lehetett volna, ha te nem választasz ki engem minden más ember közül.

Áldom irgalmadat és vérem hull a kemény rögre, legyen ez engesztelő áldozat a bűnös emberiségért, mely mosolyogva lát meghalni. De azért Isten hozzád szép, ragyogó álom, Isten hozzád soha meg nem ismert élet! Megmondtam isteni szóval bizonyára,

csak anyám és nővéreim voltak az asszonyok, kik igémet követték s nőtől soha más az enyém nem volt, mint a szomjazó, megtisztult lélek, de azért Isten hozzád szép, szerelmes, aranyhaju asszony, ki hitvesem voltál egy forró tavaszi éjszaka álma alatt! Bizonyára az egész emberiség gyermekem volt nekem, több voltam én nekik, mint atyjuk, ki csak a földi életet adta nekik, míg én az örökkudvösség kapuját nyitom meg előttük; de Isten veletek, édes gyermekeim, kik testemből, véremből születtetek volna amaz asszonytól, ki mindennél drágább lett volna nékem, ha megismerem, ha szabad vele találkoznom, ha végigélhettem volna azt a boldog életet, melyet oly szépnek álmodtam egy bűbájos, sejtelmes, forró tavaszi éjszakán...

Mikor befejezte az olvasást, ránézett Olgára. Az asszonynak könyes volt a szeme, bár már leeresztette sűrű fátyolát, de keresztül csillogott azon is a két ragyogó gyémánt.

Hirtelen az ifju karjába ölté kezét, az megfogta a finom, keztyüs kezet, szinte önkivületben kezdett beszélni:

— Ha tudná, hogy mennyire szeretem, nem kivánná tőlem a lemondást. Ha tudná, hogy mit várok én a szerelemtől, az üdvösséget, a boldogságot, a megváltást... én szerelmem...

Az asszony mosolygott, bár szeme telve volt könnyel. Ő, aki nem tartozott a könnyen ellágyuló természetek közé, most úgy érezte, hogy teljesen elvesztette energiáját, elhatározási képességét és mint álomlátó haladt a festő karján, nem törődve azzal, hogyha ismerősök meglátják, menthetetlenül veszve van.

A festőnek volt annyi esze, hogy mellékutakon vezesse a liget csak most épülő része felé, itt aztán megállt egy emeletes kis villa előtt.

— Hol vagyunk? — kérdezte az asszony, mintha kábult, mély álomból ébredne.

— Nálam, — felelt oly halkan a férfi, hogy az asszony inkább csak sejtette mit mond.

Olga szomoruan nézett a fiatalemberre, hangjában nem volt egy csöpp harag sem, mikor felelt:

— Vezessen engem haza, barátom . . .

Ezzel kihúzta karját a fiatalember karjából, — ki végtelen kétségbeeséssel kezdett könyörögni.

— Bocsásson meg nekem . . . ha tudná mennyire szeretem . . .

— Tudom, barátom, tudom . . . én is szeretem magát. Azt is megmondta, mit vár tőlem, az üdvösséget, a boldogságot, a megváltást, most aztán én mondom meg, mit akar ezért cserébe nekem adni: a szégyent, a bűnt, a keserűséget.

— Ne higyje, Olga, ne higyje . . .

— Láttam, — felelt csöndes szomorúsággal, de minden harag nélkül az asszony.

— Ugy-e megbocsát? — kérdezte halkan a festő.

— Szeretem, — viszonzá természetes, egyszerü hangon az asszony.

A férfi agyát egyszerre elöntötte a mámoros vér.

— Hát akkor miért nem akar az enyém lenni? — vetette oda brutálisan.

— Miért nem akarok becstelen, alávaló lenni? Engedje meg, hogy erre a kérdésre ne feleljek.

— Nem beszélne így, ha igazán szeretne, — mondta elkeseredetten a festő.

— Azt hiszi? Én meg azt hiszem, mindig így fogok beszélni és beszédem értelmében cselekszem is. Ha valaha, amitől Isten őrizzen meg mindkettőnket, elveszíteném a fejemet, előre is megmondom, hogy nem szerelemből vétkezném, hogy a szívem sohasem hajt bűnre, és látja, ez szomoru diadal lenne egy férfira nézve, ki nemcsak kalandot keres.

— Kételkedik az érzelmeimben?

— Beszélnék a magaméról, ha az önében kételkedném?

— De hát mit gondol a jövőre nézve? . . . Egy egész élet van még előttünk . . .

— Most semmit sem tudok gondolni. De meg akarja fogadni szavamat?

— Rendelkezzék velem, mindent megteszek, ami emberi lehetőségen kivül nem esik. Éppen ezért előre kérem, ne kivánja, hogy lemondjak önről, ezt, mint becsületes ember, nem igérhetném meg.

— Nem, most csak azt kivánom, hogy utazzék el — mondta halk, de határozott hangon az asszony.

— Elutazzam? — a festő rémülten nézett Olgára, — de hisz ön ezt nem gondolja komolyan. Ugy-e, nem? Mondja, kérem . . .

— Nem örökre . . . Csak, mondjuk, pár hétre . . . Azután visszajöhet. Mi már nyugodtabbak leszünk és ha határozunk életünk sorsán, nem egy mámoros perc suggestiója alatt tesszük azt.

— Szóval, kivánja, hogy távozzam?

— Mindkettőnk érdekében igy látom helyesnek, de ne nézzen igy reám . . . Hiszen csak pár hétről van szó . . .

— Bocsásson meg kétségbeesésemért, nem bírok hinni, nem bírok bízni. Mindegy. Ön parancsol, én engedelmeskedem. Egyre azonban figyelmeztetem. Ön maga határoz saját jövője fölött, én azonban mindig megmaradok annak, akinek most lát, csak egy intés és én a lábainál vagyok. Ha holnap, hát holnap, ha tíz év mulva, hát akkor is . . . Tekintsen engem olyan embernek, kit ön örökre lekötelezett magának, ki anélkül, hogy — higyje el, lelkemből őszintén beszélek — anélkül, hogy viszonzásra várna, mindig hódoló rab szolgája marad. Ha visszatérhetek valaha, ez az üdvösség lesz reám nézve, ha nem, gondolni fogok önre azzal a fájó örömmel, melylyel elmult szép

dolgokra gondol az ember, de sohasem tekinthetem ezt a mi viszonyunkat fölbontottnak, ezt már ne kívánja tőlem, nem tehetem.

— Isten önnel, — mondta csöndes, könyekbe fuló hangon az asszony.

— A viszontlátásra! — felelt remegő hangon a férfi, aztán lehajolt, hogy megcsókolja az asszony kezét. Olga gyorsan lehúzta keztyüjét és úgy nyújtotta kezét a festőnek, nem akarta, hogy a hideg, ellenszenves szarvasbőrt érje a férfi lázas, forró ajka.

X

Olga sietve futott föl a lépcsőn, mintha saját maga elől akarna menekülni. A szobaleány már az előszobában jelentette:

— A nagyságos úr már itthon van!

— Úgy? — felelt Olga elgondolkozva, szórakozottan, jöjjön be, segítsen átöltözködnöm.

— A nagyságos úr kért, hogy jelentsem be neki azonnal, ha a nagyságos asszony hazaérkezett.

— Bejelentheti, ha átöltöztem, — mondta Olga kissé idegesen, e pillanatban azonban Mády kinyitotta a dolgozószoba ajtaját.

— Szabad egy pillanatra kérnem Olga? — Udvarias, de határozott hangon beszélt. Sem abban, amit mondott, sem a hogyan mondta, nem volt semmi sértő és mégis Olga érezte, hogy ez nem kérés volt, hanem fölszólítás, parancs.

— Mindjárt itt leszek, csak ruhát váltok.

— Ha jó akar lenni hozzám, ne várakoztasson. Nem fogom soká tartóztatni, de már nagyon türelmetlenül vártam.

Olga nem akart izetlenkedni a cselédek előtt és belépett a dolgozószobájába. Mády becsukta az

asszony mögött az ajtót, midőn egyedül maradtak, Olgán erőt vett az indulat, a keserü harag és kipirult arccal fordult férje felé.

— Mit jelent ez az ostobáskodás? Mit erőszakoskodik a cselédek előtt? Nagyon is visszaél a türelmemmel, tudja, hogy én a házi jelenetek szép terére önt nem fogom követni soha.

Dühös, elkeseredett haraggal beszélt. Még mindig szeme előtt lebegett annak a másik férfinak szomoru arca, kit ezért az emberért küldött számkivetésbe. Az érzelmek nem a logika örök törvénye szerint igazodnak, és Olga valahogy úgy képzelte, hogy a férj elégtétellel tartozik neki amiatt, amit ma tett. És íme, miután az asszony kész a legmesszebb menő áldozatokra is a becsületért, a kötelességért, még a férj erőszakoskodni, követelődzni kezd. Józan, okos fejét elragadta az indulat és nem látta, milyen veszedelmesen, milyen fenyegetően sápadt a vele szemben álló férfi arca.

— Olga, — szólt erősen megmarkolva a szék támláját, — ugy-e, már bevégezte mondanivalóját. Jól van, most jövök én. Mert az én mondanivalómat nem lehet halogatni egy percig sem. Nem lehettem tekintettel még az ön toaletkérdéseire sem, mert most a becsületemről van szó.

— A becsületéről? — álmélkodott az asszony egy pillanatig, aztán eszébe jutott a társaság pletykája és gúnyosan fölkacagott: — Ugyan ne mondja!

Mády Tamás keményen nézett az asszony arcába:

— Ön ezt mulatságosnak találja?

— Nagyon!

— Engedje meg, hogy én más véleményben legyek. Én ezt igen komoly dolognak tartom. Tudja, hogy sohasem voltam féltékeny, nyugodt lélekkel, becsületes szívvel állíthatom, hogy most sem vagyok

az. Sokkal többre becsülöm önt, mintsem olyan aljas gyanunak csak árnyékával is bántani akarnám. Nem erről van szó, hanem a világról . . .

— A világról? — veté közbe Olga, kicsinylőleg fölvonva vállát, bár szíve lázasan vert a titkolt izgalmaktól.

— Igen, a világról, — folytatta most már sokkal keményebb hangon Mády Tamás, — a világról, mely az ön nevét ajkára vette, a világról, mely rágalmakat szór önre és szégyent én reám, a világról, melyet még felelősségre sem lehet vonni, hiszen nem találni egyetlen embert sem, ki nyiltan szemembe merné mondani ezeket a dolgokat, hogy aztán torkon ragadva belefojthassam a rágalmazó lelket! Csak suttogást, csak mosolygást látok mindenfelé és ez így tovább nem mehet! Az én feleségemnek makulátlanul kell állni, mert nekem nem elég, hogy tisztességes asszony legyen, hanem kell, hogy annak is tartsa az egész világ!

Most már vérpiros lett az asszony arca, rekedt, fojtott hangon kérdezte:

— Mit akar tenni?

— Egyelőre semmit. Ha ön helyesen elintézi a dolgot. Hiszen én nagyon jól tudom, hogy sem önt, sem őt — valahogy, de nem bírta ajkára venni a Dózsa nevét — nem vádolhatom egyébbel, mint meggondolatlansággal.

— Mit akar tőlem? — kérdezte az előbbi fojtott hangon az asszony.

— Hogy ne fogadja többet magánál azt az embert.

Olga fölkapta a fejét, egy pillanatig mereven nézett a férje szeme közé, aztán csak ennyit mondott, éles, metsző hangon:

— Jó!

— Beleegyezik? — szólt Mády, megkönnyebbül-

ten sóhajtva. Nem gondolta, hogy ilyen hamar végeznek. Tartott az asszony makacs természetétől, még inkább, hogy őt az indulat elragadja és többet mond, mint kellene. — Arra nem is gondolt, hogy felesége szíve elfordult tőle, ő csak szeszélynek, meggondolatlanságnak vette ezt a Dózsával való barátkozást, melynek veszedelmes hiréről csak ma győződött meg. Elhatározta, hogy ha lehet, békében távolítja el a férfit, de félt, hogy Olga csupa makacsságból is ellent fog mondani. Ez esetben — gondolta — majd a férfival végez, de mégis jobb szereti, hogy békésen folyik le a dolog. Ő azt hitte, hogy Dózsára nincsen is oka haragudni, végtére csak öntudatlan okozója a buta rágalomnak, azonkivül az összeszólalkozás, a párbaj, csak megerősítené a gyalázatos föltevéseket. Nem beszélve arról, hogy Mády mitől sem irtózott jobban, mit sem tartott nevetségesebbnek, mint a karddal való handabandázást, vagy a levegőbe lőtt lyukakat. Bizonyára nem volt krakéler soha, de ha már kiállt valakivel mérkőzni, az egyik fél sohasem távozott a maga lábán. Kitünő vivó, jó lövő lévén, mégis sajnálta volna a piktort — mint ő hitte — ártatlanul komolyabb bajnak kitenni. Még nem volt benne felköltve a szörnyü démon, a féltékenység, csak haragudott, bosszankodott nejére, hogy könnyelmü meggondolatlansággal a világ szájára adta nevét, de miután látta, hogy Olga beleegyezik kivánságába, szeliden közeledett hozzá:

— Igy hát szent a béke . . .

— Azt nem mondtam, — felelt fagyosan, hátra lépve az asszony.

A férfi meglepetve bámult reá, Olga pedig így folytatta:

— Azt hiszi, hogy én olyan asszony vagyok, kinek büntetlenül lehet ilyen dolgokat mondani?

— Talán válni akar? — kérdezte most már gúnyosan a férfi.

— Tudja, hogy nem válhatunk a vallásunk miatt, — felelt Olga hidegen, — különben mire való volna ez, elélhetünk így is egymás mellett.

— Ah-ah! mint Derblay úr, a rokonszenves vasgyáros és az ő nem kevésbbé ismeretes neje, a büszke Claire?...

— Ön gúnyolódhat kedve szerint, én is kedvem szerint fogok cselekedni.

— Téved, kedvesem. Ön az én kedvem szerint fog cselekedni, míg az én feleségem.

Most már lángban égett az asszony arca, homloka, egész a hajatövéig és úgy kérdezte:

— Mit mondott?

— Ön nagyon jól megértette, mit mondtam, fölösleges ismételnem. Mint okos asszony, biztosan ennek értelmében fog cselekedni. Most azonban nagyon izgatott, ha kipiheni magát kissé, ha nyugodtabb lesz, másként fogja mindezeket a dolgokat látni. Óhajtanám, hogy ez a nyugalom minél előbb jöjjön meg, addig is azonban kijelentem, hogy nekem nem szándékom magát megalázni vagy önnel szemben brutálisnak lenni, ami szenvedést önnek most okoztam, az nekem sokkal jobban fájt, elhiheti. Egyébiránt miután ön sem gondolta komolyan azt a dolgot, én is más hangon beszélek és szívesen nyujtom kezem a békéléshez, akarja?

Olga hátradugta mindakét kezét:

— Most csak pihenni akarok, — majd gúnyos hangon hozzá tette, — ha önnek nincs kedve ellenére?

Mády halálsápadt lett a dühtől, de emberfölötti erővel uralkodott magán. Úgy érezte, hogy az imént túlment a megengedett határon ésnagyon megbántotta ezt a büszke asszonyt. Azért volt most hajlandó mindenféle engedékenységre, udvariasan ajtót nyitott és barátságos hangon mondta:

— Tehát a viszontlátásra a vacsoránál!

A kivánsága nem teljesedett, Olga nem jött ki szobájából, azt üzente, hogy a feje fáj, lefeküdt és aludni akar. Mády bosszusan virrasztott dolgozószobájában, Olga pedig ott ült a gyöngyházas kis íróasztal mellett és levelet írt:

Kedves barátom!

Mást gondoltam, nem tog elutazni. A világnak kifogása van a barátságunk ellen, próbáljuk meg: talán a szerelmi viszonyba könnyebben bele tud nyugodni. Önt nem fogadhatom többet házamnál, — erre adottszavam kötelez, — ellenben én elmegyek Önhöz holnap délután négy órakor. Remélem, a világ ezzel a lépésemmel teljesen meg lesz elégedve, miután az eddigieket kárhoztatta.

Láztól remegve vett elő egy borítékot és ráírta a Dózsa Miklós nevét. Egész testében remegett, úgy hogy a foga összeverődött. Valósággal fizikai rosszullét kínozta. Teát hozatott be magának, de egyetlen korty sem bírt lemenni a torkán. Odaült a pamlag sarkába, lázas fejét izzó két kezébe fektetve, de ezt sem bírta soká, halántékán annyira lüktetett két ér, hogy azt hitte, szétrepeszti a bőrt. Föl s alá járkált szobájában, de csakhamar elszédült s úgy ruhástul vetette magát az ágyra. Nem szerelemvágyó, kalandkereső asszony volt ez, hanem egy lelki katasztrófát keresztül szenvedő szegény szánandó teremtés.

Így vergődött hajnalig, lelke, szíve, minden idegszála protestált az ellen az erkölcsi öngyilkosság ellen, melyet elkövetni készül, de fogát összeszorította erősen és csak úgy magában, hangtalanul mormolta:

— Meg kell lenni, akarom, meg kell lenni...

Mi vitte erre a lejtőre, melyen már, érezte, megállani nincs ereje. Ha e pillanatban világosan tud olvasni lelkében, maga is megdöbben tőle. Ám a nagy szenvedelmek válságos óráiban misem áll tőlünk távolabb, mint az analizis, a boncolás. Csak később, a mámor

foszladozásával, a szerelmes éjszakák után bekövetkezendő hűvös, józan hajnalban működik az elme kegyetlen, világos látása. Az eddig leigázott elme most újra elfoglalja trónusát és a rabszolga kegyetlenkedésével tölti ki bosszúját a detronizált király. Ah, itt vagyok újra! Elűztél, megbénítottál, tehetetlenné tettél egy időre, azt mondván, nincs reám szükséged. Forró, szenvedélyes véred mámorában gúnyos diadallal űztél el trónusomról, most bűnbánólag, szőrcsuhát öltve könyörögsz előttem, hogy hozzam helyre az ostobaságokat, miket száműzetésem alatt cselekedtél. De vannak hibák, melyek jóvá nem tehetők, vannak bűnök, melyek le nem vezekelhetők . . . És én csak azért ültem vissza trónusomra, hogy a mardosó öntudat alakjában gyötrő, el nem enyészthető vádként nehezedjék bolondos, szerelmes lelkedre.

S ha még megvolna a nagy szenvedelem mindent mentő és mindent megtisztító tüze . . . De nem igaz, de nem igaz . . . Téged nem a szenvedelem hajt, hanem a dac, a harag, az elkeseredés, az erőszakkal fölizgatott vér és ama alávaló kíváncsiság, mely a becstelen lelkekben szívet, szerelmet, érzelmet, mindent, mindent helyettesít. Neked nem lehet fejed fölemelve, fájdalmas, szomoru, de önérzetes hangon mondanod: nos igen, a szívem erősebb volt nálam, te csak annyit mondhatsz halálos szégyenkezéssel, szivedben megalázva, lelkedben összetörve: vétkeztem, szerelem nélkül, bűnös vagyok boldogság nélkül . . .

Igenis, boldogság nélkül. Mert meg fogod ismerni a szégyenkezést, a lelkifurdalást, a halálos belső rettegést, a körülményekkel való megalkuvás ocsmányságát, csak egyet nem fogsz megismerni soha: a boldogságot. Mert a bűnre is születni kell, mint minden más dologra. Vannak emberek, kiknek az ördög lelkük árán csakugyan megadja a boldogságot, de te csak a lelked adod oda, anélkül, hogy érte cserében bármit is kapnál.

Így hánykolódott ágyában, egész teste lázban égett, de foga összevacogott a belső hidegségtől. Édes, tiszta képek merültek föl a szeme előtt, az édesanyja arca, a kis Margit, a bálványozásig imádott apa, a csöndes kis falusi kastély . . . aztán dacosan harapott ajkába:

— Ej, mit... Dandin György, te akartad, hogy így legyen...

Hajnaltájban mégis elszunnyadt, összetörte a láz, a vergődés. Elaludt anélkül, hogy világosan bírt volna lelkében olvasni, hogy megismerte volna az ott bent szunnyadó titokzatos, nagy hatalmakat, hogy keresztülláthatott volna az áthatatlan sötétségen. Még nem jött el a hajnal hűvös, józan világossága, hol az elme vakító fényénél tisztán olvashatni a titkok titka saját lelkének rejtelme között.

Délután felöltözött. Sötétkék egyszerü tavaszi ruhát öltött, de kalapjára nem tett fátyolt. Utálta ezt a sablonos, légyottas előkészületeket. Mikor kalapját föltette fejére, önmagának is föltűnt, hogy milyen halálosan sápadt, a szeme mélyen beárnyékolva kék karikával. Oly ismeretlen volt előtte a saját arca, hogy közelebb hajolt a tükörhöz és magában suttogta:

— Hát igaz ez? Én vagyok Dénes Olga?! Egy óra mulva szeretőm lesz és nincs isten, ki aztán meg nem történtté tegye ezt a dolgot, de mindegy . . .

Fölhúzta keztyűjét, rendesen begombolta mind a négy gombot, de munkája közben hirtelen elszédült. Még soha életében nem történt ilyesmi az ő vasszerkezetü fizikumával, most oda hanyatlott egy nagy karosszékbe... Egyszerre olyan undor fogta el, mintha valami utálatos dolgot evett volna, émelygést érzett, fizikai rosszullét kínozta. Ez egy pár percig tartott, aztán fölemelkedett helyéről és bátor, elszánt léptekkel indult kifelé.

A szobaleány kezet csókolt és megkérdezte szokás szerint:

— Mikor tetszik visszajönni?

Mádyné csak úgy az ajtóból fordult hozzá:

— Nem tudom biztosan... — aztán látva a leány csodálkozó tekintetét, gyorsan hozzátette: — A vacsorához mindenesetre visszajövök.

Az előszoba ajtaja bezáródott, Olga még hallotta a kulcs csikorgását és egy másodpercig ott állt a lépcső karfájánál, aztán megindult. Finom, keztyüs kezével erősen összefogta s egy kissé fölemelte szoknyáját, jobbjában meg egy erősen, szinte bottá összecsavart fekete selyemernyő volt.

Így ment gyalog, ki, egész a festő lakásáig. A világért sem ült volna kocsiba, mint ahogy nem kötött volna fátyolt. Valahogy úgy tetszett neki, hogy e vigyázatlanságokkal, melyek a veszedelmet csak növelik, valamenynyire enyhít a házasságtörés ocsmányságán.

Végre ott állt a ház előtt. Dózsa Miklós egyedül lakott a villában, gazdag, független ember létére megengedhette magának ezt a fényűzést. Olga jól tudta, hogy lakókat nem talál, de szerencsére a kapus sem volt páholyában, alig tett két-három lépést a lépcsőn, a fiatalember jött elébe, halványan, de teljes, korrekt nyugalommal szólította meg.

— Itt vártam meg, hogy kellemetlensége ne legyen. Megengedi?

Karját nyújtotta az asszonynak, aztán csak pár lépést mentek, a festő lakosztálya a félemeleten volt.

Kinyitotta az ajtót, Olga belépett. Egy kiváló elegánciával és izléssel berendezett garzonlakás szalonjában találta magát. Ő, aki úgy megvetett mindenféle testi és lelki gyöngeséget, most szinte ájultan hanyatlott egy nagy öblös karosszékbe, melyet a festő szótlanul tolt eléje.

— Rosszul van? — kérdezte a fiatalember,

amint ott állt tiszteletteljesen, mintegy parancsra, rendelkezésre várva. És az elgyötört, összetört asszonynak oly jólesett ez a mélységes tisztelet, ez a föltétlen hódolat, melybe nem vegyült — az ilyen helyzetekbe nagyon is érthető — egy csöppnyi tolakodás, bizalmaskodás. Aki így látta az asszonyt félájultan, halálra vált fakó arccal, a férfit gyöngéd, szomoru részvéttel előtte állni, semmiesetre sem nézte volna őket szerelmes, titkos találkán levő párnak. A lakás maga is nélkülözte az ilyen helyzetekhez mesterségesen előkészített hangulatot. Az ablakredőnyök ugyan leeresztve, de ez lehetett inkább az intenziv napsugár ellen való védekezés, mint elővigyázatosság, azonban sehol semmiféle csecse-becse, apróság, arckép, minden komoly, szinte rideg volt itt, ebben a teremben. A nagy szárnyas ajtók behúzva, kivévén a dolgozó szoba ajtaját, melynek nagy, széles, minden cicoma nélküli íróasztalára éppen odaláthatott Olga. A dolgozószoba, az íróasztal nyárspolgárias, szinte kétségbeejtő rendben, az asztalon sehol egy sor írás, levél, kép, könyv, az a bizonyos művészi érdekesség. A házigazda mintha kétségbeesetten kerülni akarta volna a színpadiasságot, a komédiát és Olga maga sem tudta miért, de nagy hálát érzett a fiatalember iránt, ki nem alázta meg őt még légyottas előkészületekkel, még csak egy szál virág sem volt a lakásban. Oly komoly, rideg színe volt itt mindennek, hogy az asszony lelkét lassankint valami biztos nyugalom fogta el.

— Megbocsásson, — kezdte halkan, — ez nagyon nevetséges, de valósággal szédülés környékez... Ha talán lenne olyan szíves, kinyitni az ablakot...

A fiatalember szó nélkül teljesítette az asszony kívánságát. Egyszerre behatolt az utcai zaj, élénkség, a nagyváros lüktető érverése. Ez a lárma kimondhatatlanul megnyugtatólag hatott Olga idegeire. Úgy érezte, hogy már nincs egyedül a fiatalemberrel, itt

él, mozog, lélekzik, kiált körülötte az egész város, míg az a némaság majdnem megfojtotta.

Aztán a fiatalember halvány arcára nézett:

— Bocsásson meg, olyan ízetlen vagyok, de rettenetes főfájás gyötör.

Dózsa Miklós most leült az asszonynyal szemben és halkan mondta:

— Nincs mit megbocsátanom. Az érzelem nem elhatározás, nem szándék, nem akarat dolga: ön nem tehet róla, ha nem tud szeretni engem.

Nagyon szomorúan, de még minden szemrehányás nélkül beszélt, az asszony kötelességének tartotta, hogy tiltakozzék.

— Ne higyje, ne higyje... Nem úgy van...

Dózsa komolyan intett kezével, az asszony lehajtotta fejét, aztán hallgatta a férfi szomoru, de nyugodt, korrekt beszédét:

— Hagyja csak, Olga... A mi helyzetünkben már többé nincs szükség frázisra. Különben is azt hiszem, hogy a legkevesebb, mivel egymásnak tartozunk: az őszinteség. Hogy önt nem a szíve hozta ide hozzám, abban én már körülbelől biztos vagyok. Biztos voltam már ott künt, a lépcsőházban, mikor arcába néztem. Ismétlem, ön erről nem tehet, én ezért szemrehányással megbántani nem akarom. Az érzelmeink — mint már mondottam — tőlünk teljesen függetlenül álló dolgok, hanem még sem lett volna szabad velem így bánnia.

— De hát mit akar tőlem? — és az asszony kétségbeesetten tördelni kezdte a kezét, — nem látja, hogy az őrülés előtt állok?

Majd hirtelen képek tüntek föl gyors, világos elméje előtt. Képek, jó vagy rossz regényekből, ostoba vagy elmés írók munkái, hol a házasságtörő asszonyok éppen így, tulajdon ezen szavakkal szoktak a fiatalember előtt fuldokolni, sírni, zokogni, könyörögni...

Hisz' ez utálatos! Megrázkódott az undortól és elszánt, dühös indulattal kapta föl fejét, merészen szemébe nézve a festőnek.

— Mit akar tőlem? Nincs joga szemrehányásokat tenni. Azt írtam, hogy eljövök lakására és szeretője leszek, nos hát itt vagyok . . .

Dózsa elvesztette nyugalmát, el a kiméletet, az udvariasságot. Fejébe tódult a vér és dühös indulatában most érezte először, milyen kimondhatatlan megkönnyebbülés, ha az ember brutális lehet.

— Úgy, hát nem tévedtem? Ön csakugyan gazembernek tart engem? Nem tudom, mivel szolgáltam reá erre a jó véleményére, de nyiltan beszélve, nem is érdekel. Hiszi-e, nem-e, az immár teljesen közömbös előttem, soha sem szerettem ugy még asszonyt, mint önt. Hozzá tehetem azt is, hogy soha asszony olyan méltatlanul nem bánt velem, mint ön. Tulajdonképpen mit gondolt ön rólam? Mondja! Akarom, követelem, hogy mondja meg, de most mindjárt.

Egészen közel hajolt az asszonyhoz, de az makacsul összeszorította ajkát, a festő dühösen kacagott:

— Nem akarja elmondani? Jó, majd én megkímélem a fáradtságtól. Nem kell túlságosan megerőltetnem a fantáziámat, hogy világosan lássak mindent. A képzeletem nem hagy cserben annál a bizonyos nagyjelenetnél sem, mikor a nagyságos asszony valami toaletkérdesen összekap kedves férjeurával. És a nagyságos asszony így szól: bosszut, égető bosszut fogok állani, itt van ez a bolondos fiatalember, ki engem szeret szívének minden imádásával. Elmegyek hozzá és karjaiba dobom magamat, nem mintha éreznék iránta valamit, nem mintha szerelmes szíve gyötrődését megszántam volna, hanem csak tisztán azért, mert férjemen — a francia regények útmutatása szerint — bosszut kell állnom. Ah! — kiáltott most már magánkivül a festő,

— hát mit gondolt, hogy kivel van dolga? Szerelmi kalóznak tartott, aki . . .

Tovább nem bírta folytatni. Az emberfeletti düh elfojtotta a hangját. Amint odatámaszkodott a karosszék támlájához, ujjai marcangolták a sima bársonyt, majd végighasították azt egy hosszu sávon, aztán szinte fuldokolva mondta:

— Mit gondolt rólam? Végre is akarom tudni! Mit gondolt rólam? Micsoda jogon tett föl rólam ekkora gyalázatosságot, miért alázott meg ennyire önmagam előtt, mikor tudta, hogy imádom?!

Az asszony még mindig mozdulatlanul, halálra válva hallgatta a durva sértéseket, miket a festő föllázadt indulatában szeme közé vágott. A legkülönösebb az volt, hogy bár égető pokoli fájdalmat, szörnyü megaláztatást érzett, még sem bírt haragudni arra, ki ezt a sok gyötrelmet okozta. Még voltaképpen nem értette, de már érezte, hogy miért haragszik a férfi. Asszonyi, finom ösztöne sugta, hogy e haragban amennyi vad düh és őrült sértés volt az ő eljárása ellen, mindegyik szava ugyanannyi szent védelem az ő asszonyi méltóságáért, melynek összetiprása okoz olyan őrjítő fájdalmat a haragjában és szerelmében előtte reszkető férfinak. Megérezte, hogy a férfi e pillanatban gyűlöli azért, mert eljött magát odaadni szerelem nélkül, csak bosszuból, csak haragból. Saját érzelmének méltóságát, szépségét, fönségét tiporta sárba az asszony... Hogyan, hát közönséges szerelmi kalóznak nézte őt, ennyire méltatva az ő érzelmét. No, jól van, meghallgatlak, bosszuból, haragból odadobom magam áldozatnak, de sem szívem, sem lelkem, sem szerelmem nem a tied, érted? Íme nézd, most is reszketek a borzalomtól, a félelemtől, az utálattól, de mégis akarom, hogy így legyen, mert ezzel bosszut állhatok, ezzel fájdalmat okozhatok valakinek, akire most haragszom.

Mádyné nagyon is jól érezte a kínt, a gyötrelmet,

mely a festő ajkára a vad sértéseket adta. Ő, aki oly büszke és önérzetes asszony volt, most lelkében megalázva, szívében összetörve hallgatta a szerelmes férfi vádjait. Mentül durvább és kiméletlenebb volt, annál inkább nőtt szemében ez az ember. Most érezte, hogy micsoda meggyalázás az a szerelmes férfinak, ha az asszony így szól hozzá:

— Itt vagyok, tied vagyok! Nem azért, mert téged szeretlek, hanem mert azt a másikat gyűlölöm.

És most érezte egyszerre valami belső, intenziv szégyenkezéssel, hogy az erkölcsi romlottság milyen fokán áll az az asszony, aki bukik szenvedelem, érzés nélkül. E pillanatban oly alávalónak találta egész viselkedését, oly alávalónak a képet, amely a férfi lelkében ő róla élhet, hogy eltakarta arcát és kínos, görcsös zokogásra fakadt, a festő brutálisan, kegyetlenül vállat vont:

— Hagyjuk abba a komédiát. Önnek nincs oka sírni. Én nekem eszem ágában sincs, hogy az ön izgatott lelkiállapotát becstelen módra kihasználjam, sem hogy az ön bosszujának eszköze legyek. A jövőre nézve se tartson semmitől, teljesen nyugodt lehet, mert én szeretem önt.

Mádyné nem bírta elviselni ennek az embernek megvetését. Ahelyett, hogy menekült volna, igazolni akarta magát. Ó, az asszonyi lélek rejtelme, hogy a jó hír látszatáért képes odadobni magát a becsületet. Nem volt neki elég az a tudat, hogy ha innen most menekül, lelkiismerete — egy kis bolondságtól eltekintve — egészen tiszta marad. Nem, ő a férfi előtt akarta magát igazolni, és képes volt magát bemocskolni csak azért, hogy ez előtt az ember előtt tisztának lássék. Nem vette észre, hogy mint válik igazán nyomorult, önérzet nélküli teremtéssé, midőn nemcsak becsületét akarja föláldozni, de a szerelmét is árulja. Nem látott, nem tudott, nem akart semmit, csak a

férfi, a szerelmes férfi előtt akarta magát tisztázni. Két kezét összekulcsolva, halkan, remegve mondta:

— Ne bántson, ne kínozzon engem... hiszen én szeretem Önt...

A másik pillanatban két erős, szerelmes kar fogta által, oly erősen magához szorítva, hogy valósággal fájdalmat érezett. Egy tüzes, forró ajk kereste az ő ajkát és Olga erősen a férfi mellához szorította fejét, ez lehetett szerelmes hozzásimulás jele, lehetett védekezés is a csók ellen.

— Szeretem, — mondta még egyszer, mintha önmagát is meg akarná győzni, hogy így van. De ugyanabban a pillanatban, melyben a férfi szeme tüzes szenvedelemmel, forró gyöngédséggel pihent rajta, gyorsan visszatért öntudata és elméje gyorsan, világosan kezdett működni. Amit akart, azt elérte. A férfi nem durva, nem sérteget többé, hisz neki és nem tartja nyomorult teremtésnek. Ennyit akart ő, de hogy ezért milyen árt kell fizetni, az csak most jutott eszébe. Megremegett, az arca megint fakóvá vált, szeme szinte megüvegesedett.

A férfi gyorsan elereszteti és odavitte a széles nagy pamlaghoz, ő maga pedig leült a sötétszinü, puha, vastag szőnyegre az asszony lába elé és halkan, szinte alázatosan kérdezte:

— Szeretsz? Igazán szeretsz?

— Szeretem, — mondta az asszony valami különös, bágyadt mosolygással, — de azt hiszem, hogy nagy beteg vagyok.

A festő megfogta a hideg, verejtékes, fehér ujjakat és egymásután vitte ajkához mindegyiket.

— Miért mondod ezt nekem? Hát nem látom én ezt magamtól is? Azt hiszed, akarok valamit ellenedre tenni? Nem. Megmondtam az imént, hogy csak úgy lehetsz az enyém, ha szíved, lelked nekem adod... Még most sem tudok hinni... Ez a sápadt-

ság, ez a rémület... Verjen meg engem az Isten, ha valaha bemerném szennyezni ezt a szerelmet, azzal hogy közönséges kívánságnak tartanám, verjen meg téged az Isten, ha valaha másként adod nekem magad, mint ahogy én bírni akarlak, szerelemből! Nem tudok hinni... Ma sápadt vagy, borzongsz, félsz tőlem, de tudod, hogy Isten átkát hívtam le, ha valaha csalni mernénk magunkat, vagy egymást... Holnap el fogsz jönni és holnap, ha igazán szeretsz, az enyém leszel. Meglátom, hogy igazán szeretsz, azzal bizonyítod be, ha holnap újra itt leszel, akkor látni fogom, hogy nem egy percnyi fölindulás, nem harag, nem kicsinyes indulat vezet hozzám, hanem a szerelem... Eljösz?...

— Eljövök, — felelt az asszony, magában pedig ezt gondolta:

Vajjon nem kellene-e neki az igazat megmondanom? Nem jobb volna-e, mint újabb becstelenséget halmozni a becstelenségre?

De nyomban megvillant elméjében:

Az igazságot? De hát mi az igazság? Honnan tudjam én azt? Az, hogy nem szeretem. Ebben épp oly kevéssé vagyok biztos, mint abban, hogy szeretem. Ki tud eligazodni e szörnyü káoszban? Az igazságot megmondani? De hát hol van az igazság? A lelkem azt súgja, hogy nem szabad ide többet eljönnöm, de ez a lélek ugyanaz, mely tegnap azt mondta, hogy okvetetlenül el kell jönnöm. Mind a két esetben egy és ugyanazon lélek beszélt, mikor mondott hát igazat, mikor? Ki tudja? Talán egyik esetben sem, talán mind a kettőben?...

Fölállt helyéről, a festő tartóztatta:

— Maradj még, ha szeretsz...

— Szeretlek, — mondta csöndesen az asszony és engedelmesen leült helyére, de egész testében remegett.

Dózsa halk, de szenvedelmes hangon kérlelte:

— Ne remegj, ne félj tőlem. Mindennél jobban megvéd téged most ellenem a szerelmem. Nekem bizonyosság kell, azt akarom, hogy a szíved vezessen a karjaimba és tisztán szerelemből borulj a vállamra. Ma más indulat is volna lelkedben, érzem, tudom...

Mádyné fölbátorodva végigsimított a festő dús, hullámos haján. Fehér, hosszukás ujja ott turkált a sötét fürtök között. Szelid megnyugvás, béke szállt lelkére, már azt sem tudta, hogy egy fiatalember lakásán ül, titkos légyotton. Egészen otthonosan érezte magát itt a komoly, rideg lakásban, hátradült a széles pamlagon, fejét jobb kezére támasztva csöndesen, mozdulatlanul nézett maga elé, most már a festő figyelmeztette:

— Késő van, haza kell menned... Kocsit hozatok.

Az asszony némán bólintott fejével. A festő kiment rendeletet adni, pár pillanat mulva már ott állt a kocsi. Dózsa karonfogta az asszonyt és levezette, a kapus páholya megint üres volt, a férfi előre gondoskodott, hogy senki meg ne láthassa az asszonyt, aztán beültette a kocsiba:

— Holnap — sugta halkan a Mádyné fülébe.

— Holnap — mondta utána Olga, de inkább sóhajtás, mint szó volt ez a suttogó hang.

Mikor hazaért, férje már ott várta az előszobában, sápadt arccal, némán nyujtott át neki egy táviratot:

Margit nagy beteg. Jöjj azonnal!

Apád

XI

A színes, meleg nyár izzó, sugara néha-néha az óriás fákon is keresztül tör. De hatalmas ereje már meg van törve, csak ingerkedni, kacérkodni tud egy kicsit a lombok között. Ott künt, az országúton, ő az úr, izzó heve szinte fölolvasztja a köveket, ide csak egy kis, halvány, erejétvesztett sugárka tud belopózni.

A sápadt leány ott feküdt a fák közt kifeszített függőágyon, Olga asszony pedig csöndes, monotón hangon, a sok hangos olvasástól kissé rekedten bevégezte a regény fölolvasását.

„Ödön és Ilonka ott álltak egymás mellett az oltár előtt. A bágyadt őszi napsugár áttört a színes üvegeken és odaröppent a menyasszony mirtuskoszorús feje fölé, mintegy glóriát vonva a szép, szerelmes leány fejére."

— Hagyd el Olga, hagyd el, — szólt a leány fáradt hangon, — unom már ezt a sok ostobaságot.

— De Margit... kedves kis leányom...

— Ej, hát mondd, nincs igazam? Csupa hazugság az egész... Itt minden regényben egymásra találnak a szerető párok és a második kötet vége kivétel nélkül mindig az oltár előtt végződik. Nem akarom tovább hallgatni őket...

— Ne izgasd föl magad, Margitkám... légy jó kis leány...

— Ó, Olga, hagyjatok egy kicsit beszélni. Oly szomoru a hallgatás, mikor szívünk, lelkünk össze akar roskadni az elviselhetetlenül sok érzés alatt. Néha úgy tetszik nekem, hogy mikor hallgatásra kértek, nem

is engem akartatok kimélni, hanem saját magatokat. Ez is könyörületesség.

A fiatal asszonynak könybe lábbadt a szeme.

— Igazságtalan vagy Margit. De ha neked megkönnyebbülésedre szolgál, hát csak tegyed. Minekünk a jövőben is, éppen úgy, mint a multban, csak egy gondolatunk, törekvésünk, életcélunk lesz: a te boldogításod.

Margit elfödte kezével arcát. Keskeny, átlátszó kis kezecskék voltak azok. Olga ráhajolt és csókolgatni kezdte őket, egyik ujjat a másik után. Aztán hizelegve, kedveskedve, gyöngéd erőszakkal levette az arcról a kis átlátszó kezeket, elsimította a hamvasszőke hajat a halovány homlokról s mély fájdalommal, kiapadhatatlan szeretettel nézett a szenvedő arcba.

Milyen megfogyott kis vértelen arcocska feküdt ott előtte, a szem mélyen körülkarikázva, az ajkak színtelenek. És mégis volt valami tündériesen szép a nagy beteg leányon: a szem. A nefelejts-szempár már elfelejtette a mosolygást, elborította azt teljesen a fájdalom. De amennyi kétségbeesés, gyász, igazságtalanul ránk mért szenvedés van a világon, az mind ott gyászolt a kis leány tágra nyilt sötétkék szemében. Minden pillantása a szívet hasogatta, az ő rejtelmes, titokzatos némaságában.

— Látod Olga, — kezdte újra, — nem beszéltem még soha senkivel erről a dologról, de nem tudok tovább hallgatni, a lelkemet fojtogatják ezek a kérdések. Fogsz nekem felelni, Olga?

Mádyné némán bólintott fejével, hogy igen. Nem tudott volna e pillanatban szóval felelni, torkát a kitörni akaró zokogás fojtogatta:

— Feleségül vette azt a leányt? — kérdezte Margit.

Mádyné ujra fejével intett, hogy igen. Aztán rémülten várta a leány arcán a hatást, mit az igazság

nyilt bevallása fog okozni. Tovább már nem lehet titkolózni, előbbutóbb meg kell tudnia és ha direkte kérdez, minek tovább ámítani? Ki vehetné körül több, gyöngédebb figyelemmel e nehéz percben, ki tudja jobban megtalálni a megnyugtatás és vigasztalás szavát, mint éppen ő? Jöjjön aminek jönnie kell, ezen keresztül kell esnünk.

Nagy bámulatára azonban a Margit arca változatlan maradt, még szempillái sem rebbentek meg, mikor felelt:

— Így van jól, ennek így is kell lenni.

Olga alig bírta elfojtani az öröm sikoltását:

— Hát már nem szereted? Ó, hála neked irgalmas Istenem!

— Hogy nem szeretem? A jó Isten tudja. Vannak pillanatok, mikor azon gondolkozom, szerettem-e valaha? És mégis, látod Olga, én biztosan tudom, hogy nekem bele kell pusztulnom ebbe a csalódásba.

— Margit!

— Hallgass meg, eleinte, míg beteg voltam, nem tudtam gondolkozni, csak érezni, csak szenvedni tudtam, de ezt aztán tökéletesen. Hanem, látod, a fájdalom megtanítja az embert gondolkozni, én úgy érzem, hogy csak azóta vagyok nő és ember, amióta rájöttem, hogy ezt a csapást nem lehet kiheverni.

— Margitkám, édes kis leányom, neked lázad van. Majd később, ha nyugodtabb leszel, folytathatod, akkor magad is belátod, hogy csacsiságokat mondtál.

— Nem, Olga, hagyj engem most beszélni. Ki tudja, lesz-e valaha így rá alkalom? Én tudom, hogy te nem ismersz engem, nem ismered az itt történteket. Az a Margit, akit te itthagytál, egy elkényeztetett gyermek volt, aki sohasem gondolkozott komolyan, még kevésbbé próbált valaha akarni. Minek is? Itt voltatok ti, a kik berendeztétek életét a lehető legkényelmesebben, legnagyobb gonddal és szeretettel.

Akit visszajövet találtál, az egy halálos beteg volt, telve képtelen szeszélyekkel, oktalan kívánságokkal, igazságtalan elkeseredéssel, de hogy kivel beszélsz te most Olga, arról neked fogalmad sincs, pedig éppen erről szeretnélek fölvilágosítani.

Olga két keze közzé fogta huga kezét. Melengette, gyöngéden simogatta, még mosolyogni is próbált, de ez a kisérlet fölötte rosszul sikerült, Margit folytatta:

— Szeretném, ha megértenél Olga, szeretném, — mondom, — mert nem tudom, megbírom-e kellőképpen magyarázni mondanivalómat. Ne hidd, hogy azért az emberért pusztulok el. Igazad van neked Olga, nem csak egyszer szeret az ember. Egy csalódást, sőt több csalódást is lehet viselni. De én nem ő benne csalódtam, hanem magamban és ez elviselhetetlen. Ha úgy szerettem volna azt az embert, Olga, mint ahogy a többi leányok szoktak szeretni, úgy tennék, mint ők szoktak ilyen esetben. Sokat sírnék, de aztán végre is megnyugodnám. De látod, nem úgy van. Én nem is ezt az embert szeretem, hanem szerettem benne az ideált, akit én magamnak elképzeltem. Most látom, hogy az, akit én imádtam, nem is élt, nem is létezett soha, csak az én bolondos szívemben, csak az én beteges képzelődésemben. Egy csodálatosan szomoru könyv eszembe jut a La Mancha-i lovag, az elmés, nemes Don Quijote története. Tudod, hogy én sohasem tudtam mulatni ezen a regényen, mindig halálos szomorúság borult a lelkemre, ha olvasgattam. Szegény lovag belehalt a szörnyü csalódásba, de látod, Dulcinéa, — az igazi Dulcinéa sem bírta volnaelviselni, — ha a szomoru lovag helyett egy borbélylegény vetődik útjába és ő azt tévedésből, gyászos, soha jóvá nem tehető tévedésből lovagjának, szerelmesének hiszi. — Látod már, hogy nem őt vesztettem el, nem benne csalódtam, hanem abban, akit helyette magam-

nak elképzeltem. Ő ártatlan, mert senki sem tartozik olyannak lenni, amilyennek mi képzeljük. Ellenben nekünk kötelességünk mindenkit olyannak látni, mint amilyen. Ne szakíts félbe Olga, én nyugodtan halok meg, mert tudom, hogy akit szerettem, az nincs is sehol. De ha élne is valahol, ha én találkozhatnék is vele, érdemetlen vagyok szerelmére. A szerelmet, amit neki tartogattam, odaadtam az első embernek, akiről azt hittem, hogy ő. Bűnös vagyok és meg fogokhalni vétkemért.

Mádyné elfordította a fejét, mert már érezte, hogy nem bír tovább fájdalmán uralkodni. Mi volt ez? Hallucináció vagy valóság? Neki úgy tetszett, mintha a hátuk mögött, a bokrok közt, valami mozgott volna. Az ösztönöknek micsoda csodálatos munkája folytán tűnt föl szeme előtt a Dózsa Miklós képe, míg Margit újra folytatta:

— Ha csak egy kis reményem volna, hogy megtalálom az igazit. Olga, te nem tudod, hogy micsoda boldogság volna az.

Lángbaborult az arca, izzott a két szeme, Mádyné e pillanatban vette észre, hogy a kis leányt megint elővette az a nagyfoku erős láz, mely a délutáni órákban szokta meglátogatni. De még ilyen erős, forró láza sohasem volt, betegségének legveszedelmesebb, legválságosabb ideje alatt sem. Rémülten karolta át a gyermekleányt, egyuttal keserves szemrehányást téve magának, hogy beszélni hagyta, tűrte, hogy ennyire fölizgassa magát. Most mindenáron azon van, hogy elcsöndesítse, de már nem bírt vele, a kis leány fölült ágyában és már deliriumban, láztól égve beszélt tovább:

— Ha lába elé borulva elmondhatnám: nemes lovag vétettem ellened, megcsaltalak. Meggondolatlan, fiatal szívvel másnak adtam azt, ami téged, egyedül csak téged illetett. Légy irgalmas irántam, és

ha nem szeretsz, mert arra már érdemetlen vagyok, mondjad, hogy megbocsátasz. De nem lehet Olga, nem lehet, én látom, érzem, tudom, hogy ő nincs sehol és közönséges borbélylegényekből áll az egész világ. De ha meglelném is, én már örökre el vagyok veszve, mert sohasem szabad az igaz Isten arcát megpillantani annak, aki bálványok előtt térdelt!

Ezt már őrjöngő lázban mondta. Olga kétségbeesetten küzködött vele, de nem tudta elcsöndesíteni. Aztán hirtelen karjára kapta, mint a kis gyermeket és úgy indult meg vele, alig tett pár lépést, nem bírta tovább, sápadtan, kimerülve kiáltott segítségért, de a nagy parkban elveszett hangja, e pillanatban lépett elébe az, akinek képe oly világosan jelent meg az imént lelki szeme előtt: Dózsa Miklós.

— Engedje meg, hogy segítsek — kezdte minden bevezetés nélkül, mint aki teljesen tisztában van a helyzettel. Aztán átvette az asszony karjáról a leányt, aki már teljesen elvesztette öntudatát. Gyors, biztos, erős léptekkel sietett vele a kastély felé, Mádyné szívdobogva, sápadtan követte, a nagy rémületben eszébe sem jutott, hogy magyarázatot kérjen a férfitól.

Csak mikor már Margitot lefektette, elcsöndesítette, nézett a váratlan vendég után. Dózsa az öreg Dénessel beszélgetett, aztán rögtön meg is magyarázta Mádynénak a váratlan meglepetés történetét.

— Erre csavarogtam, mikor történetesen meghallottam, hogy a nagyságos asszony itthon van. Elhatároztam, hogy megkérdem nincs-e valami üzennivalója az izzó Budapest számára. A kastélyban fönt nem találtam senkit, de a cselédség biztatott, hogy a kertben okvetlenül ráakadok a nagyságos asszonyra, meg Dénes kisasszonyra. Így történt, hogy bejelentés nélkül leptem meg önöket, amiért ismételten bocsánatot kérek.

Dénes melegen rázogatta a festő kezét. Még e

szomoru alkalommal sem tudta magában megtagadni a szíves házigazdát. Mádyné elgondolkozva ült helyén:

Vajjon hallotta-e a beszélgetésünket? Hallotta-e, hogy Margit mit mondott?

És egyszerre bizonyossággá érlelődött benne az a sejtés, hogy a fiatalember hallotta a beteg leány lázas panaszát, gyors, fürkésző pillantással nézett szemébe, míg Dénes folytatta:

— Tamás nagyon fogja sajnálni, hogy nem találkozhattak, de ő most otthon ül saját birtokán. Tisztességes gazdaember ilyen munkaidőben nem hagyhatja el a földjét . . .

— Okvetetlenül fogok vele találkozni, hiszen én voltaképpen itt lakom a szomszédban, Balázséknak a vendége vagyok.

— Hisz ez fölséges! Itt van a szomszédunkban! Valósággal emberbaráti kötelességet teljesít, ha átrándul hozzánk egy kicsit mesélgetni az asszonyoknak. Hiszen Margit már egészen jobban van, ez a visszaesés épp oly váratlan, mint megmagyarázhatatlan előttünk. Az orvos meg is nyugtatott bennünket, hogy nem kell félni semmitől, pár napi nyugalom és megint rendben lesz minden. De szegény Olgára is ráférne már egy kis szórakozás. Most már hál' Istennek nincs szükség erre az önfeláldozó gondozásra, beteg és ápoló hadd szórakozzanak egy kicsit.

Mádyné kissé zavart mosolygással nézett a festőre.

— Dózsa urat mindenesetre és mindenkor szívesen látjuk, ez természetes. Ezt, azt hiszem, sem bizonyítgatni, sem magyarázni nem kell. De papa, nekem úgy tetszik, hogy te kissé erőszakos módon hívod meg a vendégeket.

Dózsa fölállt, mélyen meghajtotta magát az asszony előtt, kijelentette, hogy boldognak fogja magát érezni, ha elfogadják és megtűrik. Reméli, hogy a nagyságos

asszony bizalmát is épp úgy meg fogja majd nyerni, mint a Dénes úrét, magában pedig ezt gondolta:

Micsoda aljas hazugság, gyalázatos komédia ez előtt a becsületes öreg ember előtt! Ez az asszony még jobban-jobban belevisz a hazudozásba.

Míg ezt gondolta, kezet csókolt a szép asszonynak, Dénes lekisérte a parkon keresztül, aztán lekerültek az alsó udvarra. Még egy pár percig vártak, míg a lovat elővezették, Dénes a jó gazda szemével megkritizálta Balázsék legújabb hátasparipáját, melyet még nem ismert, aztán kezet fogott a fiatalemberrel. A következő percben már a festő ott ült a nyeregben, aztán gyors léptekkel vágtatott egyenesen a szomszéd puszta felé. Talán nem akart gondolkozni, nem akart impresszióról beszámolni és a gyorsan vágtató lóra fordította minden figyelmét. De aztán nem bírt magával. Az akarata elbágyadt és hagyta, hogy a ló csöndesen poroszkáljon magától előre. Aztán átengedte magát a gondolatoknak, melyek elől mindhiába próbált menekülni és mielőtt még beért volna a Balázsék pusztájára, valami különös, édesen szomoru melankóliával konstatálta:

Én azt hiszem, hogy föltaláltam Dulcinéát, csakhogy Dulcinéa halálosan meg van sebesítve és nem hisz többé a lovagokban.

XII

Mádyné álmatlanul hánykolódott egész éjjel, pedig a beteg miatt bízvást alhatott volna. Mintha ez a nagy vehemens kitörés lett volna utolsó, hiábavaló erőfeszítése az enyészetnek, a fiatal test diadalmasan győzedelmeskedett a betegségen. Oly nyugodtan, csöndesen feküdt ágyában, hogy Mádyné megkönnyebbülten sóhajtott föl.

Mihelyest azonban a fenyegető veszedelem érzése megszünt, természetszerűleg önmagára fordult vissza minden figyelmessége. Vajjon kevésbbé veszedelmes-e az ő baja, mint a Margité? Nem fenyegeti őt is egy szörnyü veszedelem rémképe? A kis leány most már biztosan meg fog gyógyulni, de hát ő belőle mi lesz?

Mi lenne? Nem megjött-e kérdésére a felelet Dózsa látogatásával? Azon az úton, amelyen ő elindult, nem lehet megállni. Ennek a férfinak joga van már ő hozzá és ez a szerelmes ember nem is fog lemondani a jogáról. Íme, utána jött. Miért? Talán olyan szerelmes, hogy nem bírt tovább a szívével, vagy csak egyszerűen nem hitt neki és bizonyosságot akart szerezni a dolgokról?

E gondolatra láng öntötte el az asszony egész testét, és arcát dühös, elkeseredett szégyenkezéssel vájta be a fehér párnába. Arra az ő utolsó látogatására gondolt, meg a megigért holnapra. Szavát

nem tarthatta meg, halálos beteg hugához kellett utaznia. Röviden, pár szóval meg is írta ezt a festőnek, most arra a gondolatra öntötte el a dühös szégyenkező láng, hogy a férfi talán nem is hitt szavának, talán csak gyáva szökésnek hitte az egész dolgot. Csak egyszerü retirálásnak: az asszonyka eszére tért. Vagy még mást is gondolhatott. Ki tudja, nem látta-e az gyors utazásában egyikét amaz ügyes fogásoknak, milyeneket gyakran rendeznek ama nyomorult teremtések, akik saját becstelenségük és a férfiak ostobasága miatt kötelességüknek tartják ezt a tervszerü húzódozást, hazug hipokrizist. Menekülnek, hogy a vadászt maguk után csalogassák, futnak, de csak oly gyors kiszámított léptekkel, hogy okvetetlenül utólérjék őket, ellentállnak, de nem becsületes szándékkal, hanem, hogy a férfi hódítási vágyát tüzeljék. Ezzel a gyalázatos játékkal különben mindig csak a férfi otromba hiúságának hizelegve, mely szintén megköveteli az ellentállást, a küzdelmet, a harcot.

Mádyné nem az a fiatal leány, aki a férfiakat mind középkorbeli lovagoknak tartja. A Lohengrinekben már csak a fiatal leányok hisznek, az ideális, édes, poétikus, szerelmes lovagban. Az asszonyok fantáziája immár a valóság ösvényén járva, az igazság csöppet sem poétikus képét mutatja nekik. Ők tudják, hogy a szerelem olyan harc, melyben az egyik félnek okvetetlenül veszteni kell. És tudják, hogy nincs férfi, nincs nő, aki, mialatt a leglángolóbb vallomásokat, legszentebb esküket, legforróbb könyeket hullatja ösztönszerűleg vagy tudatosan, de folyton arra ne vigyázna, hogy a vesztes fél ne ő legyen.

S ha még látta volna, hogy a festő ugyanilyen gondolatokkal viaskodva járkál föl s alá a Balázs-kastély egy vendégszobájában. Szerencsére, hogy a kastélynak egészen más szárnyába volt beszállásolva, mint a

hol a háziak laktak, különben szemüket sem tudták volna behunyni ettől a szakadatlan járkálástól, a szoba egyik végétől a másikig meg vissza . . . Végre elkábulva a pamlagra dobta magát, de aludni ott sem tudott egy percig sem.

Ha a pillanat nem lett volna olyan komoly, valószínüleg elmosolyodik naivitásán, melylyel mintegy önmagából kikelve kérdezte magától: de hát hogyan is jöttem én ide, miért is vagyok én itt? . . .

Eddig igazán csak úgy jutott el, mint akit a forró láz kerget előre, mindig csak előre. Mikor az asszony levelét megkapta, mely rövid három sorban tudatta vele, hogy nem jöhet el, mert még az éjjel haza kell utaznia beteg hugához, mély szomorúság borult a lelkére. A művészlelkek és az asszonyok finom ösztönével valahogy megérezte, hogy az asszony reá nézve elveszett. Es elveszett az a megváltó, megtisztító, ifjuságot, munkakedvet, saját magábavetett hitet visszaadó szerelem is, melyről álmodott. Mind gyakrabban és gyakrabban mondogatta:

Nem, ez nem volt Dulcinea és én már nem is fogom Dulcinéát megtalálni soha.

De nyomban e romantikus sóhajtás után föltámadt benne a századvég embere. Az analitikus elme működni kezdett, a cinizmus, a gyanakodás, a szkepticizmus, mely díszes triumvirátust józanságnak nevezik, vehemens erővel kezdett működni lelkében. Hátha az asszony hazudott? Hátha az egész betegség afféle mese, melyet jóhiszemü férjeknek és bamba udvarlóknak szoktak beadni? Vérbe borult az arca, mikor arra gondolt, hogy meg van csalva.

Ő még szerelemnek nevezte ezt a sok fölkavart indulatot, megbántott önérzetét, kigúnyolt érzelmességét. Vajjon nem kacag-e rajta most valahol az asszony, magánosan, vagy talán mással? . . . Igen, mással, aki nem olyan ügyefogyott, hogy a légyott ideje

alatt az asszony érzelmeinek igazságában kételkedjék, hanem követve az élni tudó, bölcs, klasszikus költőt, leszakítja minden órának virágát. Végre is virág, virág . . . Ami különbséget tesz köztük az a mi illuziónk, dőre káprázatunk, melynek lehet, hogy nincs semmi józan, reális alapja. Fontosságot tulajdonítunk láthatatlan, megfoghatatlan, meg nem érzékíthető dolgoknak és ezért elhagyjuk röpülni az igazi gyönyört. Ki tudja, ez az asszony hol mulat az ő ideális udvarlóján, ki az asszony szívét, lelkét is akarja, mintha nem mindegy volna, hogy mi vezette hozzá ezt a teremtést, a fő, hogy itt van. Aztán, ki tudja . . . ez a merészség, ez a gyors határozás . . . most meg ez a ravasz megfutamodás, nem azt bizonyítja, hogy az asszonynak nem is ez az első kalandja? Milyen pokolian mulathatott akkor az ő naivitásán, ideális epekedésén, szerelmes gimnázistához illő sóhajtásain. Holnap, — mondta — akkor tudni fogom, hogy a szíved, lelked vezet-e hozzám? Micsoda nevetséges figura lehetett, míg ezeket az elkoptatott frázisokat lehadarta?! Mire idejutott gondolkozásában, már a megsértett hiúság ordított benne, mint a láncát letépett fenevad . . . Ő rajta nem fog mulatni senki, ő nem lép a Don Quijote örökébe, ki a zsirosképü, tenyeres-talpas cselédleánynak verseket firkál, ahelyett, hogy a kapualjában ölelgetné . . . Ha így áll a dolog, ha csakugyan be van csapva, nem fogja tétlenül nézni kigúnyoltatását. Vagy megmondja az asszonynak: szamár voltam rózsám, mikor szívet, lelket követeltem tőled, de tudok én más nótát is énekelni, olyat, amelyik megfogja nyerni a tetszésedet, vagy pedig, — itt erősen összeszorította öklét dűhében és fájdalmában, — ha lesz elég erőm hozzá, arcába dobom megvetésemet és otthagyom sorsára!

Így utazott el Budapestről. Ürügye is volt tisztességes, a közeledésre: Balázsék, távoli atyafiság, mely

már évek óta hívta, csalogatta minden nyáron. A festő még sohasem tudott lejutni hozzájuk, most hát csak egyszerűen el kellett fogadni a meghívásukat. Tudta, hogy Balázsék a Dénes-birtok szomszédságában laknak, tudta, hogy a két család, ha nem is sűrűn, de érintkezik egymással. S végre is, ő magában, mint Mády hajdani iskolatársa is fölkeresheti Dénesékét, a fő, hogy az asszony közelében lehessen és biztosat tudjon életéről.

Mikor megérkezett, megtudta, hogy Dénes Margit csakugyan halálos beteg volt és Mádyné azóta ki sem mozdult a kastélyból, folyton csak hugát ápolta. Balázsék különben sok ujságot tudtak. Balázs Endréné, a szép Emma asszony, megyeszerte híres volt az ő pontos és kimerítő értesüléseiről. Nem lévén gyermeke, gondja, házasélete is teljesen zavartalan volt, így ráért, hogy minden idejét a mások ügyeinek szemmeltartásával töltse. Nem volt roszsszivü asszony, csak egy kicsit közönséges módra kiváncsi, amellett, mint a legtöbb nő, maliciózus és szeliden rosszakaratu, ha asszonytársai dolgairól van szó.

— Hát tudja kedves Dózsa, — kezdte az első hosszabb séta alkalmával, amit együtt tettek, a férjnek a gazdatisztjével volt dolga s így még a profeszionátus embervédő sem volt jelen, Emma asszony szabadon gonoszkodhatott, — úgy volt a dolog, hogy az öreg Dénes egy hallatlan ostobaságot követett el, mikor azt a csodálatosan szép leányt idehozta a házába, annál is inkább, mert tudhatta, hogy a Bozóky férfiak sohasem az állhatatos szívükről voltak híresek, hogy Bozóky Györgynek az volt a kedvelt mondása: mindenütt rossz, de mégis legrosszabb otthon.

Mosolygott kedvesen, hamiskodva, remek szabásu, elegáns nyári ruháját diszkréten fölemelve a mezei útakon. Még bent voltak a virágzó nyárban, de már a kora ősz fuvalma lengedezett körülöttük. És Isten

tudja honnan, honnan nem: egy pár sárga, száraz falevél is került útjokba, Balázsné napernyőjével tovább taszította az ősz korai hírmondóit, aztán folytatta az emberszólást ott, a hol elhagyta.

— Ami a házassági tervetilleti, a kis Margit éppen beillett volna a Bozóky asszonyok közzé. Kedves, igénytelen teremtés, ezek a híres nőhódítók pedig tudvalevőleg mindig igen szimpla, egyszerü nőket vezettek az oltárhoz, olyat, aki tűrni, hallgatni, szenvedni némán tud mellettük, ilyen lett volna Dénes Margit is, higyje el.

— Föltétlenül elhiszem, ha mondja, — mosolygott a piktor, — annál is inkább, mert nincs szerencsém Dénes kisasszonyt ismerni.

Balázsné féloldalról, kalapja alól gonoszkodva nézett reá:

— De a nénjét ismeri?

A festő nyugodtan felelt:

— Olyan szerencsés voltam a télen, hogy egy párszor összejöhettem Mádyné őnagyságával.

Emma asszony vállat vont: engem ugyan nem bolondítasz el! Hallottam már regélni rólatok egyetmást, de mint jónevelésü asszony, nem folytatta tovább a témát, csak úgy általánosságban beszélt a Dénes-családról.

— Hej Mádyné az egészen más! Abban egy hadvezér, egy diplomata veszett el, de a kis Margit!... Hisz még amúgy is valóságos gyermek volt. De tudja, hogy vannak nők, kik nagymamakorukban is tapasztalatlanok és naivak. Hát egyszerre csak halljuk, hogy a Dénes-kastélyban vendég van: Bozóky Sándor. En ugyan nem láttam ezt az embert, csak gyermekkorában, mikor még errefelé laktak, de azért rögtön sejtettük, hogy ennek a látogatásnak házasság lesz a vége. Nos — gondoltuk — végtére is nincs benne semmi. Ha a Bozókyak híres asszonybolondítók is, de azért tisztességes társadalmi állásu úriemberek

és mondom, Margit predesztinálva volt a mártiromságra.

Csodáltuk ugyan, hogy Dénes oly kevéssé előrelátó és egy állhatatlan Bozóky-vérre bízza leánya boldogságát, de aztán azt gondoltam: lám, Mády Tamás milyen indulatos és erőszakos ember hírében állt, akik ismerték Dénes Olga energikus természetét, előre féltek, nem lesz-e katasztrófa a két kemény lélek esetleges összeütközéséből? És íme, mindnyájan csalódtunk. Egy félesztendő mulva halljuk, hogy Mády Tamás abszolute nem olyan ijesztő mumus, mint amilyennek híreszteltték, sőt határozottan a felesége kezébe jutott a kormánypálca. A feleségeébe, ki egy félesztendei házasság után mulatságról-mulatságra rohan és oly gyorsan váltogatja az udvarlóit, mint más asszony a fehér glaszékeztyűjét. Mindenesetre megható ez a bizalom, melylyel a férj neje hódításait nézi, de Mádyt nem gondoltuk ilyen béketűrőnek.

Egy kicsit megállt, várva valami választ, de Dózsa megzavarhatatlanul tovább mosolygott a szép asszony szeme közé, amire Balázsné meglehetősen ingerült lett és hogy elfojtotta ezt az ingerültséget, az még növelte a veszedelmet.

— Nos, hát igen, úgy gondoltuk, hogy a Dénesleányokban van valami bűvös erő, hogy a legvadabb férfit is egy félesztendő alatt kezesbáránynyá dresszírozzák. Ami Olgának sikerült, talán sikerülni fog Margitnak is és szívünkben minden jót kivántunk nekik.

A festő elnevette magát:

— Úgy látszik, rossz viszonyban élnek a jó istenkével, mert nem hallgatta meg imádságukat.

— Csak gúnyolódjék, csak csúfolódjék, én tudom mi volt az én lelkemben a legtisztább jóakarat.

Aztán hirtelen nagyon is komoly lett az arca:

— Higyje el, szívemből sajnálom azt a szegény

kis gyermeket, a legártatlanabb, legvédtelenebb lelkek közül való! És mikor megláttam azt a leányt, valami hideg futott végig a hátamon, határozottan éreztem a bekövetkezendő szerencsétlenséget.

— Az égre, hiszen ez már nem is drámai, hanem balladai hang, ön megrémít.

— Csak adja a cinikust! De ha látná a szegény gyermeket, csak úgy elszorulna a szíve, mint az enyém. Higyje el, nagyon sokat szenvedtem a dolog miatt.

Dózsa a szép asszony ruháját nézte és azon gondolkozott, hogy fér meg annyi nemes részvéttel együtt az öltözéknek ez a raffinériája. A ruha a körmönfont szabóművészet remeke volt, a kalap a férjek zsebének leghirhedtebb rémétől való, a napernyő valósággal költemény, hozzá ez az elmés, pikáns szubrettarcocska, mégis csak szép dolog a részvét...

— Valami távoli rokonuk volt ez a vendég, — folytatta Balázsné, — Bartos Ginának hívták. Tudja, örökké sajnálhatja, hogy nem láthatta, mert ilyen arcot, hármat sem lát az ember életében. Mikor azt a márványarcu leányt azokkal az áthatlan drágakőre emlékeztető szemekkel megpillantottam, azt mondtam: íme újra egy gyönyörü bizonyítéka a férfiak kolosszális ostobaságának.

Dózsa mosolyogva hajlongott:

— Köszönöm szépen!

— Sohase köszönje, ez nem magának szólt. Hanem az olyan férfiaknak, kiknek eladó leányuk van. Szóval, nincs az a rövidlátó, korlátolt, ostoba anya, ki egy ilyen leányt bevisz a házába leánya mellé. Dénes meg egészen elfogulatlanul kocsikáztatta őket: leányát, meg azt a különösen szép teremtést és Bozókyt. A mese végét sejtheti, egy szép reggelen — szépnek nevezem, mert a novellaírók után indulva, minden reggel szép, melyen történik valami — Bozóky Sándor és a szép leány

együtt tüntek el a házból. A kis Margit beteg lett, tüdővérzést kapott a nagy fölindulástól. Egy darabig menthetetlennek tartottuk, az orvos azt mondta, hogy tisztán a Mádyné önfeláldozó ápolásának köszönheti életét.

— Ez bizony szomoru történet, — mondta a festő elkomolyodva, — az élet telve van igazságtalanságokkal — aztán elhallgatott, érezte, hogy felette banális, amit mondott, de az ilyen percekben, mikor a szív elfogódik, az ember sohasem tud egyebet mondani banalitásnál.

A szép asszony már elégnek találta a gonoszkodást, különben is Balázs Endre becsületes alakja mutatkozott az úton. A jó úr arról volt nevezetes, hogy nem tűrte, ha valakiről rosszat beszéltek előtte.

Vagy harmadnap Dózsa Miklós az ebédnél kijelentette, hogy át akar menni látogatóba Dénesékhez, ez kötelessége Mádyval, jóbarátjával szemben. Balázs készséggel nyergelte meg az egyik hátas lovat, Emma asszony meg diszkrét gonoszkodással mosolygott, attól a maliciózus megjegyzéstől, mely ajkán lebegett, csakis férje jelenléte tartotta vissza.

Dózsa estefelé átlovagolt Dénesékhez. Az udvaron hallotta, hogy a nagyságos asszony meg a kisasszony lent vannak a kertben. A cselédség látta, hogy a Balázsbirtokról jön, így biztosan jóismerős, egyenesen lekülték, minden előleges bejelentés nélkül. A festő egyszer csak egy bűbájosan szomoru nagy kertben találta magát, százados fák alatt, hol semmi nyoma sincs a divatos kertészkedésnek. A lelkét az a sajátságos meghatottság fogta el, melyet mindig érez az ember, ha az igazi, még a civilizációval le nem nyűgözött, el nem rútított természetben találja magát.

A festő hirtelen megállt. Hangokat hallott, szomoru, szenvedelemmel telt leányhangot:

— Dulcinea — az igazi Dulcinea sem bírta volna

elviselni, ha a búsképü lovag helyett egy borbélylegény vetődik útjába és ő azt tévedésből, soha jóvá nem tehető tévedésből lovagjának, szerelmesének hiszi.

A férfi szíve viharosan vert, ki beszél itt?

Majd hallgatta tovább:

— Ha csak egy kis reményem volna, hogy megtalálom az igazit! Olga, te nem is tudod, micsoda boldogság volna ez.

A festő arca halotthalvány lett, az arcából lassan leszállt a vér szívébe és magába mondta:

— Dulcinea . . . megtaláltam . . .

De nyomban utána hallotta a lázas őrjöngést, mintha csak az ő reményeit akarná valaki összetiporni:

— De nem lehet, nem lehet . . . én érzem, tudom, hogy közönséges borbélylegényekből áll az egész világ. De ha meglelném is, én mindenképpen el vagyok veszve, mert sohasem szabad az igaz isten arcát megpillantani annak, ki bálványok előtt térdelt! . . .

Ki bálványok előtt térdelt, — hallotta a férfi a visszhangot saját szívében.

Nem is ocsudott föl kábultságából, csak mikor a rémült asszonyt megpillantotta, karjában a halvány, elalélt leánynyal. Ekkor előbbre lépett és átvette Mádynétől a leányt, e pillanatban tekintete is alig esett az asszonyra.

Pedig itt volt szemben azzal a nővel, akiért oly pokoli módon szenvedett, akire gyanakodott, akiért őrjöngő szenvedelemmel egészen idáig hatolt és most karjában egy halvány, ájult leány, mögötte egy halálra vált, fakó arcu asszony és a két embernek egyetlen szava sincs egymáshoz, mindakettőnek szeme a beteg leány arcán függ.

Ezután a találkozás után harmadnapra megint átment Dénesékhez, most már Balázsékkal együtt. Emma asszony kábítóan elegáns volt, mikor belenézett a

tükörbe, oly szépnek találta magát, hogy örömében kacérkodni kezdett a festővel. Az Emma asszony kacérkodásai különben nem voltak veszedelmesek. Föltétlenül korrekt asszony volt, aki ugyan szívesen elmulatott a teremtés uraival, de annyira nem becsülte őket, hogy valami különösebb kellemetlenséget vegyen magára miattuk. Akár még olyan kisebb fajta kellemetlenséget sem, mint amilyen a lelkiismeretfurdalás.

Dénesékét megint csak a parkban találták meg. Emma asszony csöndet intett a férfiaknak, meg akarván lepni a háziakat. A festő, ki a multkori hallgatódzása miatt bizonyos lelki szégyent érzett, előre lépett, nem akarván résztvenni a csinyben, de a következő percben meglepetve állt meg.

Dulcineát látta, amint egy karosszékben ült, maga elé bámult és csöndesen, szeliden mosolygott. Dulcineát az ő földöntúli, légies szépségében. Azt a csodálatosan finom, átszellemült arcocskát, a nagy, bámuló kék szemet, a kissé nyitva felejtett piros szájat, igen, ez ő volt!... Dulcinea!...

Most nem kételkedett, biztos volt benne, hogy a valódival áll szemben, még az a szomoru mosolygás is az arcán ugyanolyan, amilyennek ő álmodta, amikor még álmodni is tudott.

Csak azután vette észre, hogy hol van. Egy magas termetü, aranyoshaju asszony beszélget odább egy elegáns, délceg urral. A férfi háttal állt hozzá, az asszonyt azonban megismerte: nini, Mádyné! Nem úgy mondta magában, hogy Olga, hanem hogy Mádyné. Egy csöpp melegséget, hevületet sem okozott neki ez a név, csak éppen gépiesen hajlongott, míg az asszony feléje tartott.

Most a férfi is megfordult: Nini, hiszen ez Mády Tamás, szervusz öreg! Egy kicsit meglepte Mády hidegsége, de nem tulajdonított neki nagyobb fontosságot, mindössze is azt mondta:

— Megzavartuk mulatságában, morog egy kicsit. A fiu még mindig szerelmes a feleségébe.

Aztán illedelmesen kezet csókolt az asszonynak és hallja szép alt hangját:

— Kedves Margit, engedd meg, hogy bemutassam neked Dózsa Miklós urat.

Dózsa egy kicsit meglepetve nézte az aranyhaju asszonyt, miért hívja ez Dulcineát Margitnak.

Az Emma asszony hangos nevetése kijózanította: Hiszen én itt vagyok Déneséknél, ez a szép, halvány, beteg gyermek: Dénes Margit. Ugyanaz a beteg leány, ki a multkor szenvedelmes hangon hívta az ő busképü lovagját.

Milyen jó volna most elébe állni: Dulcinea, a lovagod megjött, itt vagyok! De ez a beteg gyermek már nem hinne neki, mint ahogy ő sem tud már hinni saját magának.

És csodálatos elevenséggel, de egyszerre megjelent előtte az ő ifjukori szerelme, melyről már oly régen nem is álmodott. Egy fiatal, szőke leány képe tünt föl előtte, aki oly nagyon hasonlított ehhez a halvány, szenvedő teremtéshez. Zongoraművésznőnek készült, ő meg akkor állt pályája kezdetén. Mindaketten fiatalok, ambicióval teltek és szerelmesek. Odahaza egyik sem mer szerelmével előhozakodni. Dózsa Miklós apja szegény református pap, ki az ő művészfiában veti minden reménységét. Ella anyja szegény özvegyasszony s még férfi sincs a háznál, ki az asszonyi fantázia túlcsapongásait korlátozza, itt már biztosra veszik a hercegi vőt. Egyikük sem meri fölemlíteni szerelmét, hisz a szülők e csalódása rettenetes volna. Hűséget esküsznek egymásnak és azzal válnak el, hogy küzdeni fognak egymásért. Ella híres művésznő lesz, Miklós meg nagy festő s a szülők majd kész örömmel adják rájuk áldásukat. Dózsa ajkán szomoru mosolygás fut keresztül, az ártatlan kis idillnek de hamar is vége lett! Ella

gyönge leány volt, a sok tanulástól tüdővészt kapott, egy félesztendő alatt vége lett. A fiatal szerelmes akkor azt hitte, hogy ezt a csapást nem lehet kiheverni, de aztán csak keresztül esett rajta és lassankint elmosódott a halvány szőke leány képe, a nagy álmokkal, tervekkel, ifjui lelkesedéssel együtt.

Most újra előtűnt képzeletében az egész kis regény. Margit szenvedő arca, túlvilági fényben ragyogó szeme emlékeztette-e őt Ellára? Nem tudta. De szívében valami különös, édes bódultságot érzett, leült a kis leány mellé és halkan beszélgetni kezdtek:

— Ugy-e, nem veszi rossz néven, hogy így berontottunk?

— Én? De hogy jut ilyesmi eszébe? Én nagyon szeretem a vendégeket. Azonfölül szegény Olga annyit kínlódott velem, már igazán szüksége van egy kis szórakozásra.

A festő közömbösen felelt:

— Hisz itt van a férje.

— Igen, most pár nap óta itt van. De ezelőtt ritkábban jött.

Aztán hirtelen, talán megérezve, hogy többet mondott a kelleténél, gyorsan másról kezdett beszélni:

— Régóta van itt a mi vidékünkön?

— Két hete.

— És meddig marad itt?

— Ha megengedi, még nagyon sokáig.

— Én? Megengedem?

— Azt akarja mondani, hogy mi közöm hozzá? Igaz, hogy vakmerőség így beszélnem, de vannak bűnök, melyeket beismerünk ugyan, de jóvátételükre már nincs elég erő bennünk.

Már akkor a többiek is körülvették őket és nem folytatták tovább a beszélgetést, de Margit különös, álmélkodó pillantást vetett a fiatalemberre, ami nem kerülte el Balázsné figyelmét.

Mikor hazafelé indultak, a kocsiban hirtelen odafordult a fiatalemberhez:

— Tudja, kedves Dózsa, hogy a villikkel való szerelmeskedés nagyon veszedelmes mulatság.

Dózsa álmélkodva fordult a szép asszonyhoz, nem értette mit akar, de az tovább folytatta:

— Villiknek hívják azokat a fiatal szerelmes leányokat, kik meghalnak menyasszonykorukban, mielőtt még a szerelmes férfié lehettek volna, aztán visszajönnek a földre keresni az el nem ért, a meg nem ismert boldogságot.

Dózsa egy kicsit megborzongott, Balázs Endre azonban bosszusan vágott közbe:

— Szeretném tudni, miért mulattatsz bennünket ma este dajkamesékkel?

Emma asszony vállat vont, aztán hirtelen, mintha a társalgást akarná másra fordítani, így szólt:

— Dénesék még biztosan nem is tudják.

— Mit?

— Hogy Bozóky Sándor főbelőtte magát.

— De az istenért! — kiáltott föl ijedten Balázs úr, — neked ma nagyon izléstelen tréfáid vannak.

— Nem tréfa, — felelt most már egész komoly hangon az asszony. — Hedvig most a keleti tenger mellett üdül, onnan írta levelében; olvasd.

Balázs Endre fönhangon olvasta az utóiratot:

— Hogy el ne feledkezzem, egy szomoru dolog zavart meg mulatozásunkban. Reánk magyarokra különösen rossz hatást tett a dolog. Pár héttel ezelőtt érkezett ide Bozóky Sándor az ő csodálatos szépségü feleségével és másnap a fiatal férj főbelőtte magát. Sokan véletlen szerencsétlenségnek mondják, de a rendőrség jelentése ezt a jóakaratu hiresztelést erősen lecáfolja. A temetés teljes csöndben, titokban történt, a szép asszony még azon nap elutazott innen. Hova, merre? Senki sem tud róla semmit. Gondoltam, hogy érdekelni fog

benneteket a dolog, mert Bozóky György hajdanában szomszédotok volt, bár ezt a szerencsétlen fiatalembert gondolom nem is ismertétek.

— De hisz ez szörnyűség, — sopánkodott Balázs úr.

Dózsa elgondolkozott, sohasem látta ezt az embert, kinek most tragikus sorsáról értesül és mégis valami nagy megkönnyebbülést érez, mintha több mázsa terhet vettek volna le szívéről. Gépiesen mormogja magában: szegény, és mégsem tehet róla, ez a bűnös vidámság a lélek legmélyéből fakad és ő nem tud rajta uralkodni.

A Dénesék kertjében a kis leány minden apropos nélkül fordul nénjéhez:

— Ki volt ez az ember, Olga?

Mádyné nagy, kitágult szemmel néz hugára:

— Hát nem hallottad a nevét? Dózsa Miklós festőművész.

— Igen, igen — mondja Margit és gyöngén elpirul, — most már tudom, de menjünk föl, hideg van itt, én meg fogok fázni.

Mády Tamás gyöngéden megfogja a Margit kezét:

— Majd édesapa fölkisér téged kis leányom, nekem még egy kis beszélni valóm van Olgával.

XIII

Egyedül maradtak. Az asszony egy kicsit sápadt volt, de különben igyekezett nyugalmat erőszakolni magára. Mindamellett lelkének titkos aggodalma reszketett hangjában, mikor megszólalt:

— Beszélni akar velem Tamás?

Mennyi sok mindent kiérezhetett volna e hangból, egy professzionátus nőcsábító, ami Mády Tamás becsületes, igaz lelkénél fogva sohasem volt.

Az ő szerelmében oly sok volt a gyöngédség és tisztelet, mint lehet egy férfiéban, ki a legjobb, legszeretőbb, legnobilisabb lelkü anyában tanulta meg tisztelni a nőt.

De még sokkal izgatottabb is volt, mintsem Olga hangjának belső vibrálását kellőleg megfigyelhesse. Fogalma sem volt arról, hogy mi történik e pillanatban felesége lelkében.

Talán Olga maga sem tudta teljesen. A legvilágosabb elme sem képes egészen rendet tartani abban a szörnyü zürzavarban, melyet emberi léleknek hívnak. Csak később, ha csillapodnak a szenvedelmek, ha lassabban ver a szív és higgadt az itélkezés, csak később ha már szinte a hisztórikus szemével tart szemlét az ember lelki világán, csak később képes megérteni azokat a gyors, végzetszerü lelki válságokat, melyek megdöbbenteték, elszédítették, akaratának ellenére sodorták magukkal.

Mint ahogy sohasem tudta megérteni, mi távolította el szívét férjétől, úgy abban sem volt biztos sem most, sem később, hogy mi vezette vissza. Talán az a kábító, kaotikus nagyvárosi élet, melybe Mády sehogysem bírt beletörődni, szakította el őket egymástól? Talán itt érezte meg Olga asszony férjének azt a fogyatékosságát, mely az egészséges, derült, vidám, egyszerü falusi életben soha föl nem tünt volna neki. Egészséges, forró szívü leány volt, mi legelőbb, legközvetetlenebbül hatott reá, az a férfiu erő, bátorság, nobilis gondolkozás s tiszta karakter: e tekintetben Mády példányképe lehetett volna a középkori lovagoknak. Tulajdonképpen az is volt ő és tiszta anakronizmus, hogy a XIX. század végébe csöppent bele. Gőgös és nemeslelkü, zsarnok és gyöngéd, szenvedelmes és érzékeny, amellett olyan ember, kinek sem lelkét, sem idegeit nem viselte meg a modern élet. Az erős, az egészséges emberek lenéző fölényével

nézte azt a nagy ispotályt, melyet modern életnek hívunk.

Mikor fölkerültek Budapestre, belejutottak a zsúrok világába, melyet Mády szívéből utált, melybe voltaképpen sehogysem tudott beletörődni. Az ő becsületes, erős fizikumának élet kellett, világos, erős, derült élet, itt minden hangulatban úszott. Misztikus, félhomályos, réveteg hangulatokban. A tárgyak körvonalai, az érzelmek mélysége, az emberek közvetetlensége teljesen elveszett. Az a különös, beteges élénkség, az elmének tulfinomultsága nem bírta lekötni, az ő egészséges szervezete egész élet, egész élvezetek után kiáltott. Mint mondva volt, már nem volt tulságosan intelligens, sem nem bírt alkalmazkodási képességgel. Alapjában véve mindig az a vidéki földesúr maradt ő, ki idegennek érzi magát a bágyadt, egészségtelen sorvasztó levegőben.

Olga asszony volt és fiatal. Kétszeres mohósággal vetette magát az új világba, hol minden ismeretlen, tehát érdekes volt előtte. Itt látott férfiakat, kik mindenben különböztek férjétől. Elmésen csevegtek, diskrét szemtelenséggel udvaroltak, ügyesen flirteltek, remekül fölváltván az érzelem aranypénzét apró kis rézkrajcárokra, melyet gyorsan és kábító ügyességgel tudtak forgalomba hozni. Különben voltak ezek az alakok, mint az ő férje? Nem. Csak mások voltak, újak voltak és így érdekesek. De Olga éles elmével, erős kritikai képességgel bíró asszony nagyon jól tudja, hogy például az érdekes halványság némelyik emberrel születik, a másik meg úgy csinálja magának, hogy fehér krétát eszik és savanyu ecetet iszik reája, mert az eszközök mellékesek, fő a cél, az érdekesség.

A krétaevők és ecetfalók Mádynéra nézve nem veszedelmesek, de íme a sors összehozza egy emberrel, ki a természettől bír azzal a halavány, érdekes lélekkel, ki minden tekintetben ellentéte férjének, ki

megismertet vele egy új világot, egy egész más világot, melyről eddig sejtelme sem volt ... Mintha minden összeesküdnék ellene, az események rohamosan taszítják lefelé a lejtőn, egyenesen a férfi karjai közé, hogy még nem bűnös asszony, azt nem magának, csakis egyedül a Margit hirtelen közbejött betegségének köszönheti.

Azóta itt él a falun. Megsebzett szívvel, beteg lélekkel jött ide és íme mi történt vele? Érzi, hogy egészséges, erős, bátor és öntudatos, mint volt hajdan. Az a sok beteges szenvedelem, küzködés, vágyódás, itt a szabadban, szülőföldjén lehámlik lelkéről, elvesztette, hol, mikor? Maga sem tudja, de lemaradt lelkéről és íme már nem tartozik kozzá.

Az utolsó nagy harc a Dózsa látogatása után amaz éjszakán folyt le, melyető álmatlanul, vívódva töltött. Mintha ez éjjel után teljesen megváltozott volna. A szerelem? Csak nem nevezheti annak ezt a lelkibetegséget. Ő voltaképpen sohasem szeretett senkit, csak ezt a szép, barna szerelmes fiut, ki most mellette áll. Csak ide kellett jönnie megint, ebbe a levegőbe, hol szerelmük keletkezett, csak meg kellett hallgatnia a vén fák susogását, csak látnia a tiszta, derült kék ég mosolygását, hogy fölébredjen szívében az igazi, őserejü szenvedelem, elhaljon az a másik, különös sovárgás, mely annyira megkínozta, de oly sok édes-bús órát is szerzett neki. Mint aki valami nagy, kínzó, veszedelmes betegségtől menekült, lelke szabadon, vidáman kezdett röpkedni. De aztán hirtelen megjelent előtte a mult, melyet nem lehet oly könnyen eldobni magától. Az asszonyok különös, kegyetlen lelkiismeretlenségével nem sokat törődött immár Dózsával attól a pillanattól kezdve, mikor tudatára jött, hogy voltaképpen nem szereti. De okos asszony létére nagyon jól tudta, hogy a férfiakat nem lehet úgy eldobni magunktól, mint egy megunt ruhát vagy divatból kiment kala-

pot. A férje szerelme, támogatása? Hiszen éppen ebben bízhatott Olga mostanában legkevésbbé. Mády csak becsületes szíve sugallata szerint járt el, de a legkitünőbb Don Juan sem viselkedhetett volna ügyesebben, mint ő viselkedett feleségével szemben. Ama viharos esti jelenet óta kerülte az asszonyt. Nem mutatott iránta sem haragot, sem neheztelést, a hazug közömbösséget sem affektálta, de tartózkodásában méltóság és büszkeség volt.

Dénesékhez ritkán jött át, akkor is csak rövid időre, éppen csak Margitot megnézni, estére mindig visszalovagolt birtokára. Dénesnek ez nem igen tünt föl. Szerelem ide, szerelem oda, az öreg úr úgy gondolkozott, hogy a szorgos, nyári munkaidőben tisztességes gazdaembernek otthon a helye. Csak a kis Margit nézte a betegek megkettőzött figyelmével és éberségével ezt a különös viszonyt.

Ő nagyon jól látta, hogy valami történt nénje és sógora között, de beszélni nem tudott róla. A szemérmetességet csakugyan az ártatlanság elvesztése ébreszti föl az emberben. A kis leány még egy félesztendővel ezelőtt nyiltan, minden tartózkodás nélkül, az ártatlanság merészségével megkérdezte volna: Olga, te már nem szereted az uradat, vagy az urad nem szeret már téged? De Margit már nem volt gyermek, a sok szenvedés hamar éretté teszi a lelket. Dehogy birta volna már pirulás, remegés, szégyenkezés nélkül kimondani: Olga, már nem szereted az uradat, vagy az urad nem szeret már téged? Ismerte már e kérdés egész nagyságát, teljes jelentőségét és mert lelke már nem volt az ártatlan, merész, szókimondó gyermeké, hát hallgatott.

Hanem Olgára nézve semmi sem lehetett volna jobb, mint férjének állhatatos, büszke tartózkodása. Ha az ellágyulás első pillanatában férje karja közé omolhatik, ki tudja, nem támad-e föl a lelki krizis

még egyszer, veszedelmesebben? S nem lett volna-e Olga egyike ama szerencsétlen, kétlelkü asszonyoknak, kik már maguk sem tudják, kit csalnak meg voltaképpen, a férjüket-e vagy a kedvesüket? Olga magában, háborítatlanul számolhatott le magával, mire az utolsó tételt is lezárta, úgy érezte, hogy rendben van minden, az a különös szenvedelem teljesen lefoszlott lelkéről. És most egy pillanatnyi illusióban azt hitte, hogy ő még mindig leány és Mády Tamás udvarolni jár ide, talán most, éppen most akar vallomást tenni:

— Beszélni akar velem, Tamás?

A férfi komolyan, de minden harag nélkül kezdett szólni.

— Igen, Olga, beszélni akarok magával. Régóta készülök már hozzá, de sohasem volt meg hozzá a kellő erőm, a kellő higgadtságom. E pillanatban, azt hiszem, teljesen uralkodok magamon és e pillanat éppen azért alkalmas arra, hogy békességesen, barátságosan búcsut mondjunk egymásnak.

— Búcsut egymásnak? — mondta utána gépiesen az asszony.

— Azt, — folytatta Mády, — mert ez a komédia, amit itt játszunk, nem méltó hozzánk, nem azokhoz, kiket bolondítunk, nem beszélve arról, hogy teljesen haszontalan és fölösleges is. Sokáig haboztam, egészen a mai estéig. Az ember a végkétségbeesés napjaiban mindig hisz a csodákban. Be kell látnom, hogy őrült voltam és nincs mire tovább várnom. Én visszaadom szabadságát Olga, s mikor ezt teszem, nincs a szívemben vád, harag, csak fájdalom. Érzem, hogy ennek nem így kellett volna történni, de hát én is hibás vagyok a dologban. Reméltem, hogy még jóra fordulhat minden, de nincs miért tovább gyötrődnünk. Nyujtsa be a válókeresetet, Olga.

Az asszony sápadtan támaszkodott egy fához,

a férfi nem látta azt a fakó arcot, hanem tovább beszélt tompa, komor hangon, mint aki emberfölötti erővel uralkodik fájdalmán.

— Lehet, hogy maga meg is találja még a boldogságot, tiszta szívemből kívánom, hogy így legyen. Nem akarom magam jobbnak mutatni, mint amilyen vagyok; voltak pillanatok, mikor nem így gondolkoztam. Voltak pillanatok, mikor azt mondtam magamban: „Ölni, gyilkolni fogok, de nem engedem át másnak!“ Ma is azzal az elhatározással jöttem ide, hogy inkább együtt kárhozzunk el, minthogy ön még másvalakivel boldog legyen. De aztán az ön szerencséjére erőt vett rajtam a jobbik szellemem és megsajnáltam az ön fiatal életét, arra a beteg kis leányra is gondoltam, meg az én öreg, becsületes barátomra, az édesapjára. És csak azt akarom megmondani, hogy ha boldoggá nem tudtam tenni, nem akarom, hogy egész életére boldogtalan legyen. Ön nem az az asszony, ki becsület nélkül elfogadná a szerelmet.

Nos, hát én kitérek útjából. Nembeszélek magamról, az én dolgom mellékes ebben az ügyben, mától fogva úgyis idegenek vagyunk egymáshoz, de hogy boldogságát ne zavarja az én sorsom, hát kijelentem, hogy nekem sem lesz semmi bajom. Az alatt a pár rettenetes nap alatt sok mindent megtanultam, miről eddig sejtelmem sem volt és a boldogtalanság is olyan, mint minden más dolog, lassankint megszokja az ember és beletörődik. Hiszem, hogy én is bele fogok törődni. De nincs jogom önt magamhoz láncolni, kész vagyok minden áldozatra, hogy ön a szabadságát visszakapja. De félek magamtól, hogy holnap másként találnék gondolkozni, hát ime míg jó szellemem tart, becsületszavamat kötöm le önnek, hogy amelyik pillanatban meg akar tőlem szabadulni, én nem állok utjába, sőt rajta leszek, hogy a válópör mentül

gyorsabban és önre nézve minden kellemetlenség nélkül menjen. Ennyi az egész.

Olga csak hallgatta a férfi beszédét, melynek minden szava mintha kalapácsütésként hullott volna agyára. De aztán egyszerre magához tért kábultságából. Föllázadt büszkesége, önérzete, szerelme. Nem gondolt arra, hogy mennyit vétett ő ez ellen az ember ellen, hogy most rajta a sor a vezeklésben és megalázkodásban. Nem gondolt egyébre, mint hogy ő szerelemtől dobogó szívvel hallgatta a férfi beszédének kezdetét, melyet szerelmi vallomásnak hitt, nem gondolt egyébre, mint hogy ő szívvel, lélekkel kívánta a békülést, védelmet, oltalmat hitt találni ebben a békülésben s most férje fölajánlja neki a válást. Fölemelte fejét és száraz, rideg hangon felelt:

— Köszönöm szivességét, legyen róla meggyőződve, hogy minél előbb élni is fogok vele.

— Mády megrázkódott. Teljes jóhiszeműséggel mondta, amit mondott, de a szerelmes ember vakbuzgó hitével várt valamit: egy sóhajt, egy könyet, valami gyöngeséget elárulo mozdulatot, mely talán még megmutathatta volna az útat az engesztelődéshez. Vagy ha ezt nem, hát pár meleg szót, a világba futónak, de erre a száraz, hideg hangra nem volt elkészülve. Dühös mozdulattal lépett közelebb.

— Nem kellene így beszélned. Nagyon is vissza élsz az adott szavammal.

— Még fenyeget is, csak ez hiányzott, — mondta mélységes megvetéssel hangjában az asszony.

Mády arca már vérbe borult:

— Te, azt megfogadtam, hogyha holnap beadod a válópört, hát nem teszek ellene semmit, de azt nem, hogyha így bánsz velem, meg nem fojtalak itt rögtön.

Az asszony nem hátrált, eszében se volt futni. Félt is ő valamitől! Mindenét elvesztette e percben.

Az élete annyi értékkel sem bírt reánézve, hogy segítségért kiáltson, mikor fenyegetik. Sőt mintha direkte ingerelni akarta volna a férfit:

— Tegye meg, ez méltó befejezése lesz az ön gazságainak.

A másik pillanatban már megragadta kezét a férfi és olyat rántott rajta, hogy rögtön térdre bukott előtte. A pillanatban közvetlen mellettük megszólalt valaki.

— Apus, itt kell lenniök, hallom a hangjukat is.

A kis Margit volt, a következő pillanatban már előtünt fehér ruhája. Mády nagyot sóhajtott, mint aki egy nehéz, gonosz álomból ébredt föl. Még csak annyi ideje volt, hogy gyorsan fölemelje a térdre roskadt, halálsápadt asszonyt, ki gépiesen igazgatta fölbomlott szőke haját.

— Hol maradtatok ilyen sokáig? — kiabált Dénes.

— Beleuntunk a várakozásba. Végre is nem vagytok már a mézeshetekben, nektek nem illik ám már amúgy egyszerűen kereket oldani, hiszen már az ezüstlakodalmatokra kellene készülődni.

Senki sem felelt a tréfás dorgálásra, Margit mereven nézte nénje halálsápadt arcát, Mády meg sajátságos, rekedt hangon kezdett beszélni:

— Olga majd fölvilágosít benneteket mindenről, amennyiben jónak látja, én meg indulok hazafelé.

— De nem most éjjel — veté ellen Dénes, — szeretném tudni, miért ne maradhatnál itt reggelig?

— Nem lehet, hagyd el kérlek — szólt Mády egyre rekedtebben, ne vedd rossz néven, de mindnyájunknak jobb így.

Dénes látta, hogy hiábavaló minden marasztalási kisérlet, leányát sem akarta kérdésekkel zaklatni, hagyta, hogy Olga és Margit fölsétáljanak, ő meg vejét kisérte le keresztül a sötét kerten, a legnyájasabb szavakkal vevén búcsut a fiatalembertől, kit szívéből szeretett és becsült.

Margit se szólt semmit. Bent a szobában Olga azt mondta, hogy a feje fáj és lefekvéshez készült, Margit beledobta magát a hintaszékbe és nézte, mint bontogatja nénje dús, világosszőke haját. Olga megérezte, hogy huga tekintete mereven tapad kezére, ő is odanézett, aztán egyszerre vérvörös lett attól, ami látott.

A finom csuklón hosszu vörös sáv mutatta a Mády kegyetlenkedése helyét, egy helyütt a bőr is lehorzsolódott és lassan szivárgott egy-két csöpp vér a kézfejre. Olga mindezt nem látta, nem érezte a nagy indulatban, most egyszerre a lesujtó szégyennel együtt, a dühös fájdalom kiáltása tört ki kebléből, zokogva borult Margit elé, fejét fájdalmas szégyenkezéssel rejtve huga ölébe.

— Margitkám, igazad volt a multkor, csupa brutális, közönséges, durva borbélylegényekből áll az egész világ.

XIV.

Pár hét telt így el, Dózsa mindennapos volt Dénesék házában, anélkül, hogy Mádynéval egyetlen egyszer is beszélhetett volna négyszemközt. Nem is kereste rá az alkalmat sem ő, sem az asszony. Az élénk, vidám aszszony órákhosszat fáradt, tompa kétségbeeséssel ült helyén, annyira volt, hogy jótársaságbeli úriasszony létére gyakran megfeledkezett arról, hogy idegenek vannak mellette, úgy bámult maga elé mereven, mintha az áthatatlan sötétségen akarna keresztüllátni. Látszott, hogy folyton egy gondolat nyomja szívét, lelkét, agyát, melybe esetleg belekábul, beleőrül, vagy belehal, de szabadulni nem tud tőle.

Dózsa? Törődött is ő már ezzel a férfival, amint-hogy a piktor is többnyire mindig Margittal foglalko-

zott. Margit csöndes, megható ragaszkodással vonzódott új barátjához, lassankint oly mély bizalommal szólt hozzá, mintha csak testvére volna. Mikor erősebb lett, együtt barangolták be a nagy kertet és megmutatta Dózsának Tündérországot. Igen, itt volt a nagy fa alatt. Ő álmában minden éjjel lejárt Tündérországba, látta a tündérkirálynőt, hosszu aranyhaja a földet sepri, fehér fátyolba van burkolva, oly szép, oly nagyon szép, hogy aki meglátja, annak a szíve elkezd fájni, de oly édesen fáj, hogy az is jólesik és mikor az ember nem tudja miért, de szomoru, akkor mindig a tündérkirálynő képe tűnik föl lelkében, a tündérkirálynőé, aki fehér fátyolba van burkolózva, akinek aranyhaja a földet söpri. — De ugy-e nem nevet ki?

— Édes kis barátnőm, meséljen, meséljen tovább

— Ó, akkoriban ő sok mindenről álmodott, de már nagyobbrészt elfelejtette, azonfelül Olga mindig kikacagta, ha ilyen dolgokat mondott neki, mindenki kacagott rajta, csak ő nem . . .

Elhallgatott, sápadt lett az arca, aztán hirtelen megragadta Dózsa kezét:

— Ugy-e, igaz barátom maga nekem? Ugy-e felelni fog a kérdésemre?

— Rendelkezésre állok, amennyiben csak tehetem. Ha hallgatni fogok, rögtön tudni fogja, hogy nem jóakaratomon mult a dolog, hanem hogy lehetetlenséget kivánt.

— Nem hiszem, hogy lehetetlen volna. Mondja meg nekem, milyen körülmények közt halt meg az a boldogtalan ember?

— Kedves, szomoru kis barátnőm, erről én magam is igen-igen keveset tudok.

A festő elgondolkozott, mindössze is annyit tudott a dologról, amennyit Emma asszony közölt belőle Hedvig grófné levele nyomán. Nagyon jól tudta azt is, hogy

a grófnő valaha Bozóky Sándornak volt szánva. Ismerte a grófkisasszony piktor-férjét is, kinek mindig mániája volt a főuri körök keresése, melybe most aztán az Úristen és Hedvig grófnő akaratából bele is csöppent. A festő neki is írt egypár sort Bozóky Sándor tragikus végéről, meg a szoborszép asszonyról, ki a temetés után rögtön elutazott. Ennyi volt minden, mit most a kis Margitnak pár szóval el is mondott.

Ami a tragédia lefolyását illeti, azt nem tudja két emberen kivül senki, az egyik már ott fekszik egy kis tengerparti falunak temetőjében, a másik meg gyorsvonaton száguld hazafelé, idegen országokon keresztül, mialatt egy elsőosztályu kupé ablakából nézi a váltakozó országokat. Az óriás havasok után nyájas, szelid rónák jönnek, a veteményes kertnek is beillő dús szántóföldek után kietlen, sivár, szikes pusztaságok. Valaki letelepszik szembe vele, kalandkereső ficsur, ki mindenáron magára akarja vonni az egyedül utazó szép asszony figyelmét. Órákig tartó sikertelen kisérletezés után végre is eltávozik kellemesebb, barátságosabb kupét keresni. A következő állomáson kövér asszonyság száll be, nagyon szeretné megtudni: ki ez a feketeruhás szépség? Meg is szólítja franciául, rövid visszautasító felelet, amit kap. De az asszonyság bőbeszédü és azt hiszi, hogy talán ez a fiatal nő nem érti jól a művelt kozmopolitizmus nyelvét, szerencsét próbál a német szóval; erre már csak rideg, lesújtó tekintet a válasz, és a bőbeszédü barátságos asszonyság alig várja, hogy az állomására megérkezve, mielőbb elhagyhassa ezt a kupét, melyben valósággal sírbolti, félelmetes ridegség uralkodik.

Már nincs mit látni, az éjszaka elveszi a tárgyaknak először színét, aztán körvonalát, végre egész alakjukat eltemeti a sötétség. A szép asszony még mindig kifelé bámul, ő előtte megszínesedik a sötétség, megelevenedik az éjszaka fantomokkal, aztán valami

különös, borzalmas mosolylyal szakít ki kis notiszából egy levelet és nagy szarkalábbetűkkel irkálja tele:

— Uram! Fia, az én férjem, házasságunk második napján főbe lőtte magát. Kötelességemnek tartom önnek ezt a levelet megírni, mint revansot az ön elmaradt leveléért, mikor hírtelen távozva, megfeledkezett tőlem búcsut venni. Az elmaradt levéllel teljesen egyenlő értékü ez a biztosan megérkező pár sor s amint ön átadott engem sorsomnak, úgy átadom én most önt fájdalmának, egyuttal kijelentvén, hogy a kettőnk számlája most már teljesen rendben van, egyikünk sem tartozik a másiknak semmivel sem többé.

Özv. Bozóky Sándorné Bartos Gina.

Azután borítékba teszi a levelet, ráírja Bozóky György nevét és címét és a legközelebbi állomáson föladatja a kalauzzal. Különben teljesen nyugodt. Ő immár elvégezte dolgát, minden sóhajért, minden pirulásért, minden könycseppért százszorosan meg van fizetve. Az adósság, melylyel annak az embernek — az egyetlennek, kit valaha szeretett — tartozott, teljesen rendben van, most következik a leszámolás az egész világgal.

Fekete ruhájára nézett egy pár percig, aztán vállat vont. Ez a szín nem jelentett reánézve semmit. Mi kötötte őt ahhoz a férfihoz, kinek özvegye volt? Semmi. Még a lelkiismeretének háborgása sem. Bizonyára ő nem akart tragédiát csinálni, de ha így történt a dolog, ki tehet róla? Bosszúja így még teljesebb, bár ő megelégedett volna kevésbbé tökéletes bosszuval is.

Mikor meghallotta Dénestől, hogy Bozóky Sándor mint vendég a kastélyban van, összeszorította ajkát és magában ezt gondolta:

— Jó! Végre ütött az én órám!

Ismerte szépségét, szellemét, egyáltalában teljesen tisztában volt saját értékével. De terve akkor még

csak annyiból állt, hogy elbolondítja, megkínozza a fiatalembert, s mikor már jó mélyen bent lesz a tőr a szívében, szeme közé kacag:

— Csak játék volt az egész, kedves barátom. Ön annakidején elvette tőlem a vőlegényemet, én meg elvettem öntől egy kicsikét az eszét. Most, hogy ön már teljesen bolond, meguntam a dolgot. Adieu!

Amint belépett a Dénes-kastélyba, csak egy pillanatra volt szüksége, hogy világosan lássa a helyzetet és fölfedezze a Bozóky Sándor és Dénes Margit kis együgyü idilljét. Gina haditerve egyszerre megváltozott, megértette, hogy most már komolyabb a helyzet és Bozókyt nem lehet a kacérkodás aprópénzével magához csalogatni. Nos hát, aranyakat igér neki, végre is megérdemli a fáradtságot. Hogy Déneséket tönkreteszi? Egyáltalában nem törődött senkivel, mióta rájött és milyen hamar rá kellett jönnie, hogy az élet egy kegyetlen, piszkos harc s neki, e harchoz nincs egyéb fegyvere, mint szépsége és esze. Az első este, akkor mindjárt a zongorázás után, tisztába jött azzal, hogy Bozóky akkor hagyja el érte Margitot, mikor neki tetszik. Ámde ennek a szakításnak végzetesnek, biztosnak, jóvá nem tehetőnek kell lenni, nehogy a fiatalember még valaha visszatérhessen Dénesékhez. Gyűlölte Bozóky Sándort szívének teljes erejével, gyűlölte nemcsak azért, mert megfosztotta őt attól a férfiutól, akit szeretett, de elvette tőle az egész életet. Azt az életet, amelyben ő még jó, tiszta és boldog lehetett volna. Elvette létének bázisát, újra kitaszítva őt a nagyvilágba: az emberek gúnykacaja, a rokonok megalázó kegyelme közé. Gyűlölte, mint gyűlölheti a vízbefuló azt az embert, aki az egyetlen szál deszkát rántja ki alóla, azt a deszkát, melyen még menekülhetett volna szép, zöld szigetre a piszkos hullámok közül, s mivel nem látott más módot Dénes Margitot szerelmesétől végképpen elszakítani, hát

elhatározta, hogy férjhezmegy Bozóky Sándorhoz s így jóvátehetetlenné teszi a szakítást.

Azután majd fölvilágosítja a fiatal férjet, hogy ez csak adósságának törlesztése volt és most már semmi közük egymáshoz. Azzal is leszámolt, ami e kijelentés után történni fog, számolt a férfi sértett szerelmével, megbántott hiuságával és föllázadt indulatával, de a félelmet nem ismerte soha. Képzeletében már lejátszódott az egész jelenet, úgy gondolta, hogy a férfi a vad kitörések után végre is befogja látni, hogy lehetetlenséggel ostobaság harcolni. Egy pár hónapig a világ miatt színleg együtt maradnak, aztán kölcsönös megegyezéssel el fognak válni. A kis komédiából meglesz az a haszna, hogy Bozóky Györgynek terveit tönkreteszi, Bozóky Sándort visszavonhatatlanul elszakítja Dénes Margittól és végre önmagának mégis asszonyi nevet és méltóságot szerez. Nem lesz többé hányt-vetett, már-már vénülő leány, hanem jó névvel bíró, csodálatos szépségü, érdekes multu fiatal asszony.

A bosszu elég egyszerüen és nyárspolgáriasan volt tervezve. Gina megszöktette magát és külföldön meg is esküdtek. Mikor az egyszerü falusi templomból kijöttek, Gina diadalmasan ölté kezét férje karjába, Bozóky meg sápadtan, nagy, bűnös boldogsággal nézte ezt a vakító szépséget, kiért mindent föláldozott előbbi életéből.

Egyenesen egy csöndesebb kis tengerparti fürdőbe utaztak. Itt aztán végrehajthatta az asszony kieszelt bosszutervét, csakhogy nem lett olyan csöndes, nyárspolgárias megoldása, mint ő hitte. Mikor ugyanis a szerelemtől remegő férfinak szeme közé vágta, hogy nem szereti, sohasem szerette, az egész komédia csak bosszu volt azért, mert valaha elvette tőle azt az embert, akit imádott, hogy most, miután bosszuja végre van hajtva, semmi közük többé egymáshoz, — a férj nem

tört ki durva szitkokba, nem bántalmazta, nem sértegette, mint ahogy Gina mind erre el volt készülve. Nézte pár percig mozdulatlanul a fehérarcu, sötétszemü asszonyt, egyre jobban-jobban halványodott az arca, míg végre egészen ónszínüvé vált, aztán szó nélkül kifordult a szobából, míg Gina bámulva nézett utána.

Hogy aztán mi történt, azt már Gina sem tudta. Bozóky Sándor kiült a verendára és ott töltötte az éjjelt, ugyanazon halálravált arccal, melylyel Ginától kijött. Talán nem is gondolt semmire, nem érzett semmit, mert még szivarra is gyujtott, aztán ott maradt egy helyben mozdulatlanul. Csodálatos, ez a dolog egy csöppet sem foglalkoztatta. A mult jár eszében, mikor ő még boldog gyermek volt, szeretettel, imádattal ragaszkodott szülőihez, kiket a föld legboldogabb, legtökéletesebb embereinek hitt. Aztán egy kis szőke gyermek Tündérországról mesél neki. De tovább nem ment, nem gondolt sem az anyja levelére, melyben Párisból hivja haza, sem a tündérálom folytatására. A multban élt már teljesen, a jelen idegen lett hozzá.

Ebből a különös álomvilágból reggelfelé beszéd riasztotta föl. Ott a veranda alatt magyarul beszélgetnek. Még korán van, az egész fürdő alszik, csak egy fiatal házaspár jött ki a májusi hajnalt élvezni. Éppen a veranda alá ülnek, fesztelenül, hangosan beszélgetnek. Miért ne? Ezek az álomszuszék vendégek még alusznak és ha kint vannak is, ki érti itt meg ezt az ázsiai nyelvet? Ó, százszorosan édes barbárság!

Bozóky megismeri őket: nini, hiszen Hedvig grófnő és az ő piktor férjeura! Szerelemről beszélgetnek, meg boldogságról, miről is beszélhetnének másról fiatal házasok, enyhe májusi reggelen a tengerparton.

Egyszerre azonban a tenger felől metsző szél kezd fujni, elhal a szerelmes suttogás és a férj megszólal:

— De hát való ez, édes?

— Ilyen dolgokról nem szoktak tréfákat gyártani. Balázsné írja, hogy a kis Dénes Margit tüdővérzést kapott, mire levele idejön, már valószínüleg nincs is életben szegény.

— Szörnyűség!

— Aznap kapta a betegséget, hogy a vőlegénye otthagyta. No, szeretnék szemébe nézni annak a gazembernek. Bármelyik leánynyal történik ilyesmi, nem szólok semmit, mert előbb-utóbb kiheveri, de Margit biztosan belepusztul, ismerem a kisleányt.

Bozóky Sándornak az a különös ötlete támadt, hogy ő most lemegy hozzájuk és meghajtja magát a grófnő előtt:

— Asszonyom, én voltam az az alávaló gazember, miután szemembe óhajtott nézni, nem hagyhatom tovább epedni kegyedet egy percig sem. Különben pedig isten áldja meg mindnyájukat, nekem már befellegzett!

De csak nem tette, pedig kedve lettvolna hozzá, de hát lusta volt, meg fáradt. Meg aztán minek mindez? Neki most sürgetősebb dolga van. Isten önnel szép grófnő! Isten önnel tehetséges, törekvő művész úr! Már megint szerelemről suttognak, jól teszik. Miről is beszélhetnének fiatal házasok, enyhe májusi reggelen a tengerparton . . .

Ott lent a veranda alatt csak ketten ültek, a piktor meg a felesége. A művész merészen ölelte át a szép asszonyt, a fiatal házasok ajka forró, szenvedelmes csókban tapad össze, de a másik pillanatban az asszony fölsikolt:

— Szent isten, itt lőttek . . .

— Dehogy, édes, — nyugtatja meg a férj, — ne legyen olyan ideges, csak egy ajtó csapódott be valahol . . .

XV.

— Nagyon keveset mondhatok önnek erről a dologról, — ismételte Dózsa Miklós, mikor befejezte beszédét.

— Köszönöm — mondta a leány sápadtan, — de ne vegye rossz néven, hogy Önhöz fordultam. Idehaza senkitől sem merek tudakozódni, mindenki még betegnek tart, pedig már nincs semmi bajom és egyszer csak nyiltan szembe kell néznem a valósággal.

— Nyiltan és bátran, — vágott közbe a festő.

— Ó ne féljen semmit, mikor először hallottam haláláról suttogni, eliszonyodtam és szívem mélyéből sajnáltam azt a szerencsétlent, de nyomban rá őrült lelkiismeret furdalás kezdett gyötörni: hát ennyi az egész? Hiszen még nemrégiben azt hittem, hogy nem bírok nélküle élni és most, halála után, nem érzek egyebet, mint megdöbbenést és részvétet. Akkor tárult először elébem az emberi szív sekélysége, mely gyászolni, szenvedni sem tud igazán s hitványságának leplezgetésére kitalált egy frázist az idő gyógyító kezéről, holott az embernek nincs szüksége időre, kigyógyul magától is, orvosság nélkül is, egyszerüen azért, mert nincs is képessége az igazi szenvedésre.

— Mondja csak Margit, tudja maga mit jelent az, ha nekem mondja el azt, amit most hallok?

A kisleány hátralépett, gyönge pír futott végig az arcán, mikor felelt:

— Tudom, a legjobb barátom előtt beszélek, aki sohasem fogja a szavamat félreérteni.

A festő lehajolt és áhítatosan megcsókolta a kis leány kezét, mint egy szentét; és magában mondta.

— Elég, hogy bűnös vagy, ne akarj még hozzá szentségtörő is lenni. De csak egy pillanatig tartott az egész, aztán elkezdett magában vivódni:

Bűnös? De hát miért is volnék bűnös? Megleltem az igazit, szerelmemet, kit keresek, mióta érezni tudok. Halálra van sebezve, mikor rátalálok és én ennek tudatában, gyanutalanul, veszedelem érzete nélkül, teljes biztonságban engedem át magam az édes varázslatnak. De az Úr csodát mível és az én beteg gyermekem meggyógyul. S az, kire csak mint édes, elveszett martirra mertem gondolni, mint nő áll előttem, szerelemre, boldogságra, üdvösségre teremtve. Maga mondta, én látom, hogy lelke, teste egyaránt egészséges. Az ártatlanság isteni nyiltságával beszélt, nem tudva, hogy mindenik szava egy-egy vallomás annak, ki most szerelemtől remegve áll előtte. Csak a karomat kell kitárnom, hogy belesimuljon, hogy elfeledve a mult gyötrelmeit, az enyém legyen most és mindenkorra. Az enyém ő, a lelkemnek jobbik fele, kiről érzem, hogy hozzám tartozik, kivel eddig csak a poklok ármányai miatt nem találkozhattam. Csak rajtam áll,hogy a szerelmet föl-gyújtsam szívében, megmagyarázva neki, hogy eddig csak álmodtunk, az igazi élet most jön, amit egymás mellett, egymásért fogunk élni. Hisz minden akadály eltünt már közülünk. Még azt is, ki a rosszabb percekben fátyolt boríthatott volna boldogságunkra, három lábnyi föld és a másvilág választja el tőlünk. Mi áll köztünk és boldogságunk közt?

Ugyane pillanatban, melyben a fiatalszív elzengte a maga ditirambusát, megszólalt a lelkiismeret halk, diskrét hangon:

— Mi áll köztetek? Két ember megtépett boldogsága.

— De hát ki tépte meg? Én? A tévedés volt minden bűnöm. Az asszony, ki köztünk állt, sohasem volt az enyém.

— Ő bünhődik és szenved éppen úgy, mintha vétkezett volna, férje nyomorultabbnak érzi magát a föld legutolsó férgénél. Mindaketten nyomorultak és szenvednek. Es te még azt hiszed, hogy neked jogod van a boldogsághoz?

— Jogom van hozzá és ki is vívom magamnak, replikázott a szív.

— Nem, neked már nincs jogod semmihez, neked már csak kötelességeid vannak. Kötelességed az asszony tönkretett életét, úgy ahogy tudod, reperálni. Vagy pedig futni ebből a házból. Hadd teljesedjék be mindenkin végzete, rajtad is De ehhez az ártatlan gyermekhez neked semmi közöd sincsen. Te nem vagy méltó Dulcinea szerelmére. A sors megengedte, hogy találkozzál vele, hogy szemébe nézhess és most fuss tovább innen, mert te csalni akarod Dulcineát, csalni magadat. Te nem vagy a búsképü, nemes lovag. Valaha régen talán az voltál, de azóta . . . Emlékezzél visszaa botor bűnökre, melyeket még az igazi szenvedelem mindent megtisztító tüze sem ment, emlékezzél vissza az átkorhelykedett éjjelekre, az átaludt, munkára való nappalokra, a megtagadott ambiciókra, az elfelejtett ideálokra, a megernyedt energiára. Megfakult a lelked, megvénült a szíved, annyi a halottad, hogy temetni sem bírod és ha el is temeted őket, sírjokból föl-följárnak kisérteni. Nem, te nem vagy a manchai lovag.

Valaha talán azon az úton indultál el, amelyen ő járt. Megvolt benned az őrületes áldozatkészség, a szeretni tudás képessége, az ideálért való epekedés, egy nagy, szebb korba való vágyakozás, mindez azonban idegen lett hozzád régen. Nincs mit keresned ezen a helyen, megcsalhatod ezt a gyermeket, de mi haszna, ha már magad nem tudsz magadnak hinni?

Ott járkáltak egymás mellett némán, most érezték mindaketten, hogy életük boldogsága e pillanatban dől el. Egy szó, egy mozdulat, aztán megértik egy-

mást, mindaketten valami nagy, szent várakozással néztek előre, — aztán a festő nagyot sóhajt:

— A lehetetlent minek várni?...

Még aznap csomagolni kezdett, annyira sietett, annyira félt, hogy Dénesektől is csak levélben akart búcsuzni.

Éppen leült az íráshoz, mikor kopogtattak az ajtón, a Dénesék inasa levelet hozott. Dózsa rögtön megismerte a borítékon Mádyné írását. A borítékban mindössze csak egy névjegykártya volt és rajta ez a pár sor:

Kérem jöjjön át holnap hozzánk, sürgős beszédem van Önnel. Reggel, míg apa és Margit kocsikáznak, elvégezhetjük a dolgot.

A festő szó nélkül tépte össze az imént írott levelet, aztán Mádynénak csak ennyit küldött válasz gyanánt:

— Parancsa szerint.

Olga mikor megkapta a levelet, már mindent elrendezett. Gyors és határozott cselekvésre volt szükség és nem is habozott sokáig. Még csak egy dologgal akart tisztába jönni és azt majd megtudja ettől az embertől.

Azon este ugyanis, mikor Dózsa elhatározta, hogy szökik, az öreg Dénes vacsora után hirtelen megszólította Mádynét.

— Olga, gyere velem sétálni egy kicsit, beszélgetni akarok veled.

Margit fölment szobájába, Mádyné pedig kis kabátkát öltött és lement apjával ki a csöndes mezei utak felé. Már a vacsoránál látta, hogy az öreg úr szerfölött izgatott, akkor még azt hitte, hogy a gazdaságban van valami baj. De amint így egymás mellett sétáltak, egyszerre bizonyossá vált benne a sejtés, hogy apja az ő dolgáról tudott meg valamit.

Dénes nem volt barátja a sok kerülgetésnek, egyenesen a dologra tért.

— Olga, mi történt köztetek?

Mádyné jónak látta a feleletet halogatni addig, míg valami kibuvó mondás jut az eszébe.

— Kik között, apa?

— Eh, — szólt az öreg úr és hangja remegett a türelmetlenségtől, — te nagyon jól tudod, hogy rólatok beszélek, rólad és Tamásról. Nekem jogom van tudni mindent, ha te nem akarsz felelni, majd fölvilágosít az urad. De jobb szeretném, ha tetőled tudnék meg mindent, annál is inkább, mert a te nevedet hurcolják a sárba, piszokba, és ha Tamás minderről nem tudna...

Látszott rajta, hogy mint keríti hatalmába az indulat, most már Olgának is fejébe szaladt a vér.

— Jól van, felelni fogok neked mindenre, úgy, ahogy kívánod, de előbb tudni akarok én is mindent.

— Balázséknál voltam, udvariasságból tudakozódtam vendégük, a piktor után, amire Balázsné megjegyezte, hogy minden bizonnyal nálad van látogatóban. Ezzel még nem sokat törődtem volna, de a városban is volt dolgom: tudod, hogy micsoda rágalommal van ott tele a levegő?

— Nem tudom, — felelt Olga hideg megvetéssel, — de annyit előre is mondhatok, hogy eleitől végig mind hazugság.

— Magam is így akarom hinni, de soha hazugság oly ügyesen még az igazság köntösébe nem volt burkolódzva, mint ez a gyalázatosság. A világ szájára vette a nevedet, azt beszélvén, hogy az urad még arra sem érdemesít, hogy a kardját kihúzza érted, úgyis el fogtok válni, amiatt a férfi miatt, ki most az én házamban keres föl mindennap.

Megrázkódott egész testében; a becsületességnek, a lovagiasságnak ez a fanatikusa annyira undorodott attól, mit most elbeszélt. Olgának még a szája széle is fehér volt, csak nagy nehezen bírt a szó előtörni ajkán.

— Es te hiszed azt a gyalázatosságot, amit most nekem elmondtál?

A föllázadt harag, a megsértett büszkeség, a megalázott asszonyi méltóság hangja volt ez, durván és rekedten hangzott, de az apa fülének édesebb volt a menyei kerubok zenéjénél.

Nem, aki így beszél, az nem lehet bűnös, az ő leánya, az ő szívbeli gyermeke büszke, nemes és tiszta. Olyan elérzékenyedéssel, melyre képtelennek hitte magát, ölelte át az asszony karcsu derekát, ki bágyadtan, szomoru sóhajtással hajtotta szőke fejét apja széles vállára:

— Hiszek neked, kis leányom és bocsáss meg, ha csak egy pillanatra is kételkedtem.

De aztán megint elborult az arca:

— Közted és Tamás között azonban mégis történt valami. No, ne félj, nem faggatlak. El fog jönni az idő, mikor szükségét érzed majd annak, hogy szólj és akkor azt is be fogod látni, hogy nincs jobb barátod sehol az édesapádnál.

Az asszony lehajolt és gyors, szinte szenvedelmes mozdulattal szorította ajkát az édesapja kezéhez.

— Hanem nekem mégis egy szép álmom foszlott szét. Ez a meghasonlás Tamással! Bár tudom, hogy ti minél előbb megértitek egymást újra. Ne félj, nem szólok bele a dolgotokba, megtaláljátok ti a helyes útat nélkülem is, én bízom bennetek. De Margit . . . Látod Olga, e szomoru percben nyiltan beszélhetünk egymással: mióta a kis leány visszanyerte egészségét, mióta az a boldogtalan ember oly szörnyen lakolt vétkeért, én új nap fölkelésében hittem. Végtére örökké nem tart a gyász, a tél, különösen nem egy tizennyolcéves leány szívében. Az a Dózsa érdeklődést mutatott Margit iránt, a kisleány sem idegenkedik tőle, ki tudja, egyszer — később. Hiszen jó familiáju úriember. De ezek után természetesen nem fogadhatjuk

házunknál. A rágalom ellen mindig és mindenkor megvédelek, de a rágalmat, a világ rosszakaratát nem szabad egyenesen harcra tüzelni.

Olga valami különös ijedelemmel hallgatta az apja beszédét. Hogyan, Dózsa és Margit?... erre még nem is gondolt. Sokkal jobban el volt foglalva saját fájdalmával, hogy sem testvérére gondolt volna. Hát igaz lenne? Egyszerre pokoli diadalérzet fogta el, ó nem Dózsára, nem Margitra gondolt ő e pillanatban, szívét sokkal erősebb érzelem tartotta fogva — Mády Tamás tünt föl előtte. Ah, igen, ez volna a diadal, ha Dózsa elvenné Margitot és ő szeme közé vághatná annak a rossz, annak a kegyetlen embernek: íme kínoztál, bántottál, sértegettél, — én pedig ártatlan vagyok. Az asszonyok különös logikájával teljesen ártatlannak hitte magát. Miután már nem szerette Dózsát, megfeledkezett arról, hogy valaha érdeklődött iránta, miután vágyakozott férje után, számba sem vette azt, hogy még nem is régen durván eltaszította magától. Csodálatos módon a mult tiszta fehér lap lett előtte, és csak a jelenben élt. Nem gondolkozott, nem itélt nem vizsgálta a tények logikáját, csak szenvedett és szenvedésének okát konstatálta anélkül, hogy annak előzményei eszébe jutottak volna, ő csak ezt hajtogatta: szerettem és ő elhagyott, békülni akartam és ő durva sértegetéssel, igazságtalan gyanusítással bántott meg. Bűnhödni fog érte, megmutatom neki, hogy ártatlan vagyok és mikor bocsánatért jön könyörögni, kikergetem, ez lesz az én bosszum.

De hát vajjon igaz-e mindez? Jól látott az öreg úr? Valóban lenne valami vonzódás a két fiatal szív között? Mádyné — most már utólagosan — sok olyasmit fedezett föl Dózsa és Margit viselkedésében, ami ezt a föltevést megerősítette. Elhatározta, hogy még ma tisztába jön Margittal, azután Dózsával, és majd következik az ő bosszuja. Most már nem is a

huga boldogsága érdekelte, a maga ügye vitte útján föltartózhatatlanul.

Most egyszerre fölélénkülve fordult apjához:

— Ne beszéljünk ma az én ügyemről, apa. Beszéljünk ma csak a kisleányunkról. Én azt hiszem, hogy Margit szíve már elég egészséges egy újabb betegség elviselésére, engedd meg, hogy ezt a dolgot én intézzem, asszonyok jobban értenek az ilyesmihez.

— Te komolyan mondod mind ezt?

— Képesnek tartasz engem arra, hogy tréfáljak, mikor Margit boldogságáról van szó?

A lefekvés előtt haditervről gondolkozott. Váratlanul, készületlenül kellett megtámadni a kis leányt, egyszerre csak hirtelen megszólalt:

— Tudod, hogy Dózsa már el akar menni?

Margit meglepetve, fájdalmas megütközéssel nézett reá:

— Ó be kár!

Mádyné bizonyára nem ezt várta. És most keserü csalódást érzett. Szerelmes leány nem ilyen hangon beszél, nem ilyen tekintettel néz, mikor megtudja, hogy kedvese távozni készül és ő egyedül, bizonytalanságban marad. Mindegy, most már folytatni kell a manővert:

— Én is nagyon sajnálom a dolgot, felette unalmas lesz az egyedüllét.

Margit nagyot sóhajtott.

— En nem is tudom, mint fogom megszokni nélküle, legjobb barátom volt.

Olga szeme fölvillant, hátha mégis . . .

— A barátod, Margit? Tudod, hogy ez így kicsit komikusan hangzik, egy tizennyolcéves leány ajakáról?

— Pedig így van, — felelt Margit, valami áhítatos, szent komolysággal — ő nekem barátom.

Olga leült mellé és úgy kezdett neki beszélni, szelid lágy hangon:

— A barátod? És nem gondoltál arra soha, hogy más nevet adj neki, olyat, mely hozzád fűzi elválaszthatatlanul?

Margit szomoruan nézett nénjére:

— Te beszélsz így, Olga?

Mádyné elpirult:

— Nem szabad reánk gondolnod. Vannak még boldog házasságok is. Az enyém sem azért lett boldogalan, mintha... de különben te nem értesz ehhez.

— Nem értek hozzá. De látom, hogy szenvedsz.

— Most rólad van szó s nem én rólam.

Mádyné elhatározta, hogy másnap beszél Dózsával. Ismerte a festő fényes talentumát, csak akarnia kell, hogy a kis leány vonzalma melegebb legyen, míg végre rá lehet majd venni, hogy kezét nyujtsa a férfinak.

Korán reggel elküldte a levelet Dózsának, Margitot rábeszélve, hogy kisérje el Dérest a szomszédos pusztára. Így egyedül, zavartalanul akart beszélni a fiatalemberrel.

Sokkal nyugodtabb volt, mintsem maga hitte volna. A gyanunak utolsó foszlányát is eloszlatta volna az a bátor, elfogulatlan, barátságos hang, melylyel a festő elé ment:

— Köszönöm, hogy eljött.

A nagy kerti pavillonban voltak, Mádyné helyet mutatott a fiatalembernek magával szemben.

A festő sápadt volt, látszott rajta, hogy minden erejével uralkodik izgatottságán. Úgy jött ide, mint aki a végső számadásra kénytelen megjelenni. Már hallotta rebesgetni, hogy Mády Tamás és felesége válni akarnak. Nem kellett sok leleményesség ahhoz, hogy kitalálja, hogy a válópör az ő személyével van összefüggésben. Mindig érezte, hogy neki kötelességei vannak az asszonynyal szemben, de mentül jobban megismerte Margitot, annál inkább képtelennek érezte ma-

gát e kötelesség teljesítésére. Utóbb, mikor már végleges dilemmába került, szökni készült. Az asszony levele visszatartotta, maradnia kellett. Bár már idegen volt hozzá a mult, melyben voltaképpen nem történt semmi, mégis kötelessége minden konzekvenciát magára venni. Ha az asszony még mindig érezne iránta valamit, vagy ha egyszerüen vele akarja életét megreperáltatni, hát ő itt van.

Meghajtotta magát és korrekt udvariassággal felelt:

— Képzelte, hogy másként lesz? Mindig és minden körülmények közt rendelkezésére állok.

Az asszony meg azon gondolkozott, hogy voltaképpen mi is kötötte őt ehhez a férfihoz? Soha oly távol nem álltak egymástól, mint e pillanatban, midőn el nem tudták képzelni, hogy valaha szerették egymást. Itt e nagy parkban, itt találkozott Olga először Mády Tamással, itt tervezték a nyaktörő kirándulásokat, itt a tenniszpálya előtt csókolták meg egymást. Az első, az igazi szerelem kedves kis tündérei röpködtek körülötte, csak közibük kellett jönnie, hogy a szíve újra megteljek szenvedelemmel. Egyszerre csak halálosan elsápadt: és most mindennek vége... Nem, nem még hátra van a bosszu! Amikor szeme közé vághatja az urának ártatlanságát.

Nyiltan, egyenesen szemébe nézett a férfinak:

— Margitról akarok magával beszélni, Dózsa.

A festő összerezzent:

— Margitról?

Mádyné talán félreértette ezt a mozdulatot, talán szükségesnek tartotta a végleges leszámolást, elszántan beszélni kezdett:

— Nézze, Dózsa, jobb ha tisztában leszünk mindennel. Egyszer csak meg kell ennek lenni, hát legyen most. Ami közöttünk történt, legyen elfeledve, amennyiben vétkeztünk, bocsássa meg nekünk az isten. Nekünk immár e dologról több szavunk nincs. Nyiltan beszélek,

mert tudom, hogy amit mondok önnek, már nem okozhat fájdalmat. Ön is csak úgy szakított a multtal, mint én. Amit mi szerelemnek hittünk, az csak pillanatnyi eltévelyedés volt, legyen bennünk elég bátorság ezt be is vallani. És ha ez megtörtént, nyújtsunk kezet egymásnak, próbáljunk mindent meg nem történtnek venni. Köztünk immár csak két viszony lehetséges: ön vagy meggyűlöl engem — amire azt hiszem nincs oka — vagy megbékülve a multtal, azzal az elfogulatlan barátsággal nyújtja kezét, melytől sohasem kellett volna eltántorodnunk. Akarja?

Micsoda képmutatás volt az, mely a férfit nem engedte nyiltan így beszélni?

— Igen asszonyom, akarom. Én is úgy érzek mint ön: ami volt azt felejtsük el, ami annál könnyebben fog menni, mert hiszen voltaképpen nem is történt köztünk semmi.

De sokkal stílszerübbnek találta, ha szomoru arccal csak ennyit rebeg:

— Óhajtása parancs nekem.

Mádyné okos asszony, tudja, hogy ez a szomoru arc, ez már csak kötelező udvariasság, a férfi ebből mit sem érez. Okos asszony tudja mindezt, de vajjon tudja-e mindenki, tudja-e a szerelmi csatározásokban még teljesen járatlan fiatal leány is...

— Magunkról nincs mit többet szólanunk, nem is ezért hivattam. Margitról akarok önnek beszélni. Ön tudja, hogy szegény hugom milyen csalódáson ment keresztül?

Dózsa csak a fejével intett, Mádyné folytatta.

— Az Úristen könyörületesebb, mint hiszik. Margit kiheverte a csapást, hamarabb és gyökeresebben, mint hittük, és ebben, látja, azt hiszem nagy része van önnek is.

— Nekem? — a festő szíve elszorult valami nagy, boldog sejtelemtől.

— Igen, önnek. Nyiltan beszélek, mert tudom, hogy bármi történnék is, karakteres férfira biztam a titkunkat. Margit vonzódik Önhöz. Most pedig Ön mondja meg nekem, éppen ilyen nyiltsággal és becsületességgel, mint ahogy én kitártam a dolgot Ön előtt: érez-e Ön olyanféle vonzódást Margit iránt, mely mindkettőjük leendő boldogságának biztos bázisa lenne?

Bizonyára a sátán volt az, mely visszatartotta Dózsa ajkáról az őszinte vallomást: igen, érzek. Szeretem a hugát és boldog leszek, ha szíve az enyém lesz mindörökre. De azt hitte, hogy a szép asszonynak is tartozik még valamivel, szégyelte is magát állhatatlanságáért, ez előtt a nő előtt, kinek pár hónappal ezelőtt esküdött örök hűséget. Szükségesnek tartott egy kis kegyes hazugságot, soha jóvá nem tehető bűnt követve el általa:

— Valóban zavarba hoz. Én őszintén rokonszenvezem Margit kisasszonnyal, szerelemről e pillanatban nem merek beszélni, annál kevésbbé, mert mindez oly gyors, váratlan, meglepetésszerü. De tudom, mivel tartozom önnek, a mult szerelmének, a jelen barátságának. Ha megengedi, minél előbb beszélni fogok Margittal, megnyugtatására kijelentem, már is oly meleg vonzalmat érzek iránta, hogy becsületes szívvel közeledhetehozzá.

Mádyné arca fölragyogott. Íme, itt van ártatlanságának bizonyítványa: íme, semmi közöm nem volt ahhoz az emberhez, kiért megbántottál, hisz a hugomat veszi feleségül.

Dózsa meg oly kimondhatatlanul boldog volt, mint aki sok tévelygés és bizonytalanság után végre is rátalált az igazira. Most érezte csak, mennyire szereti a kis leányt, most, mikor szabad akarattal léphetett elébe. Az a kis hipokrizis egy csöppet sem bántotta, ennyivel tartozott a szép asszonynak, azt hitte.

Mikor mindaketten a boldogság érzelmétől eltelve otthagyták a pavillont, ott hátul csöndesen megmozdultak a bokrok, egy sápadt fiatal leány lépett ki a százados lombok alól: Dénes Margit.

XVI.

A sápadt leány egy-két lépést tett előre, aztán támolyogni kezdett, ugyanabba a székbe roskadt, melybe pár pillanat előtt még nénje ült, de aztán hirtelen összeszedte magát:

— Nem, még nem szabad, nekem még dolgom van itt.

Milyen csodálatos éleslátással intézte a dolgokat! Mintha csak igaz volna, hogy a végpercek bölcscsé, mindentudóvá teszik az embert.

Nem habozott, nem tervelt, úgy indult meg, mint a ki magasabb hatalmak szuggeszciója alatt cselekszik. — Világoskék könnyü nyári ruha volt rajta és már a szeptemberi szél borzongatta a fák leveleit, egy kicsit fázott is, de nem törődött vele, nagyon kevés oka lehetett már a meghüléstől tartani.

A nagy parkon keresztül egyenesen a mezei utak felé haladt, arra, a merre tegnap az öreg Dénes járt Olgával. Csakhogy ő messzibbre indult, mint apja meg nénje. Már egy jó órát haladt előre, fázott, fáradt volt, de azért csak annál gyorsabban sietett előre csüggedetlenül. Lesz még idő a pihenésre...

Vagy három órai gyors séta, mondhatni futás után, végre ott volt Mády Tamás pusztája előtt, tudta, hogy sógora nincs a kastélyában, már hetek óta itt él a kis tanyán. Mikor már a célnál volt, érezni kezdte a halálos fáradtságot, mely gyönge szervezetét végképpen kimerítette, a homloka verejtékes volt, de azért

egész teste borzongott, fázott. Egy percig körülnézett, most vette észre, hogy már szeptember van. Eddig csak a dús vegetációt látta, a forró, intenziv napsugárt érezte, most mindenütt erdőn, réten nagy sárga foltok tüntek szemébe, lába alatt már-már megzörrent az avar. Sok-sok sárga száraz levelet látott, melyet gúnyos, diadalmas kacagással sodort magával az őszi hideg szél. Madáréneket hallott, mely azonban hirtelen, mintha kegyetlen kéz fojtogatná, hirtelen elhalt. Margit remegett, az ősz fagyos leheletét érezte maga körül. Aztán hirtelen sötét felhő fedte be a bágyadt napot, hirtelen, titokzatosan, rejtelmesen beborult . . . ah, mindennek vége . . . e pillanatban halt meg a meleg, szines, szerelmes nyár! . . .

A sápadt leány belép az udvarra és valamelyik női cseléd sikoltását hallja:

— Jézus! a nagyságos kisasszony!

— Én vagyok, Mari. Itthon van az úr?

— Igenis itthon, de a nagyságos kisasszony olyan sápadt, kocsit sem látok sehol.

— Nem tesz semmit, mondja meg az úrnak, hogy itt vagyok.

Pár pillanat mulva már Mády hatalmas alakja jelenik meg, mikor meglátja a kis leányt, rémülten fut hozzá:

— De Margit, mi ez? Szörnyen át vagy fázva. Gyere be kisleányom. Csak nem jöttél gyalog?

Ott bent leültette egy nagy bőrszékbe, köpönyeget is terít vállára, az bizony Mádynak valami felöltője, de jó meleg és a kis leány nem didereg már annyira.

— De hát hogyan ereszthettek így el? Micsoda könnyelmüség gyalog jönni ilyen időben?

Margit még mosolyogni is próbál:

— Nem kérdeztem ám, Tamás, hanem szöktem hozzád, mert, aki a babáját igazán szereti, ha záporeső esik is, mégis fölkeresi. En pedig nagyon szeretem

az én egyetlen sógoromat, azonfelül meg beszélnivalóm is van veled.

A férfi oly különös, megindító gyöngédséggel nézi a kisleányt, hogy majdnem köny szökik szemébe. Aztán megfogja a leány hideg kezét, egyenkint dörzsölgeti a vékony kis ujjakat, mintha így akarna valamit az ő hatalmas életerejéből a Margit gyönge testébe adni.

— No jó, jó, — veszekedik azután, — inni fogsz forró teát, aztán majd meglátom, megbocsáthatom-e ezt a könnyelmüséget? Annyit mondhatok, hogyha az édesapád volnék, most csunyán megvernélek.

— Te Tamás, — kacag a kisleány, — nem bántanál te soha senkit.

— No, no, ne tessék ebben olyan biztosnak lenni, nem is tudom, nem veszem-e most át az édesapád hivatalát?

A teát behozták, Margit azonban csak félig itta ki, hiába kérte, kinálta, fenyegette Mády, letette a csészét, intett sógorának, hogy üljön vele szemben, aztán két kezét mosolyogva a herkulesi vállakra tette, oly ügyesen játszotta szerepét, hogy bármelyik kiváló művésznő megirigyelhette volna.

— Tamás, — kezdte mosolyogva, — nekem kérőm van ám!

— Teringettét, — káromkodott Mády, — hát a pólyás babák is férjhez szoktak menni?

— Férjhez, ha veszik őket. És látod, csak azért jöttem, boldogságom akarom bejelenteni neked. Mert én nagyon szeretlek ám téged. Téged és Olgát.

Mády arca elsötétült és Margit most már azt hiszi, hogy biztosan tud mindent. Hát igaz? . . . Olga, az ő büszke, szép nénje? . . . És Dózsa, kit ő oly nemesnek hitt, hogy szeretni sem merte, attól való féltében, hogy szívét már egyszer másnak adva, nem méltó hozzá. Margit megrázkódott a fájdalomtól és az undortól, csupa bűn, csupa piszok, csupa nyomoruság az

egész élet . . . Igazán olyan nehéz volna itt hagyni? Mikor a szennyes ár már elborítja az imádott, szeretett alakokat is! A nénje és a barátja, kik őt eszköznek tartják, hogy ezentúl jobban és biztosabban el legyen temetve a gyalázatos mult. Mert a kis leány biztosra veszi azok utána mit hallott, hogy bűnösökkel van dolga. És nem mondta meg Dózsa tisztán ott a pavillonban, hogy csakis Olga iránt való szívességből veszi őt feleségül. Margit átszenvedte a kínok legnagyobbikát, mikor az ember sárral borítva látja azokat az alakokat, kik lelkében eddig mint ideálok éltek.

Tovább játszotta a komédiát, odasímult a hatalmas emberhez, bájos, gyermekes odaadással:

— Nos, Tamás, rossz Tamás, egy szavad sincs hozzám?

Mády akkor már magához tért, a gyermek érzékeny lelkét nem szabad megbántani.

— Dehogy nincs, csakhogy még mindig a bevezetésnél tartunk, nos, ki vele bátran, Margit!

Akkor Margit elrejtette arcát a férfi széles vállán, az azt hitte, hogy pirulását rejtegeti, pedig csak halálra vált ólomszürke arcát dugta el, magában halkan imádkozott:

— Úristen, adj még egy kis erőt, érzem, hogy nem bírom tovább, mindjárt végem lesz.

De még azért tovább folytatta a komédiát:

— Dózsa Miklós megkérte a kezemet, én szeretem és hozzámegyek. Oly nagy az én boldogságom' hogy el kellett hozzád jönnöm, megkérdeni, mit szólsz hozzá?

A férfi egy pillanatig mozdulatlanul bámult a leányra, aztán diadalmasan kiáltott föl, két karjával erősen magához szorítva a kisleányt, ki szeliden simult hozzá. Aztán nem beszéltek, de egyszerre Margit halk, szívettépő hangot hallott, Mády Tamás sírt mellette. Aki hallotta, az még a koporsójában sem felejthette el

ezt a sírást. Egyszerre csak térdre rogyott Margit előtt és csókolni kezdte ruháját, mint egy szentét:

— Én megváltóm, jóltevőm, az üdvösség kapuját nyitottad meg előttem . . .

Beletemette sötétbarna fejét a leány ölébe, Margit a mártirok mosolygásával nézte: minden rendben van, az áldozat nem hiába történt.

Aztán fölemelte fejét a férfi:

— Kisleányom, te nem érted, mi történt itt, nem is kell megértened soha. De el kell mondanom, hogy az anyámon kívül sohasem tartoztam nőnek annyival, mint neked. Az életet ajándékoztad nekem és tetézd meg az áldozatot, hogy se tőlem, se Olgától ne tudakozódjál a dologról soha.

Margit már alig hallott valamit ebből a beszédből. A feje szédült, a levegő fojtogatta, mindegy, Olga boldogsága meg van mentve.

Mádynak már csak annyi ideje volt, hogy megkapja, a kis leány ajkán a másik pillanatban már ömlött a meleg piros vér. Itt volt a második roham, melyről az orvos előre megmondta, hogy a halált hozza magával.

Ölébe vitte a széles, nagy bőrdiványig s ott lefektette, a kisleány kinyitotta szemét és halkan mondta:

— Úgy látom, Tamás, hogy a boldogság nem nekem való, de azért ne sokat sírjatok utánam . . .

Két óra mulva már ott álltak mindnyájan a beteg ágya mellett. Mády pár szóval elmondta a történteket, aztán siettek vissza a haldoklóhoz, csak éppen annyi ideje volt, hogy megkérdezze:

— Megbocsátasz nekem, Olga?

Az asszony csak egy kézszorítással felelt. Mády még hozzátette:

— Sok fájdalmat okoztam neked . . .

Az asszony keserves zokogás közt felelt:

— Magam is azt hittem, most látom, hogy mindez hazugság, nincs más, fájdalom, csak ez . . .

Odamutatott a beteg szobája felé. Sok rejtelmes és megmagyarázhatatlan dolog volt itt előtte. Mikor beszélt Dózsa Margittal? Miért szaladt a kisleány gyalog, lenge ruhában ide Tamáshoz? De a fájdalom oly ólomsúlylyal nehezedett agyára, hogy gondolkodni sem bírt világosan.

Margit egyedül akart maradni vele.

— Elhivassam Dózsát? — kérdezte Mádyné erőltetett vidámsággal. — Egy kicsit megijesztettél bennünket, félek, hogy a rémhír hozzá is elhat.

Zsebében volt már a Dózsának írt pár sor:

— Margit menthetetlenül el van veszve. Jöjjön azonnal!

A kisleány mintha ruhaszöveten, borítékon keresztül olvasta volna a levelet, halálos komolysággal kezd beszélni:

— Hagyd csak, Olga. Mi ketten tudjuk, hogy Dózsának semmi helye nincs mellettem. De ne felejtsd el, hogy én azért úgy halok meg, mint Dózsa menyasszonya és esküdj meg nekem, hogy arra az emberre csak úgy fogsz nézni mindig, mint az én özvegyemre, én úgy akarom . . .

Erős, határozott, szinte könyörtelen hangon kezdett beszélni, az asszony elméjében csak most gyúlt világosság.

— Hát te azt hiszed, hogy Dózsa és én . . .

— Ne beszéljünk arról, hogy én mit hiszek, Olga, hanem arról, hogy mit akarok; azt akarom, hogy te boldog legyél Tamással és közted, meg ama férfi között, mindig ott legyen az én halott árnyékom, mely örökre elválaszt benneteket egymástól. Nekem végem van, el is vagyok készülve teljesen, de nem tudok addig nyugodt lenni, míg esküdet nem bírom.

A fiatal asszony ránézett a leány fakuló arcára,

ott látta azon már a csontrém kezét, de látott mást is a kék szempárban, halálos rémületet, aggodalmat, hogy áldozata hiábavaló lesz.

— Esküszöm, — mondta a fiatal asszony, — de esküszöm arra is, hogy soha, értsd meg Margit, sohasem volt köztem és Dózsa közt semmi olyasmi, mi miatt ő büszkén és becsületesen hitvesed ne lehetne, s hogy ő most senkit, senkit sem szeret rajtad kívül.

Lehajolt a leányhoz, hogy lássa szavai hatását, de a másik pillanatban rémülten síkoltott föl. Margit már nem hallott az ő esküjének végső szavaiból semmit, az enyészet vette már át birodalmát, a halál rejtelmes, fagyos alakja lebegett a beteg ágya körül.

A sikoltásra mindnyájan beszaladtak. — Odakint az őszi szél süvöltött szomorúan, a hatalmas fák megcsóválták fejüket, talán a letünt nyarat siratták, vagy talán tudták, hogy halott van, fehér, fiatal halott...

Ott feküdt az ágyon, a halál kiméletesen bánt vele, amitől a fiatal nők annyira félnek, a halál borzalmassága nem csunyította el. Csak két fájdalmas vonást láthatták ajka körül, homlokán valami komor, fönséges, imponáló büszkeséget, melyet gyakran látni fiatal halottak arcán, kiknek meg kellett halniuk, mikor pedig még olyan nagyon sokat vártak az élettől.

XVII.

A fájdalom, mely az első percekben elviselhetetlen, három esztendő alatt szelid melankóliába olvad föl. Dénes Margit sírján már régen nyilnak a virágok. A két első évforduló napján a családon kívül is volt vendége, Dózsa Miklós. A harmadik évben már csak koszorút küldött... Az élő világ halad tovább a maga útján, a temető meg mozdulatlan.

Mádyék ki sem mozdultak a három év alatt falujokból, mintha csak az elmulasztott boldogságot akarnák pótolni. Sohasem ragaszkodtak eddig egymáshoz oly nemes, igaz szeretettel A kis mártir halála nem volt hiábavaló.

Három esztendő telt így el. Még az öreg Dénes is vigasztalást talált unokáiban. Senkisem pótolhatatlan, a legkedvesebb emberünk elvesztésébe is belenyugszunk, az emberek gyásza hitvány, nevetséges hivalgás. Az igazi gyász, a valódi siralom azé, aki ott lent fekszik, akinek kriptája fölött az emléktábla gyógyíthatatlan sebről, örökös fájdalomról hazudik.

A negyedik télen mégis halaszthatatlan dolga akadt Mádynak a fővárosban. Magával vitte feleségét is. Olga elkábulva járt a nagy zajban, szinte ideges félemmel bámulta a nagy metropolis életét, úgy elszokott tőle, hogy csodálkozott rajta, miként valaha szerethette.

Estére egy énekes-színházba mentek. Olga egyszerre csak elsápadt. A primadonna belépését zugó tapsorkán fogadta, ő pedig mintha hipnotizálva volna, úgy nézte a hajlongó, mosolygó asszonyt, kinek márványfehér, szoborszerü arca még a festékből is kivilágított. Rejtelmes, áthatatlan, drágakőhöz hasonló szeme pedig mintegy szemlét tartott a publikumon, mint hadvezér szokott csapatán, aztán belefogott egy keringő éneklésébe.

Olga hallott már valamit arról, hogy Bozóky Sándor özvegye színésznő lett, de nem igen olvasott ujságot s így felette meglepő volt neki ezt az asszonyt a primadonna-dicsőség fényében uszva látni. A közönség mintha deliriumban lenne, minden dalát két-háromszor ismételteti. Olga elfordítja szemét, oly kínos fájdalmat okoz neki ez a látvány. De aztán mintha csak felsőbb parancsra tenné gukkerjéhez nyul és nézi azt a csodálatos szépségü asszonyt, kimost éppen

táncol a színpadon. Meg kell adni, hogy fölségesen játszik és oly különös meglepetés, ott, ahol a primadonna-kellék egyik legfontosbbika a szőke baba-arc, a kissé molett termet, az édeskés mosoly, egy nyulánk, királynői alakot látni, márványnak való arccal. Ó, Gina maga is tudja, hogy milyen ellentétes arcával, alakjával a művészete és tudja, hogy sikerének titka éppen ebben az ellentétben rejlik.

Most valahogy a közönségre téved le Mádyné látcsöve, egyik földszinti páholyban megismeri Dózsa Miklóst. A primadonna a hajlongás, köszöngetés közt talál módot arra, hogy egy külön mosolyt ajándékozzon a páholyban ülő festőnek. Olgának vér önti el arcát, aztán azon gondolkodik, hogy mi ez a mosoly: az ismeretség kezdete, vagy tovább szövése? Hogyan lehetne azt tudni? Aztán meg mi köze hozzá.

De mégis fáj neki, mintha kedves kis halottját sértenék meg itt a szeme előtt, mikor a primadonna a harmadik ismétlést is bevégzi, a sok tapsoló kézből Mádyné csak a festőét látja, pedig csak háromszor-négyszer üti össze hanyagul kezét, inkább köteles udvariasság ez a szép asszonynak, mint a tapsorkán erősbítése. Van is itt szükség Dózsára!

— Menjünk haza, — fordul Olga az urához, — menjünk haza, Tamás.

A férj gyöngéden megszorítja kezét és csak az utcán felel neki:

— Nem kellett volna idejönnünk, fájdalmat okozott neked ez a dolog?

Mádyné fejével bólint, az ura meg folytatja a beszédet, nem mond valami különös, új dolgokat, de szavának mégis oly megnyugtató hatása van az asszonyra.

— Voltaképpen mi közünk hozzá? A mi szegény Margitunkra nézve idegenek voltak ők már mindaketten, a boldogtalan férfi is, meg ez az asszony is. Aztán

nem mi vagyunk a legszerencsétlenebbek. Te még nem is tudod, hogy mi történt Bozóky Györgygyel, mikor hírül vette fia halálát, állítólag Gina írta volna meg neki, szívszélhüdést kapott, egypár órára még magához tért, de aztán vége lett. Szerencsétlen népség mindenképpen! Ami pedig ezt az asszonyt illeti, nekünk már semmi közünk az ő dicsőségnek nevezett gyalázatához, csak ezt akartam neked elmondani Olga.

— Fázom, — felelt az asszony és remegve huzódott közelebb férjéhez, — menjünk haza, Tamás.

— Nem akarod, hogy holnap fölkeressem Dózsát? a jó fiu örülne talán látásunknak?

— Nem hinném, — felelt száraz, rideg hangon az asszony, aztán valamivel barátságosabban folytatta:

— Ugy-e haza fogunk menni, Tamás?

— Haza, haza! — Mády még módot talált arra is, hogy a kocsiban erősen magához ölelje a feleségét.

Olga szeliden vállára hajtotta fejét és míg a hoteljükbe érkeztek már kiformálódott agyában egy nem éppen új, de igaz és találó axioma.

— Én istenem, milyen ostobák ezek a férfiak. Csak egyetlenegy ostobább lény van náluk: az asszony, mert szeretni tudja őket.

Vége

Singer és Wolfner kiadása Budapesten.

HERCEG FERENC

munkái:

Ocskay brigadéros. Színmű négy fölvonásban. Ára . . . 2 kor. 50 fill.
Díszkötésben . 4 „ 50 „

Arianna. Elbeszélések. Ára . . 3 „ — „
Díszkötésben . 5 „ — „

Idegenek között. Fűzve . . 2 „ 80 „
Díszkötésben . 4 „ 80 „

Gyurka és Sándor. A Gyurkovics-fiúk II. része. Fűzve . 3 „ — „
Díszkötésben . 5 „ — „

Az első vihar. Színmű 4 fölv.
Fűzve . . . 2 „ 40 „
Díszkötésben . 3 „ 60 „

Egy leány története. Regény.
Fűzve . . . 3 „ 60 „
Díszkötésben . 5 „ 60 „

Honthy háza. Színmű 3 fölv.
Fűzve . . . 2 „ 40 „
Csinosan bekötve . 3 „ 60 „

Az első fecske és egyéb elbeszélések. II. kiad. Fűzve 2 „ 40 „
Díszkötésben . 4 „ 80 „

Szabolcs házassága. Regény, negyedik ezer. Fűzve . . . 3 „ — „
Díszkötésben . 4 „ 80 „

HERCEG FERENC MUNKÁI

Napnyugati mesék. Négy elbeszélés. Fűzve . . . . . 4 „ — „
Díszkötésben . 6 „ — „

A Gyurkovics-lányok. Tizenkettedik ezer. Fűzve . . . 3 „ — „
Díszkötésben . 5 „ — „

A Gyurkovics-fiúk. Tizenegyedik ezer. Fűzve . . . . 4 „ — „
Díszkötésben . 6 „ — „

Mutamur. 26 elbeszélés 3 kiadás. Fűzve . . . . . 3 „ 20 „
Diszkötésben . 4 „ 80 „

Fenn és lenn. Regény, 3-ik kiadás. Fűzve . . . . . 3 „ 20 „
Díszkötésben . 4 „ 80 „

A három testőr. Bohózat 3 fölvonásban. Fűzve . . . 2 „ 40 „
Díszkötésben . 3 „ 60 „

A dolovai nábob leánya. Színmű 5 fölvonásban. Fűzve 2 „ 40 „
Díszkötésben . 3 „ 60 „

Simon Zsuzsa. Regény, 3-ik kiadás. Fűzve. . . . . 3 „ 20 „
Díszkötésben . 5 „ — „

A 17 kötet ára díszkötésben 80 korona 50 fillér, mely összeg 4 koronás havi részletekben is törleszthető.

Uj Idők

Szépirodalmi képes hetilap.

Szerkeszti

Herczeg Ferenc.

Negyedévre 4 korona.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, Andrássy-ut 10.

M. N. MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

EGYETEMES REGÉNYTÁR

XVII.

15.

N. M.